

การปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก
เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่
ได้อย่างถูกต้อง

โดย

พันเอก อรชัย บุญสุขจิตเสรี
รองเจ้ากรมจเรทหารบก
กองทัพบก

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 59
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2559 - 2560

บทคัดย่อ

เรื่อง การปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

Change in Organisational Structure and Role of Inspector General
Department of Royal Thai Army for an Effective Performance

ลักษณะวิชา การทหาร

ผู้วิจัย พันเอก อรชัย บุญสุขจิตเสรี **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 59

การวิจัยเรื่องการปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของกรมจเรทหารบก ในปัจจุบัน ว่ายังคงมีความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 หรือไม่ เพื่อให้สามารถนำผลจากการตรวจไปจัดทำข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไข การปรับปรุงและพัฒนา ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก ได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ ของกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พระราชกฤษฎีกาจัดวางราชการ ในกระทรวงมหาดไทย คำสั่ง และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและการปฏิบัติงานสายงานจเร รวมทั้งเรื่องแนวทางในการพัฒนาให้สายงานจเรสามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง และยังทำการวิจัยสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้บังคับบัญชาของหน่วยที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการตรวจราชการ และหัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไปซึ่งทำหน้าที่ตรวจราชการของกรมจเรทหารบก อีกด้วย

ผลการวิจัยพบว่า สายงานจเรของเหล่าทัพและกระทรวงกลาโหม ที่ถือกำเนิดมาจากตำแหน่ง “จเรทัพบก” ซึ่งทำหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรณ เพื่อช่วยเหลือและถวายคำปรึกษา งานทางทหารให้กับพระมหากษัตริย์ ได้มีวิวัฒนาการจากที่ต้องรายงานต่อพระมหากษัตริย์ มาเป็นผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม จนเปลี่ยนมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และเมื่อมีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ส่วนราชการของ กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 กรมยุทธการทหารบกได้จัดกลุ่มหน่วย ในส่วนบัญชาการ ให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ ส่งผลให้บทบาทที่สำคัญของสายงานจเร ในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาทุกระดับ ไม่สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง เช่น ไม่สามารถตรวจระบบงานระหว่างฝ่ายอำนาจการประสานงาน และฝ่ายกิจการพิเศษในระดับหน่วยได้ การตรวจความเชื่อมโยงของปัญหาในระหว่างสายงานที่ยังไม่มีหน่วยได้รับผิดชอบ ประการสำคัญคือ กรมจเรทหารบกซึ่งมีหน้าที่ตรวจหลายสายงาน จะไม่สามารถนำไปขึ้นอยู่กับฝ่ายอำนาจการ

สายงานใดสายงานหนึ่งได้ เนื่องจากจะทำให้สายงานนั้นไปขึ้นกับสายงานของกรมจเรทหารบก (สายงานของหน่วยตรวจ) นอกจากนี้กรมจเรทหารบกยังมีข้อจำกัดในเรื่องการตรวจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core Function) ของกองทัพบก ซึ่งมีสาเหตุจากถูกจัดให้อยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ เช่นเดียวกับกรมสารบรรณทหารบก กรมการเงินทหารบก และกรมการสารวัตรทหารบก การตรวจยังมีความซ้ำซ้อนกับการตรวจโดยผู้บังคับบัญชาของหน่วยและการตรวจของฝ่ายอำนวยการ ที่ทำการตรวจเฉพาะเรื่อง การทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือให้กับผู้บริหารระดับสูงเป็นบทบาทที่สำคัญของสายงานจเร โดยตามหลักทฤษฎีองค์การจเรจะต้องมีหน้าที่ไม่ซ้ำกับส่วนอำนวยการอื่นๆ จึงเห็นได้ว่ากรมจเรทหารบกจะเป็นผู้ช่วยเหลือในการตรวจปัญหาและความเชื่อมโยงของปัญหาของหน่วยต่างๆ เพื่อให้ผู้บัญชาการทหารบกตกลงใจในการบริหารจัดการภาระหน้าที่ด้านความมั่นคง ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 มาตรา 19 ที่กำหนดให้กองทัพบก มีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพบก การป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังกองทัพบก ตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม โดยมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง “การปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง” ฉบับนี้ เป็นการศึกษาการทำหน้าที่ของกรมจเรทหารบกในปัจจุบัน กับเมื่อจัดตั้งกิจการจเรทหารบกที่ริเริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่ายังคงทำหน้าที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกองทัพบก กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 หรือไม่ และประการสำคัญคือ การที่กรมยุทธการทหารบก ได้จัดกลุ่มของส่วนราชการในกองทัพบก โดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้มีความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อผลให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการประสานงาน การปฏิบัติระหว่างส่วนราชการต่างๆ ตลอดจนเพื่อความสะดวกในการจัดและปรับปรุงโครงสร้างกำลังในอนาคต โดยได้จัดให้กรมจเรทหารบกอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ ยังเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อการกำหนดกรอบสำหรับการปฏิบัติงานของกรมจเรทหารบกหรือไม่

ผู้วิจัยได้มาปฏิบัติงานในตำแหน่งรองเจ้ากรมจเรทหารบก เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ปี ได้เดินทางไปตรวจการปฏิบัติงานของชุดตรวจต่างๆ อาทิเช่น ชุดตรวจการจัดหา ชุดตรวจสายงาน สัสดีและเรือนจำทหาร ชุดตรวจสังเกตการณ์ตรวจรับพัสดุ และชุดตรวจงานก่อสร้าง (งานสนาม) โดยพบว่าผู้ตรวจของกรมจเรทหารบกได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบอย่างเต็มที่ ตรงไปตรงมา แต่ยังไม่สามารถนำผลจากการตรวจไปจัดทำข้อมูลและข้อเสนอแนะ ให้มีการแก้ไข การปรับปรุงและพัฒนา ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก ได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ จึงมีความจำเป็นจะต้องศึกษาการปฏิบัติงาน การจัดประเภทของส่วนอำนาจการ และบทบาทหน้าที่ของกรมจเรทหารบก

การจัดทำเอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่องนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก พันเอก นพนันต์ ชั้นประดับ ให้คำแนะนำและข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยมิได้มีเจตนาที่จะทำการวิจัยเพื่อวิพากษ์วิจารณ์หน่วยงาน หรือการปฏิบัติงานของชุดตรวจต่างๆ ของกรมจเรทหารบกแต่อย่างใด หากแต่มีความมุ่งหวังที่จะให้สามารถนำสรุปผลจากการตรวจไปใช้ประโยชน์เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา ให้กองทัพบกปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ด้านความมั่นคงได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

พันเอก

(อรชัย บุญสุขจิตเสรี)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
วิธีดำเนินการวิจัย	6
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	6
คำจำกัดความ	7
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	9
ประวัติ และการจัดตั้งหน่วยงานสายงานจเร ในปัจจุบัน	15
ทฤษฎีและตัวแบบขององค์การสาธารณสุข	20
- ทฤษฎีองค์การสาธารณสุข	20
- รูปแบบองค์การสาธารณสุข	22
- การจัดโครงสร้างองค์การ	25
- ลักษณะภายในขององค์การสาธารณสุข	27
- ลักษณะภายนอกขององค์การสาธารณสุข	28
สรุป	30
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	31
วิธีที่ใช้ในการวิจัย	31
แหล่งข้อมูล	32
เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล	33
การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์	33
วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	34

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานของกรมจเรทหารบก และแนวทางแก้ไข	35
ความคิดเห็นทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	35
สรุปประเด็นปัญหาที่ได้จากการสัมภาษณ์	39
- ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	39
- ปัจจัยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	44
ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์และแนวทางแก้ไข	45
- ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	45
- ปัจจัยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	46
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	48
สรุป	48
ข้อเสนอแนะ	51
บรรณานุกรม	53
ประวัติย่อผู้วิจัย	55

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่	
4 - 1 แสดงข้อมูลการเปรียบเทียบสายงานจเรของ ทบ.ไทย – ทบ.สหรัฐฯ	43

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 – 1 แสดงผังการจัดกรมจเรทหารบก อัตราเฉพาะกิจหมายเลข 2300	3
2 – 1 แสดงรูปแบบโครงสร้างการจัดสายงานจเรของ ทบ.สหรัฐอเมริกา	14
2 – 2 แสดงรูปแบบโครงสร้างการจัดสายงานจเรระดับกองพลของ ทบ.สหรัฐอเมริกา	15
2 – 3 แสดงผังการจัดสำนักงานจเรทหาร	16
2 – 4 แสดงผังการจัดกรมจเรทหารบก	17
2 – 5 แสดงผังการจัดกรมจเรทหารเรือ	18
2 – 6 แสดงผังการจัดกรมจเรทหารอากาศ	18
2 – 7 แสดงโครงสร้างการจัดสำนักงานจเรตำรวจ	20
2 – 8 แสดงส่วนประกอบ 5 ส่วน ขององค์การสาธารณสุข	21
2 – 9 แสดงผังการจัดองค์การแบบเรียบง่าย	23
2 – 10 แสดงผังการจัดองค์การระบบราชการแบบเครื่องจักรกล	23
2 – 11 แสดงผังการจัดองค์การระบบราชการแบบวิชาชีพ	24
2 – 12 แสดงผังการจัดองค์การแบบสาขา	24
2 – 13 แสดงผังการจัดองค์การแบบโครงสร้าง	25
2 – 14 แสดงผังการจัดโครงสร้างองค์การตามแนวดิ่ง	26
2 – 15 แสดงผังการจัดโครงสร้างองค์การตามแนวนอน	27
2 – 16 แสดงลักษณะภายในขององค์การสาธารณสุข	28
2 – 17 แสดงลักษณะภายนอกขององค์การสาธารณสุข	29
4 – 1 แสดงผังการจัดส่วนบัญชาการ กองทัพบก	41
4 – 2 แสดงงานของฝ่ายกิจการพิเศษที่ตรวจได้เฉพาะวิทยาการของตน	41
4 – 3 แสดงสายงานของหน่วยตรวจ ของกรมจเรทหารบก	42
4 – 4 แสดงงานตรวจที่เป็นความรับผิดชอบของผู้บังคับหน่วย	44
4 – 5 แสดงงานตรวจที่เป็นความรับผิดชอบของสายงานฝ่ายอำนวยการ	44
5 – 1 แสดงสายงานของหน่วยตรวจ ของกรมจเรทหารบก	49

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กิจการจเรทหารบกเริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์ทรงจัดตั้ง “จเรทัพบก” ขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ 6 พฤษภาคม 2446 (รศ.112) และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร รับตำแหน่ง “จเรทัพบก” มีหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแนะนำตักเตือน กรมและกองทหารทั่วไป ให้กระทำตามระเบียบซึ่งกรมยุทธนาธิการได้ออกไว้ ทั้งดำรงการแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทรงเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ในกรมและกองทหารทั่วไป และทรงดำรงตำแหน่งนี้มาตลอดมาจนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงนับได้ว่าทรงเป็น “จเรทัพบกพระองค์แรก” และนับได้ว่าพระองค์ท่านเป็นต้นกำเนิดของกิจการจเรและกรมจเรทหารบก สืบมาตราบนานทุกวันนี้

เมื่อ 6 เมษายน 2451 (รศ.127) กรมยุทธนาธิการได้จัดตั้งจเรเหล่าต่างๆ เพิ่มขึ้นอีก 5 เหล่า คือ แผนกจเรทหารราบ แผนกจเรทหารม้า แผนกจเรทหารปืนใหญ่ แผนกจเรทหารช่าง และแผนกจเรพัสดุ มีหน้าที่ตรวจกิจการในเหล่าของตนโดยเฉพาะ พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่จเรของแต่ละเหล่า และจเรทัพบกให้ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ แล้วให้เรียกชื่อเป็นส่วนรวมว่า “จเรทัพบก” ทั้งนี้ยังกำหนดให้จเรทัพบกเป็นหัวหน้าในกรมยุทธนาธิการอีกด้วย มีหน้าที่ตรวจราชการทหารทั่วไป ในแบบธรรมเนียมทหาร การปกครองกรมและกองทหาร การรักษาการณ์และการรักษาอาวุธสิ่งของต่างๆ การฝึกหัดทหารทุกเหล่าหรือในการรวมกำลังพล กับทั้งการตรวจตระเตรียมสำหรับราชการสนาม การแนะนำตักเตือนกรมและกองทหารให้เป็นไปตามข้อบังคับและระเบียบของกรมยุทธนาธิการ การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับและการฝึกหัดให้ราชการของทหารทุกเหล่าที่จะให้ประสานกันได้ดี รวมทั้งมีอำนาจเรียกจเรทั้งปวงมาประชุมปรึกษาราชการในหน้าที่จเรนั้นได้ โดยทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรณของพระมหากษัตริย์

ต่อมาเมื่อ 11 ธันวาคม 2453 พลเอก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงประกาศยุบเลิกกรมยุทธนาธิการ และประกาศตั้ง “กระทรวงกลาโหม” ขึ้นแทน โดยยังคงให้จเรทัพบกขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงดำรงตำแหน่งจเรทัพบกสืบแทนพระองค์ หลังจากนั้นกระทรวงกลาโหมได้เปลี่ยนชื่อสำนักงานจเรเหล่าต่างๆ ดังนี้คือ แผนกจเรทหารบกเป็นกรมจเรทหารบก แผนกจเรทหารม้าเป็นกรมจเรทหารม้า แผนกจเรทหารปืนใหญ่เป็นกรมจเรทหารปืนใหญ่ แผนกจเรทหารช่างเป็นกรมจเรทหารช่าง และแผนกจเรพัสดุเป็นกรมจเรทหารพัสดุ

กิจการจเรทหารบกที่เริ่มจัดตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2446 ได้มีวิวัฒนาการตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง สามารถแบ่งออกเป็น 4 สมัย คือ

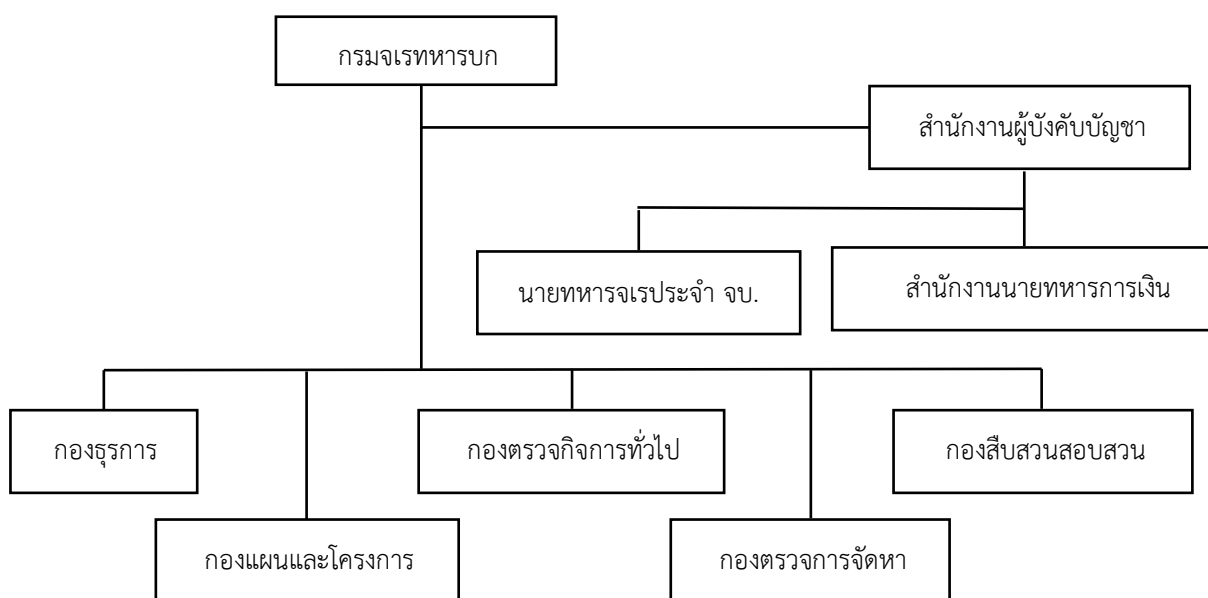
1. สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ช่วงปี พ.ศ.2446 – 2475 กระทรวงกลาโหมได้มีการปรับปรุงหน้าที่และเปลี่ยนชื่อจเรทัพบกเป็น “จเรทัพบกและการปืนเล็กปืนกล” โดยมีหน้าที่ 2 ประเภท คือ ประเภท 1 การตรวจราชการในกรมกองทหารทุกๆ แห่ง ไม่จำกัดเหล่าหรือชนิดประการใด เพื่อให้ทราบการที่ทหารทั่วไปต้องรักษาหรือกระทำ คือ ยุทธวินัย แบบธรรมเนียม ระเบียบการปกครองการฝึกหัด การเตรียมพร้อมสำหรับราชการสนามของกรมบัญชาการกองทัพ กองพล (เป็นการรวมทหารทุกเหล่าทุกชนิด) การฝึกซ้อมยุทธวิธีและการประลองยุทธ์ ซึ่งทหารหลายเหล่าหลายชนิดด้วยกัน การฝึกฝนให้นายทหารทำการนำกองพลได้ และมีอำนาจเรียกจเรอื่นๆ สมัคสมานกัน เพราะความประสงค์ของราชการย่อมมิได้อยู่ที่จะให้ต่างเหล่าต่างชนิดทำการได้ดีด้วยกัน เพื่อทำการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถึงแม้ว่าเหล่าใดชนิดใดจะทำการได้ดีที่สุดขาดปานใด แต่มีอีกเหล่าหนึ่งหรืออีกชนิดหนึ่งทำการไม่ได้ หรือทหารต่างเหล่าต่างชนิดทำการกันฝึกกันไปคนละทาง เพราะนึกถึงแต่การของตนเป็นใหญ่ขึ้นก็จะไม่เป็นผลดีเลย คงเป็นผลเสียหายอย่างยิ่งในราชการสนาม ซึ่งเราจะใช้กองทัพทำการรวมกันทั้งกอง หาใช่แบ่งแยกเป็นชั้นเล็กชั้นน้อยไม่ ส่วนประเภทที่ 2 เป็นการตรวจการฝึกหัดสั่งสอนพลทหาร การฝึกฝนนายทหารสัญญาบัตรและนายทหารประทวน การปกครอง การรักษายุทธวินัยและแบบธรรมเนียม การสุขาภิบาล การรักษาสัตว์ของเฉพาะที่ประจำตัวทหาร ทั้งนี้ในกรมกองทหารเหล่าเดินเท้าทั้งปวง เว้นชนิดทหารช่างกับตรวจตราการฝึกหัด ซึ่งเนื่องกับการยิงปืนเล็กและการยิงปืนกล กับทั้งการรักษาอาวุธปืนเล็กปืนกลในกรมกองทหารทุกเหล่าทุกชนิดไม่มีขีดชั้น กับทั้งอำนาจการย้ายและสับเปลี่ยนนายทหารชนิดต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วทั่วไปในกองทัพบก การช่วยกรมเสนาธิการทหารบกเรียบเรียงแก้ไขเพิ่มเติมตำราทั้งปวง และที่เกี่ยวกับเรื่องการยิงปืนเล็กไม่ว่าสั้นหรือยาว และปืนกล การพิจารณาสังเกตคุณสมบัติของบรรดานายทหารสัญญาบัตรทั้งปวง เพื่อช่วยเสนาบดีกระทรวงกลาโหมในการเลือกเฟ้นบุคคลสำหรับทำการในชนิดทหารที่กล่าวมาแล้ว การควบคุมดูแลให้ผู้ช่วยการโรงเรียนทหารแม่นปืน ดำเนินการในโรงเรียนนั้นให้เป็นที่เรียบร้อย สมประสงค์ของเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และโรงเรียนแม่นปืนนั้น และต่อมาเมื่อ 27 ธันวาคม 2469 จึงได้เปลี่ยนจากกรมจเรทัพบกและการปืนเล็กปืนกล เป็น **กรมจเรทหารบก** ส่วนตำแหน่งจเรทัพบกและการปืนเล็กปืนกล เปลี่ยนเป็น **จเรทหารบก**

2. สมัยประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ.2476 – 2484 กระทรวงกลาโหมได้ริเริ่มจัดตั้งกรมจเรทหารบกขึ้นใหม่ เมื่อ 16 ธันวาคม 2476 โดยการโอนกิจการจเรเหล่าต่างๆ มาขึ้นการบังคับบัญชากับกรมจเรทหารบก มีจเรทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชา และให้ขึ้นตรงต่อกรมเสนาธิการบก โดยการแปรสภาพเป็นหน่วยใหม่ ดังนี้ กองบังคับการทหารราบเป็นแผนกที่ 1 กองบังคับการทหารม้าเป็นแผนกที่ 2 กองบังคับการทหารปืนใหญ่เป็นแผนกที่ 3 กองบังคับการทหารช่างเป็นแผนกที่ 4 และกองบังคับการทหารสื่อสารเป็นแผนกที่ 5 และยังได้จัดตั้งแผนกที่ 6 ขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่ในกิจการรถบัส และรถสายพานอีกด้วย ซึ่งต่อมากกระทรวงกลาโหมได้จัดตั้งกรมยุวชนทหารบกขึ้น โดยการแปรสภาพแผนกที่ 6 ของกรมจเรทหารบกเป็น **กรมยุวชนทหารบก** แล้วเมื่อ 5 มิถุนายน 2484 กระทรวงกลาโหม ได้ยุบกรมจเรทหารบก โดยแปรสภาพแผนกที่ 1 - 5 ไปเป็นหน่วยในบังคับบัญชาของกรมเสนาธิการทหารบก

3. สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงปี พ.ศ.2489 – 2494 หลังสงครามเอเชียบูรพา ได้ยุติลง กระทรวงกลาโหมได้รวมอัตราเจ้าหน้าที่ของกองทัพบกขึ้นใหม่เรียกว่า ข้อบังคับทหารว่าด้วย กำหนดกำลังเจ้าหน้าที่กองทัพบกปกติ 89 แล้วเรียกโดยย่อว่า “อัตรากองทัพบก 89” ซึ่งมีอัตรา กรมจเรทหารบกรวมอยู่ด้วย โดยเริ่มใช้ตั้งแต่ 1 มกราคม 2489 ประกอบด้วย กองบังคับการ แผนกที่ 1 มีหน้าที่เกี่ยวกับการฝึกของหน่วย แผนกที่ 2 มีหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียนทหารบก แผนกที่ 3 มีหน้าที่เกี่ยวกับการกำลังพล และมีหน่วยขึ้นตรง คือ กรมจเรทหารราบ กรมจเรทหารม้า กรมจเรทหารปืนใหญ่ กรมจเรทหารช่าง และกรมจเรทหารสื่อสาร เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง กระทรวงกลาโหมได้ยุบโรงเรียนเทคนิคทหารบก ขณะนั้นกรมยุทธศึกษาทำหน้าที่ควบคุมการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยทหารบก และโรงเรียนเทคนิคทหารบก จึงเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า โดยเมื่อ 1 มกราคม 2491 จึงได้แปรสภาพกรมจเรทหารบก ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมและ อำนวยการทางวิทยาการของเหล่าต่างๆ เป็นกรมยุทธศึกษาทหารบก

4. สมัยช่วงตั้งแต่ ปี 2495 เป็นต้นมา ซึ่งเมื่อ 6 สิงหาคม 2495 กระทรวงกลาโหม ได้แบ่งหน้าที่ของกรมจเรทหารบกและกรมยุทธศึกษาทหารบก โดยกำหนดให้กรมจเรทหารบก เป็นฝ่ายกิจการพิเศษขึ้นตรงต่อกองทัพบก มีจเรทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชา และต่อมากองทัพบก ได้ออกคำสั่ง ทบ.ลับ (เฉพาะ) ที่ 43/21 เรื่องแก้อัตรากองทัพบก 2506 ลงวันที่ 4 เมษายน 2521 โดยการ แก้อัตรากองทัพบกเฉพาะกิจหมายเลข 2300 ของกรมจเรทหารบก ให้มีภารกิจและการแบ่งส่วนราชการ ตาม

แผนภาพที่ 1 – 1 ผังการจัดกรมจเรทหารบก อัตราเฉพาะกิจหมายเลข 2300

ที่มา : กองทัพบก, คำสั่ง, 2521

แผนภาพที่ 1 - 1 ซึ่งเป็นการเริ่มจัดวางระเบียบราชการของกองทัพบกใหม่ โดยจัดตามแบบกองทัพบกสหรัฐอเมริกา มีการแบ่งส่วนอำนาจการออกเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย 1) ฝ่ายเสนาธิการ 2) ฝ่ายธุรการ 3) ฝ่ายเทคนิค และ 4) ฝ่ายกิจการพิเศษ โดยที่กรมจเรทหารบกถูกจัดอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ พร้อมกับมีการจัดตั้งกรมยุทธศึกษาทหารบก มีหน่วยขึ้นตรง ประกอบด้วย กรมทหารราบ กรมทหารม้า และกรมทหารปืนใหญ่ มีผลทำให้กรมจเรทหารบกถูกปรับลดบทบาทลงนับแต่นั้นมา โดยเหลือเพียงให้ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน รายงานในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพและการประหยัดของหน่วยต่างๆ ทั้งทั้งกองทัพบก ทำการตรวจพิจารณาศึกษาและทำรายงานในเรื่องดังกล่าว ตามแบบธรรมเนียมทหาร หรือการที่ผู้บังคับบัญชาจะมอบหมาย สำหรับการจัดส่วนราชการของกระทรวงกลาโหมดังกล่าวข้างต้น เป็นการนำแนวความคิดการจัดหน่วยตามแบบกองทัพบกสหรัฐอเมริกา มาผสมกับการจัดหน่วยทหารที่มีมาแต่เดิม มีผลให้บางหน่วยมีการจัดที่ขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทภาระหน้าที่ บางหน่วยก็ขาดการปรับปรุงและพัฒนา มาจนถึงปัจจุบัน อาทิเช่น การจัดให้กรมจเรทหารบกอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ เช่นเดียวกับกรมการเงินทหารบก กรมสารวัตรทหารบก กรมแผนที่ทหารบก กรมสวัสดิการทหารบก และกรมสารบรรณทหารบก ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กระทรวงกลาโหม ปี 2500 ในมาตรา 3 (การแบ่งส่วนราชการกองทัพบก)

ผลกระทบจากการปรับปรุงกองทัพบก กระทรวงกลาโหม ในช่วง ปี 2495 - 2510 ที่การจัดของบางหน่วยยังขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทภาระหน้าที่ บางหน่วยขาดการปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็ยังยึดถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดประเภทของส่วนอำนาจการ (ประกอบด้วย ฝ่ายเสนาธิการ ฝ่ายกิจการพิเศษ และฝ่ายยุทธบริการ) ตลอดจนบทบาทภาระหน้าที่ของกรมจเรทหารบก ที่ในอดีตเมื่อแรกทรงจัดตั้งโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้มีหน้าที่ที่ตรวจและแนะนำตักเตือนกรมและกองทหารทั่วไป ให้กระทำตามระเบียบที่ได้ออกไว้ และแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งยังบกพร่องอยู่ในกรมและกองทหารทั่วไป ต่างพระเนตร-พระกรรณ แล้วให้รายงานตรงต่อผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ (เป็นฝ่ายอำนาจการประจำตัว : Personnel Staff) และให้รายงานตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการประกาศตั้ง “กระทรวงกลาโหม” แต่ต่อมากลับจัดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ ทำหน้าที่ตรวจราชการและสืบสวนสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพและราชการของหน่วยต่างๆ ของกองทัพบก สืบสวนสอบสวนและพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์และการร้องเรียน ที่เกี่ยวกับราชการหรือทหาร หรือข้าราชการกองทัพบก ซึ่งในปัจจุบันกรมจเรทหารบกจะทำการตรวจในหน้าที่นายทหารจเร ตามคำสั่งการตรวจประจำปีที่ทำขึ้นเอง ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ได้แก่ การตรวจกิจการทั่วไป การตรวจการจัดหา การตรวจรายงานสถิติและเรือนจำทหาร การตรวจสังเกตการณ์การตรวจรับพัสดุ การตรวจงานก่อสร้าง (งานสนาม) และการตรวจตามสั่งการของผู้บังคับบัญชา แต่การทำหน้าที่ดังกล่าวโดยเฉพาะการตรวจทางเทคนิค มีหน่วยอื่นของกองทัพบกที่มีความสามารถเฉพาะด้านและมีความชำนาญมากกว่า รวมทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบอยู่แล้ว จึงสามารถพิจารณาได้ว่ากรมจเรทหารบกยังทำหน้าที่ไม่สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกองทัพบก กองทัพไทย

กระทรวงกลาโหม กล่าวได้ว่ากรมจเรทหารบกทำหน้าที่ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์เมื่อแรกเริ่มจัดตั้งที่กำหนดให้ “จเรทัพบก” ต้องทำหน้าที่ตรวจทุกหน่วยในกองทัพบก เพื่อให้ปฏิบัติงานตามที่ระเบียบคำสั่ง และกฎหมายกำหนด ตลอดจนการเสนอขอแก้ไขระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายดังกล่าว ให้มีความทันสมัย เพื่อให้หน่วยต่างๆ สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ ประสานสอดคล้องกัน ซึ่งเป็นหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาของกองทัพบกที่มีความสำคัญยิ่ง ให้สามารถบริหารจัดการภาระหน้าที่ด้านความมั่นคง ให้บรรลุภารกิจในการป้องกันประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 มาตรา 19 ที่ให้กองทัพบกมีหน้าที่เตรียมกำลังทางบก การป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังกองทัพบก ตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม โดยมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก ให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่และบทบาทได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสม แล้วเสนอแนะการแก้ไขการจัดประเภทของส่วนอำนวยการ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของกรมจเรทหารบกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของกรมจเรทหารบกและปัญหาข้อขัดข้องที่เกิดขึ้น
2. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดประเภทของส่วนอำนวยการและบทบาทหน้าที่ของกรมจเรทหารบก ให้เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัวของผู้บัญชาการทหารบก ที่สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการศึกษาในแง่ของการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ ของกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พระราชกฤษฎีกาจัดวางราชการในกระทรวงมหาดไทย คำสั่ง และระเบียบที่เกี่ยวกับเรื่องโครงสร้างและการปฏิบัติงานสายงานจเร รวมทั้งเรื่องแนวทางในการพัฒนาให้สายงานจเร สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ส่วนการวิจัยสนาม (Field Research) จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้บังคับบัญชาของหน่วยที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการตรวจราชการ และหัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไปซึ่งทำหน้าที่ตรวจราชการของกรมจเรทหารบก ในปีงบประมาณ 2560 ระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2559 – พฤษภาคม 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยจะเน้นการวิเคราะห์ห้วงข้อมูลประสงค์แรกเริ่มในการจัดตั้ง “จเรทัพบก” ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรณ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการทหารทั้งปวง กับการที่ในเวลาต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงการจัดกองทัพตามแบบของกองทัพสหรัฐอเมริกาแล้ว ได้ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของกรมจเรทหารบกขาดบทบาทที่ชัดเจน จนไม่สามารถเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบกได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อกองทัพบก รวมทั้งการจัดกลุ่มและประเภทของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก ที่ปฏิบัติงานสัมพันธ์กันรวมไว้ในกลุ่มเดียวกันอย่างถูกต้อง ตามหลักการจัดองค์การสาธารณะ เพื่อให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ : รวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ จากการค้นคว้าในห้องสมุด ได้แก่
 - 1.1 ข้อมูลเรื่อง 100 ปี กรมจเรทหารบก
 - 1.2 ข้อมูลเรื่องการปฏิรูปการจัดส่วนราชการกระทรวงกลาโหม ในส่วนของกองทัพเรือ
 - 1.3 ข้อมูลเรื่องโครงสร้างกองทัพไทยและแนวทางในการบริหารกำลังพล

ในทศวรรษหน้า

- 1.4 ข้อมูลเรื่องแนวความคิดในการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม
- 1.5 ข้อมูลเรื่องโครงสร้างองค์ครดำนนโยบายและยุทธศาสตร์ของกองทัพไทย
- 1.6 ข้อมูลเรื่องแนวทางการปรับปรุงการบริหารงานการตรวจราชการสำนักงาน

จเรทหาร

2. ข้อมูลปฐมภูมิ : รวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน

ประกอบด้วย

- 2.1 เจ้ากรมจเรทหารเรือ
- 2.2 เจ้ากรมจเรทหารอากาศ
- 2.3 จเรทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย
- 2.4 หัวหน้าสำนักงานจเรตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- 2.5 ผู้อำนวยการกองแผน กรมจเรทหารบก
- 2.6 หัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไป ชุดที่ 1 กรมจเรทหารบก
- 2.7 หัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไป ชุดที่ 2 กรมจเรทหารบก

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบว่ากรมจเรทหารบกได้ปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่หรือไม่ และมีปัญหาข้อขัดข้องอย่างไร
2. ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนากรมจเรทหารบกให้เป็นส่วนอำนาจการของผู้บัญชาการทหารบก ได้ถูกต้องและปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่อย่างเหมาะสม

คำจำกัดความ

กรมจเรทหารบก	หมายถึง	หน่วยขึ้นตรงของกองทัพบก จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่กองทัพบก กองทัพบกไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ซึ่งในมาตรา 14 กำหนดให้กรมจเรทหารบก มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจราชการ การสืบสวน และสอบสวน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ และราชการของหน่วยต่างๆ ของกองทัพบก การสืบสวน สอบสวน และพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ และการร้องเรียนที่เกี่ยวกับราชการ หรือทหาร หรือข้าราชการของกองทัพบก
กรมยุทธนาธิการ	หมายถึง	หน่วยทหารที่ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ 9 เมษายน พ.ศ.2430 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการรวมทหารบกและทหารเรือเข้าด้วยกัน เนื่องจากระหว่าง พ.ศ.2430 – 2435 ได้มีการจัดตั้งกรมทหารอย่างใหม่ รวม 9 กรม ประกอบด้วย ทหารบก 7 กรม (กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กรมทหารรักษาพระองค์ กรมทหารล้อมวัง กรมทหารหน้า กรมทหารช่าง กรมทหารฝึพาย กรมทหารล้อมปืนใหญ่) และทหารเรือ 2 กรม (กรมอรสมุพล กรมเรือพระที่นั่ง) ซึ่งทั้งสองเหล่าเป็นอิสระต่อกันและขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ ทำให้เกิดปัญหาไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางครั้งก็เกิดการก้าวถ่างงานของกันและกันพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริปรับปรุงการทหารให้เข้ารูปอย่างใหม่ โดยจัดตั้งกรมยุทธนาธิการขึ้น ต่อมาเมื่อได้มีพระราชบัญญัติการจัดกรมยุทธนาธิการ พ.ศ.2433 และพระราชบัญญัติฯ ฉบับใหม่นี้ กำหนดให้เรียกกกรมยุทธนาธิการ เสียใหม่ว่า กระทรวงยุทธนาธิการ
ฝ่ายเสนาธิการประจำตัว	หมายถึง	ฝ่ายอำนวยการประเภทหนึ่ง จากที่มีการแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 1. ฝ่ายอำนวยการประสานงาน มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยหลักของผู้บังคับบัญชา โดยแต่ละคนเกี่ยวข้องกับสายงานที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างๆ จะช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาโดยการประสานงาน แผน หน้าที่ และการปฏิบัติของส่วนต่างๆ ของหน่วย และยังประสานบรรดากิจกรรมทั้งปวงของหน่วย เพื่อให้มั่นใจว่าการปฏิบัติภารกิจได้ผลดีที่สุดในส่วนรวม 2. ฝ่ายกิจการพิเศษ มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาสำหรับงานหน้าที่ที่เป็นวิชาชีพ เทคนิค และงานในหน้าที่อื่นๆ ซึ่งมีวงแคบกว่าสายงานที่เกี่ยวข้องของฝ่ายอำนวยการประสานงาน และมีความสัมพันธ์อย่างกว้างขวางกับเรื่องทางเทคนิค ธุรการ และเรื่องของแต่ละอย่างๆ

ฝ่ายกิจการพิเศษ โดยทั่วไปจัดเป็นแผนกต่างๆ แตกต่างกันไปตามวิชาชีพ เทคนิค และงานในหน้าที่พิเศษอื่นๆ ภายในหน่วย

3. ฝ่ายอำนวยการประจำตัว มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาในเรื่องส่วนตัว หรืองานในหน้าที่เฉพาะ นายทหารฝ่ายอำนวยการประจำตัวคือ นายทหารซึ่งผู้บังคับบัญชาได้เลือกให้ทำหน้าที่ เช่น นายทหารคนสนิท และผู้บังคับบัญชาต้องการประสานและดำเนินกิจกรรมของฝ่ายอำนวยการแต่ละคนโดยตรง แทนที่จะให้ผ่านไปยังเสนาธิการ นายทหารฝ่ายอำนวยการประจำตัวเหล่านี้ จะแบ่งเวลาระหว่างหน้าที่ฝ่ายอำนวยการประจำตัวของผู้บังคับบัญชา กับหน้าที่ฝ่ายอำนวยการประสานงาน หรือฝ่ายกิจการพิเศษ

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยได้รวบรวม กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ ทฤษฎีองค์การสาธารณะ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ ดังนี้

กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ

1. พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพบก ในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2491 ให้ไว้ ณ วันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2491 มีผลบังคับใช้เมื่อ 14 กันยายน 2491 โดยมาตรา 3 กำหนดหน้าที่ราชการในกองทัพบก แยกเป็น **ส่วนกลาง** ประกอบด้วย ก. กรมเสนาธิการทหารบก ข. กรมจเรทหารบก ค. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ ง. กรมพลธิการทหารบก จ. กรมสรรพาวุธทหารบก ฉ. กรมแผนที่ทหารบก ช. กรมแพทย์ทหารบก ซ. กรมการเงินทหารบก ฌ. กรมพาหนะทหารบก ญ. กรมสวัสดิการทหารบก **ส่วนภูมิภาค** ประกอบด้วย ก. มณฑลทหารบกที่ 1 ข. มณฑลทหารบกที่ 2 ค. มณฑลทหารบกที่ 3 ง. มณฑลทหารบกที่ 4 จ. มณฑลทหารบกที่ 5 และ **ส่วนกำลังรบ** ประกอบด้วย ก. กองทัพบกที่ 1 ข. กองทัพบกที่ 2 ค. กองพลที่ 5 ง. กรมต่อสู้อากาศยาน จ. กรมรถรบ และในมาตรา 5 กำหนดให้กรมจเรทหารบกซึ่งมีจเรทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่เกี่ยวกับวิทยาการของทหารเหล่าพลรบต่างๆ การกำหนดและการจัดกำลังทางเทคนิคของอาวุธ ยุทโธปกรณ์ การศึกษา การฝึกอบรม การบรรจุ เลื่อนและย้ายตำแหน่งของแต่ละเหล่า แบ่งส่วนราชการเป็น กรมจเรทหารราบ กรมจเรทหารม้า กรมจเรทหารปืนใหญ่ กรมจเรทหารช่าง และกรมจเรทหารสื่อสาร โดยแต่ละหน่วยจะมีหน้าที่เกี่ยวกับวิทยาการและกิจการของเหล่าของตน

2. พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพบก ในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2495 ให้ไว้ ณ วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2495 มีผลบังคับใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2495 โดยมาตรา 4 กำหนดหน้าที่ราชการในกองทัพบก แยกเป็น **ส่วนกลาง** ประกอบด้วย ก. สำนักงานเลขาธิการกองทัพบก ข. ส่วนอำนวยการ ประกอบด้วย 1) ฝ่ายเสนาธิการ ได้แก่ ก) กรมกำลังพลทหารบก ข) กรมข่าวทหารบก ค) กรมยุทธการทหารบก ง) กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก 2) ฝ่ายธุรการ ได้แก่ ก) กรมสารบรรณทหารบก ข) กรมสารวัตรทหารบก 3) ฝ่ายเทคนิค ได้แก่ ก) กรมสรรพาวุธทหารบก ข) กรมพลธิการทหารบก ค) กรมแพทย์ทหารบก ง) กรมการทหารสื่อสาร จ) กรมการทหารช่าง ฉ) กรมการขนส่งทหารบก ช) กรมการสัตว์ทหารบก 4) ฝ่ายกิจการพิเศษ ได้แก่ ก) กรมการเงินทหารบก ข) กรมจเรทหารบก ค) กรมสวัสดิการทหารบก ง) กรมแผนที่ทหารบก จ) กรมการรักษาดินแดน **ส่วนการศึกษา** ประกอบด้วย ก. กรมยุทธศึกษาทหารบก ข. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ ค. โรงเรียนเสนาธิการทหารบก **ส่วนภูมิภาค** ประกอบด้วย ก. ภาคทหารบกที่ 1 ข. ภาคทหารบกที่ 2

ค. ภาคทหารบกที่ 3 ง. มณฑลทหารบกที่ 5 ส่วนกำลังรบ ประกอบด้วย ก. กองทัพที่ 1 ข. กองทัพที่ 2 ค. กองทัพที่ 3 ง. กองพลที่ 5 จ. กองพลน้อยต่อสู้อากาศยาน ฉ. กองพลน้อยทหารม้า ช. กรมผสมที่ 21

3. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2500 ให้ไว้ ณ วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2500 มีผลบังคับใช้เมื่อ 28 ธันวาคม 2500 ในมาตรา 3 ให้แบ่งส่วนราชการกองทัพบก ดังนี้ **ส่วนกลาง** ประกอบด้วย ก. ฝ่ายเสนาธิการ ได้แก่ 1) สำนักงานเลขานุการกองทัพบก 2) สำนักงานปลัดบัญชาทหารบก 3) กรมกำลังพลทหารบก 4) กรมข่าวทหารบก 5) กรมยุทธการทหารบก 6) กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก ข. ฝ่ายกิจการพิเศษ ได้แก่ 1) กรมการเงินทหารบก 2) กรมการสารวัตรทหารบก 3) กรมจเรทหารบก 4) กรมแผนที่ทหารบก 5) กรมสวัสดิการทหารบก 6) กรมสารบรรณทหารบก ค. ฝ่ายยุทธบริการ ได้แก่ 1) กรมการขนส่งทหารบก 2) กรมการทหารช่าง 3) กรมการทหารสื่อสาร 4) กรมการสัตว์ทหารบก 5) กรมพลธิการทหารบก 6) กรมแพทย์ทหารบก 7) กรมยุทธโยธาทหารบก 8) กรมสรรพาวุธทหารบก **ส่วนภูมิภาคและหน่วยทหารที่ขึ้นตรงต่อกองทัพบก** ประกอบด้วย ก. กองทัพภาคที่ 1 ข. กองทัพภาคที่ 2 ค. กองทัพภาคที่ 3 ง. มณฑลทหารบกที่ 5 **ส่วนการศึกษา** ประกอบด้วย ก. กรมยุทธศึกษาทหารบก ข. วิทยาลัยการทัพบก ค. โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ง. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ จ. กรมการรักษาดินแดน และในมาตรา 6 กำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ ฝ่ายกิจการพิเศษ โดยกำหนดให้**กรมจเรทหารบก** มีหน้าที่ดำเนินการตรวจราชการ สืบสวนและสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ และการประหยัดของหน่วยต่างๆ ของกองทัพบก พิจารณา สืบสวนสอบสวนและเรื่องราว ร้องทุกข์ และการร้องเรียนที่เกิดขึ้นในกองทัพบก หรือตามที่ผู้บังคับบัญชาจะมอบหมาย มี**จเรทหารบก**เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

4. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ให้ไว้ ณ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2552 มีผลบังคับใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2552 ในมาตรา 3 ให้แบ่งส่วนราชการ กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม ออกเป็นหน่วยต่างๆ ออกเป็น 33 หน่วยขึ้นตรงกองทัพบก และลำดับที่ 34 เป็นหน่วยทหารอื่นซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากองร้อย กองพัน กรม กองพล หรือกองทัพน้อย ซึ่งขึ้นตรงต่อกองทัพบก โดยในลำดับที่ 11 คือ กรมจเรทหารบก และในมาตรา 14 กำหนดให้**กรมจเรทหารบก** มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจราชการ การสืบสวนและสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ และราชการของหน่วยต่างๆ ของกองทัพบก การสืบสวน สอบสวน และพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์และการร้องเรียนที่เกี่ยวกับราชการ หรือทหาร หรือข้าราชการของกองทัพบก มี**เจ้ากรมจเรทหารบก**เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

5. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพเรือ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2501 ให้ไว้ ณ วันที่ 24 เมษายน พ.ศ.2501 มีผลบังคับใช้เมื่อ 1 เมษายน 2501 ในมาตรา 3 ให้แบ่งส่วนราชการกองทัพเรือ ดังนี้ **ส่วนบัญชาการ** ประกอบด้วย ก. สำนักงานเลขานุการกองทัพเรือ ข. กรมสารบรรณทหารเรือ ค. กรมกำลังพลทหารเรือ ง. กรมข่าวทหารเรือ จ. กรมยุทธการทหารเรือ ฉ. กรมส่งกำลังบำรุงทหารเรือ ช. กรมสื่อสารทหารเรือ

ช.กรมจเรทหารเรือ ส่วนกำลังรบ ประกอบด้วย ก. กองเรือยุทธการ ข. กรมनावิกโยธิน ค. สถานีทหารเรือ กรุงเทพฯ ง. สถานีทหารเรือสัตหีบ จ. สถานีทหารเรือสงขลา ส่วนยุทธบริการ ประกอบด้วย ก. กรมอุททหารเรือ ข. กรมสรรพาวุธทหารเรือ ค. กรมพลธิการทหารเรือ ง. กรมแพทย์ทหารเรือ จ. กรมการเงินทหารเรือ ส่วนการศึกษา ประกอบด้วย ก. กรมยุทธศึกษาทหารเรือ ข. โรงเรียนนายเรือ ส่วนกิจการพิเศษ ประกอบด้วย ก. กรมอุทกศาสตร์ ข. กรมอุตุนิยมวิทยา ค. กรมสวัสดิการทหารเรือ ง. กรมวิทยาศาสตร์ทหารเรือ และในมาตรา 4 กำหนดให้กรมจเรทหารเรือ มีหน้าที่สอดส่องและตรวจการปฏิบัติราชการของหน่วยต่างๆ ในกองทัพเรือ ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ตลอดจนสืบสวนและสอบสวนเรื่องที่ได้รับมอบหมาย มีจเรทหารเรือ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

6. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพเรือ กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ให้ไว้ ณ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2552 มีผลบังคับใช้เมื่อ 1 เมษายน 2552 ในมาตรา 3 ให้แบ่งส่วนราชการกองทัพเรือกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม ออกเป็นหน่วยต่างๆ ออกเป็น 36 หน่วยขึ้นตรงกองทัพเรือ ในลำดับที่ 37 คือหน่วยทหารอื่นซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากองร้อย กองพัน กรม กองพล ซึ่งขึ้นตรงต่อกองทัพเรือ โดยกรมจเรทหารเรืออยู่ในลำดับที่ 11 และในมาตรา 14 กำหนดให้กรมจเรทหารเรือ มีหน้าที่ตรวจ ประเมินค่า เสนอแนะ และติดตามผลการตรวจราชการของหน่วยต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อบังคับระเบียบคำสั่ง ธรรมเนียมของทหาร และวิธีปฏิบัติทางเทคนิค รวมทั้งประสิทธิภาพความพร้อมรบของหน่วย ตลอดจนสืบสวนสอบสวนเรื่องที่ได้รับมอบหมาย มีเจ้ากรมจเรทหารเรือเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

7. พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพอากาศ ในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2498 ให้ไว้ ณ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2498 มีผลบังคับใช้เมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2498 ในมาตรา 4 กำหนดหน้าที่ราชการในกองทัพอากาศ แยกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนบัญชาการ ประกอบด้วย ก. สำนักงานเลขานุการกองทัพอากาศ ข. กรมสารบรรณทหารอากาศ ค. กรมกำลังพลทหารอากาศ ง. กรมข่าวทหารอากาศ จ. กรมยุทธการทหารอากาศ ฉ. กรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ ช. กรมจเรทหารอากาศ ส่วนกำลังรบ ประกอบด้วย ก. กองบินยุทธการ ข. กรมอากาศโยธิน ส่วนยุทธบริการ ประกอบด้วย ก. กรมพลธิการทหารอากาศ ข. กรมช่างโยธาทหารอากาศ ค. กรมการขนส่งทหารอากาศ จ. กรมช่างอากาศ ฉ. กรมสื่อสารทหารอากาศ ช. กรมสรรพาวุธทหารอากาศ ซ. กรมแพทย์ทหารอากาศ ส่วนการศึกษา ประกอบด้วย ก. กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ข. กองโรงเรียนการบิน ส่วนกิจการพิเศษ ประกอบด้วย ก. กรมการเงินทหารอากาศ ข. กรมการบินพลเรือน ค. กรมสวัสดิการทหารอากาศ

8. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ให้ไว้ ณ วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2552 มีผลบังคับใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2552 ในมาตรา 3 ให้แบ่งส่วนราชการกองทัพอากาศ กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม ออกเป็นหน่วยต่างๆ ออกเป็น 31 หน่วยขึ้นตรงกองทัพอากาศ และในลำดับที่ 32 คือหน่วยทหารอื่นซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากองร้อย กองพัน กรม กองพล ซึ่งขึ้นตรงต่อกองทัพอากาศ โดยกรมจเรทหารอากาศอยู่ในลำดับที่ 11 และในมาตรา 14 กำหนดให้กรมจเรทหารอากาศ มีหน้าที่

พิจารณา เสนอความเห็น วางแผน อำนวยการ ประสานงาน ควบคุม กำกับ การ พัฒนา และ ดำเนินการด้านการตรวจสอบ ติดตามผล และประเมินผล การปฏิบัติราชการของกองทัพอากาศ ตามนโยบายและภารกิจที่ได้รับมอบ ให้เป็นไปตามระเบียบธรรมเนียมของทหาร การสอบสวนเรื่อง ร้องทุกข์ ร้องเรียน รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบมาตรฐานการบิน มี**เจ้ากรมจเร ทหารอากาศ** เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

9. กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้แต่งตั้งตำแหน่งจเรทหารขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อมีนาคม 2532 ทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการประจำผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่พิจารณาเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน ต่อมาได้รับการกิจในการตรวจราชการมากขึ้นเช่นเดียวกับจเรของเหล่าทัพ จึงได้ขอคำสั่งพล จากส่วนราชการต่างๆ มาช่วยราชการ พร้อมกับขอปรับเปลี่ยนอัตราและได้รับอนุมัติจัดตั้งเป็นสำนักงาน จเรทหาร เมื่อตุลาคม 2532 เป็นหน่วยขึ้นตรงสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด และตามคำสั่ง กองบัญชาการทหารสูงสุด (เฉพาะ) ที่ 496/34 ลง 24 เมษายน 2534 ได้กำหนดอัตราของสำนักงาน จเรทหารที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยสำนักงานจเรทหาร มีหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็น วางแผน และ ดำเนินการตรวจราชการ สืบสวนและสอบสวนเกี่ยวกับประสิทธิภาพ และการบริหารราชการ ประเมินค่า ติดตามผลการปฏิบัติราชการ ของส่วนราชการในกองบัญชาการทหารสูงสุด ตลอดจน การสืบสวน สอบสวน และการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ ร้องเรียน และเรื่องของผู้บังคับบัญชา มอบหมาย มี**จเรทหาร**เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

10. กระทรวงกลาโหม ได้มีการเปลี่ยนแปลงส่วนราชการภายในกระทรวงให้ทันสมัย มาโดยตลอด ได้มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง จเรทัพบก เป็น จเรทหารทั่วไป แต่มิได้มีการแต่งตั้งบุคคล เข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าว ต่อมากระทรวงกลาโหมได้ยกเลิกอัตรากรมจเรทหาร และได้กำหนดอัตรา ตำแหน่งจเรทหารทั่วไป พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ประจำจเรทหารทั่วไปขึ้น ไว้ในอัตรากระทรวงกลาโหม และสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี โดยให้จเรทหารทั่วไปขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ 155/41 เรื่อง กำหนดหน้าที่ของจเรทหารทั่วไป ลง 15 พฤศจิกายน 2541 กำหนดหน้าที่ของ**จเรทหารทั่วไป** คือ ให้คำปรึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับ กิจการทหารทั่วไปแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนา ระบบการบริหารราชการ กฎเกณฑ์ ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ ประกาศกระทรวงกลาโหม และอื่นๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และมีความทันสมัย ตรวจสอบการบริหารราชการทั่วไป และ ตรวจสอบโครงการ/แผนงานที่มีความสำคัญ ของส่วนราชการในกระทรวงกลาโหม รวมทั้งตรวจสอบ และติดตามเรื่องยาเสพติดในหน่วยทหาร และกวดขันการกระทำผิดวินัยของทหาร โดยให้รายงาน ผลการดำเนินการต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยตรง

11. หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีการเปลี่ยนชื่อกรมตำรวจภูธร เป็นกรมตำรวจ และได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางราชการในกระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2481 ให้แก้ไขมาตรา 6 การแบ่งส่วนราชการบริหารส่วนกลาง โดยกำหนดให้มีจเรตำรวจขึ้นในกรมตำรวจ และได้มีพระราชกฤษฎีการาชการกรมตำรวจ ในกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2495 แบ่งส่วนราชการ กรมตำรวจ โดยได้ยกฐานะกองจเรตำรวจ เป็นกองบัญชาการจเรตำรวจ จนในปี 2503 เห็นว่า

กรมตำรวจมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย สมควรแบ่งท้องที่ออกเป็นเขตๆ เพื่อให้มีการประสานงานกันและปรับปรุงหน่วยงานที่ไม่จำเป็นออกเสีย จึงได้ยกเลิกกองบัญชาการจเรตำรวจ และจัดตั้งสำนักงานจเรตำรวจขึ้นแทน โดยแบ่งออกเป็น 4 แผนก ประกอบด้วย แผนก 1 ตรวจราชการฝ่ายนครบาล แผนก 2 ตรวจราชการฝ่ายภูธร แผนก 3 ตรวจราชการฝ่ายศึกษา และแผนก 4 ตรวจราชการหน่วยอื่นๆ รวมทั้งสวัสดิการ จนกระทั่งปี 2534 ได้มีการกำหนดโครงสร้างของสำนักงานจเรตำรวจใหม่ โดยแบ่งเป็น ก. ฝ่ายอำนวยการ ข. ส่วนสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง และ ค. ส่วนตรวจราชการ และมีหน้าที่ตรวจราชการทุกหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การตรวจสืบสวนและแสวงหาข้อเท็จจริง ในเรื่องที่ได้รับการร้องเรียนเกี่ยวกับข้าราชการตำรวจ และลูกจ้างทุจริตหรือประพฤติมิชอบ ตรวจตราให้คำพิพากษา แนะนำชี้แจงแก่ข้าราชการหน่วยต่างๆ เกี่ยวกับวินัยและการปฏิบัติราชการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ คำสั่ง และแจ้งความ ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ตลอดจนปฏิบัติงานพิเศษตามที่ได้รับมอบหมาย

12. สำนักงานจเร (Office of Inspector General) กองทัพบกสหรัฐฯ (ทบ.สหรัฐฯ) จะมีตำแหน่งจเร ถือเป็นฝ่ายเสนาธิการประจำตัว (Personnel Staff) หรือที่ปรึกษาประจำตัวของผู้บังคับบัญชาในหน่วยนั้นๆ บทบาทของสำนักงานจเรภายใต้การกำกับของจเรในแต่ละระดับมีด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ การเป็นส่วนกำกับดูแลด้านวิทยาการในรูปแบบของผู้ตรวจการ (Ombudsmen for their branch of Service) ผ่าน Inspector General School ของแต่ละเหล่าทัพ และการเป็นหน่วยงานที่ลงไปกำกับหน่วยปฏิบัติงานให้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นหลักประกันในการดำรงสภาพความพร้อมรบ นอกจากนี้หน่วยงานจเรยังมีหน้าที่ในการดำเนินการสืบสวน สอบสวน ในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอยู่นอกเหนือคดีอาญาอีกด้วย สำหรับ ทบ.สหรัฐฯ ปี้น 1 ใน 3 หน่วยงานหลักที่ขึ้นตรงต่อกระทรวงกลาโหม (กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ) โดยในส่วนของกองทัพบก ประกอบด้วยกำลังสองส่วนที่มีความสำคัญในลักษณะที่เท่าเทียมกัน ได้แก่ ส่วนกำลังประจำการ (Active Component) และส่วนกำลังสำรอง (Reserve Component) ซึ่งในส่วนของกำลังสำรองยังแบ่งออกเป็นกำลังสำรองทหารบก (Army Reserve) และกำลังทหารบกปกป้องมาตุภูมิ (Army National Guard) การดำเนินงานของจเรของ ทบ.สหรัฐฯ จะมีในทุกระดับ ทั้งในส่วนบัญชาการ (หน่วยบัญชาการกองกำลังสหรัฐฯ (FORSCOM) หน่วยบัญชาการศึกษาและหลักนิยม (TRADOC) และหน่วยบัญชาการยุทธโรปกรณ์ (AMC) กองกำลังทางบกที่ขึ้นควบคุมกับหน่วยบัญชาการภูมิภาคต่างๆ กองทัพบกสนาม, หน่วยระดับกองพลซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนของกำลังประจำการ และส่วนของกำลังสำรอง (กำลังสำรองทหารบก และกำลังทหารบกปกป้องมาตุภูมิของรัฐต่างๆ) การจัดตั้งหน่วยงานจเรภายในองค์กรและหน่วยงานของสหรัฐอเมริกา มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันการดำเนินการและการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์กร และหน่วยงาน อันรวมถึงการกระทำที่เป็นการมิชอบภายในหน่วยงาน โดยจัดตั้งจเรอยู่ในทุกระดับ ทั้งองค์กรของรัฐ องค์กรอิสระ หน่วยงานระดับประเทศ ระดับรัฐ (State) จนถึงระดับท้องถิ่น

13. กรมจเรทหารบก (Department of the Army Inspector General) กองทัพบก
 สหรัฐฯ (ทบ.สหรัฐฯ) เป็นหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในการตรวจทั่วไป ภายใน ทบ.สหรัฐฯ
 มีผู้บังคับบัญชา คือ จเรทหารบก (The Inspector General, TIG) ชั้นยศ พล.ท. (Active duty) โดย
 จเรทหารบกจะรายงานตรงต่อรัฐมนตรีทบวงทหารบก(Secretary of the Army : SA) ซึ่งเป็นพลเรือน
 รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่ผู้บัญชาการทหารบก (Chief of Staff of the United States Army : CSA)
 โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

13.1 ทำการไต่สวน สอบสวน และรายงานตรงต่อรัฐมนตรีทบวงทหารบก รวมถึงการ
 ปฏิบัติหน้าที่ให้แก่ผู้บัญชาการทหารบก ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง วินัย ประสิทธิภาพ และการใช้จ่ายของ ทบ.สหรัฐฯ
 ผ่านการประเมินค่าการบังคับบัญชา การปฏิบัติการยุทธ การส่งกำลังบำรุง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

13.2 ให้ข้อเสนอแนะและดำเนินการจัดทำแผนงาน/ขั้นตอน ในการตรวจสอบ
 รวมทั้งการตรวจสอบความปลอดภัยเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์ ชีวะ เคมี

13.3 ปฏิบัติหน้าที่ ที่เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมต่อกิจการจเรกับ กระทรวงกลาโหม
 สหรัฐฯ ในการสืบสวนคดีที่อยู่นอกเหนือคดีอาญา และการร่วมจัดทำนโยบายการตรวจสอบของ
 กระทรวงกลาโหม สหรัฐฯ

13.4 ดำรงการติดต่อระหว่างกับจเรทหารบก จเรกลาโหม และจเรของเหล่าทัพอื่น

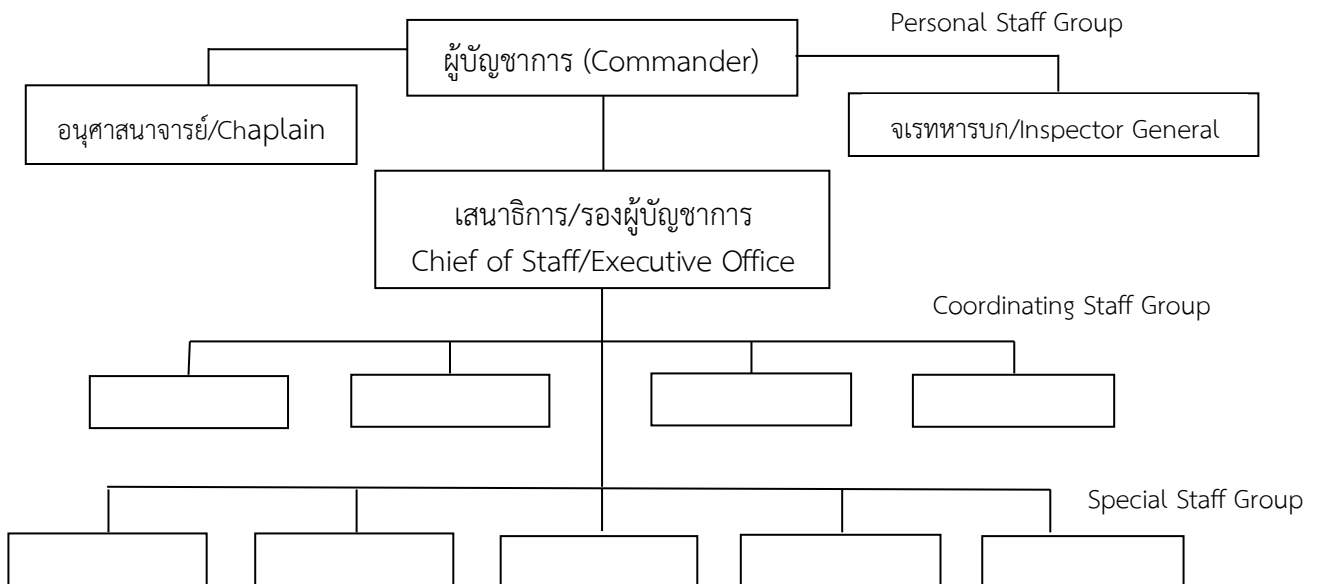
13.5 จัดทำนโยบายการตรวจสอบของ ทบ.สหรัฐฯ

13.6 ดำเนินการสอบสวนและไต่สวนในกิจกรรมของ ทบ.สหรัฐฯ และนายทหาร
 ชั้นผู้ใหญ่ของ ทบ.สหรัฐฯ

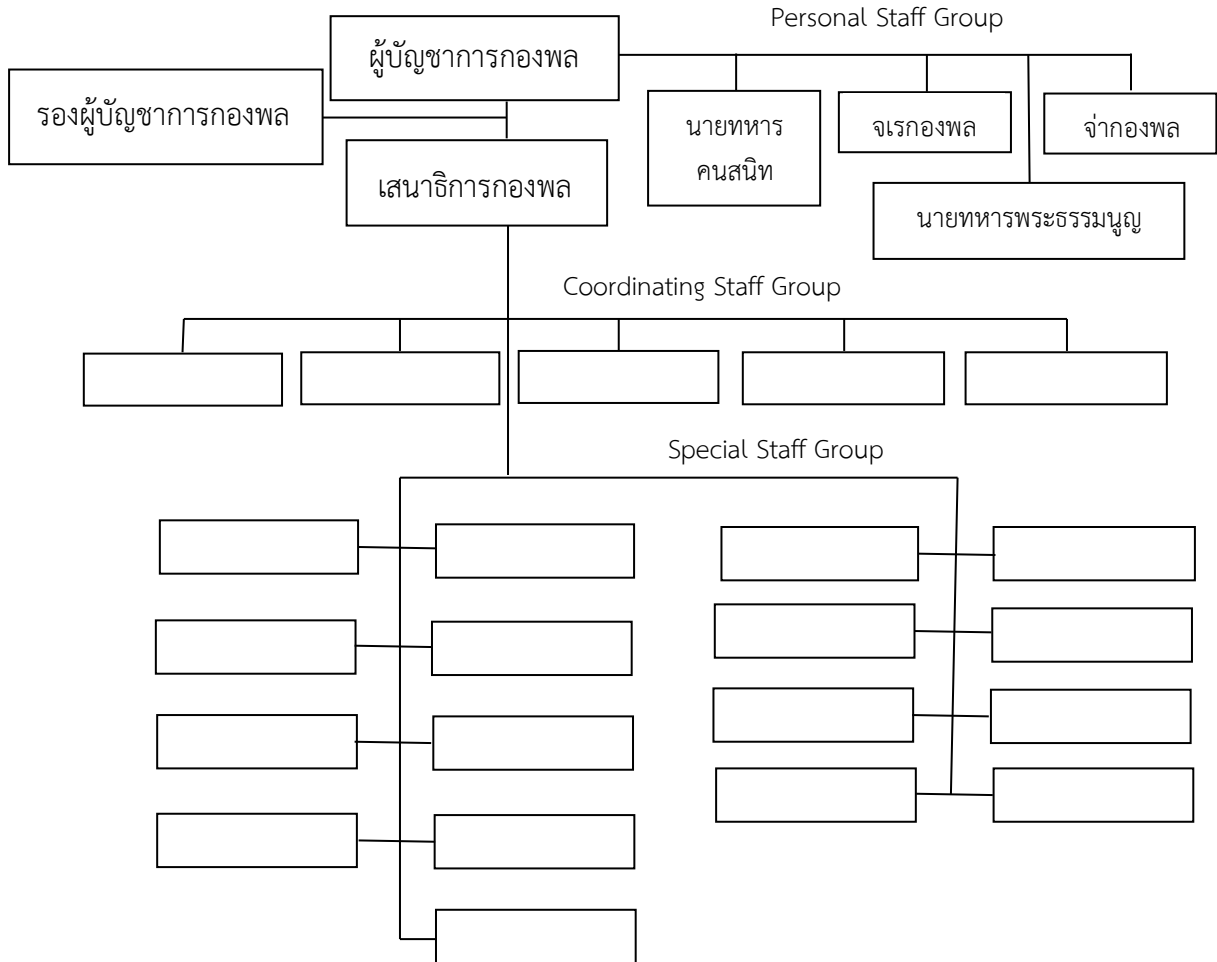
13.7 ปฏิบัติหน้าที่เป็นจเรทหารบกสำหรับกองบัญชาการ ทบ.สหรัฐฯ และหน่วย
 ในสายงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่วอชิงตัน ดีซี ซึ่งไม่มีหน่วยงานจเร รองรับ

13.8 บริหารจัดการ การดำเนินงานภายในสำนักงานจเรทหารบกทั้งปวง

แผนภาพที่ 2 – 1 รูปแบบโครงสร้างการจัดสายงานจเรของ ทบ.สหรัฐฯ

แผนภาพที่ 2 – 2 รูปแบบโครงสร้างการจัดสายงานจเรระดับกองพลของ ทบ.สหรัฐอเมริกา

ประวัติ และการจัดตั้งหน่วยงานสายงานจเร ในปัจจุบัน

1. สำนักงานจเรทหารทั่วไป (กรมจเรทหารบก, 2546 :62) กระทรวงกลาโหม ได้มีการเปลี่ยนแปลงส่วนราชการภายในกระทรวงให้ทันสมัยมาโดยตลอด โดยมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งจเรทัพบก เป็นจเรทหารทั่วไป แต่มิได้มีการแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าว ต่อมา กระทรวงกลาโหมได้ยกเลิกอัตรากรมจเรทหาร และได้กำหนดอัตราตำแหน่งจเรทหารทั่วไป พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ประจำจเรทหารทั่วไปขึ้นไว้ในอัตรากระทรวงกลาโหม และสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี โดยให้จเรทหารทั่วไปขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีภารกิจตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ 155/41 ลง 15 พฤศจิกายน 2541 ให้กำหนดหน้าที่ของจเรทหารทั่วไป ดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจการทหารทั่วไปแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

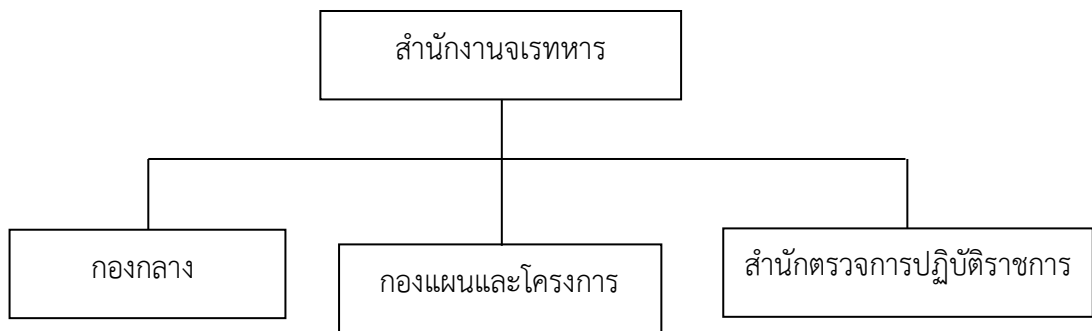
1.2 ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาระบบการบริหารราชการ กฎเกณฑ์ ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ ประกาศของกระทรวงกลาโหม และอื่นๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และมีความทันสมัย

1.3 ตรวจสอบการบริหารราชการทั่วไปและตรวจสอบโครงการ/แผนงาน ที่มีความ สำคัญของส่วนราชการในกระทรวงกลาโหม รวมทั้งตรวจสอบและติดตามเรื่องยาเสพติดในหน่วยทหาร และกวดขันการกระทำผิดวินัยของทหาร

1.4 รายงานผลการดำเนินการต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยตรง

2. สำนักงานจเรทหาร (กรมจเรทหารบก, 2546 :63) กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้ แต่งตั้งจเรทหารขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ 21 มีนาคม 2532 เพื่อเป็นฝ่ายอำนวยการประจำผู้บังคับบัญชา ต่อมาได้รับการกิจในการตรวจราชการเช่นเดียวกับจเรของเหล่าทัพ จึงได้ขอคำสั่งพลจากส่วนราชการ ต่างๆ มาช่วยราชการ พร้อมกับขอปรับเพิ่มอัตรา และเมื่อ 20 ตุลาคม 2532 สำนักงานจเรทหาร ได้รับการอนุมัติจัดตั้งให้เป็นหน่วยขึ้นตรงสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด และตามคำสั่งกองบัญชาการ ทหารสูงสุด (เฉพาะ) ที่ 496/34 ลง 24 เมษายน 2534 โดยกำหนดอัตราของสำนักงานจเรทหารและ ใช้มาจนถึงปัจจุบัน กำหนดภารกิจ คือ พิจารณาเสนอความเห็น วางแผน และดำเนินการตรวจ ราชการ สืบสวนและสอบสวนเกี่ยวกับประสิทธิภาพ และการบริหารราชการ ประเมินค่า ติดตามผล การปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกองบัญชาการทหารสูงสุด ตลอดจนการสืบสวน สอบสวน และ การพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ ร้องเรียน และเรื่องและผู้บังคับบัญชามอบหมาย มีจเรทหารเป็น ผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

แผนภาพที่ 2 – 3 ผังการจัดสำนักงานจเรทหาร

ที่มา : กองบัญชาการทหารสูงสุด, คำสั่ง, 2534

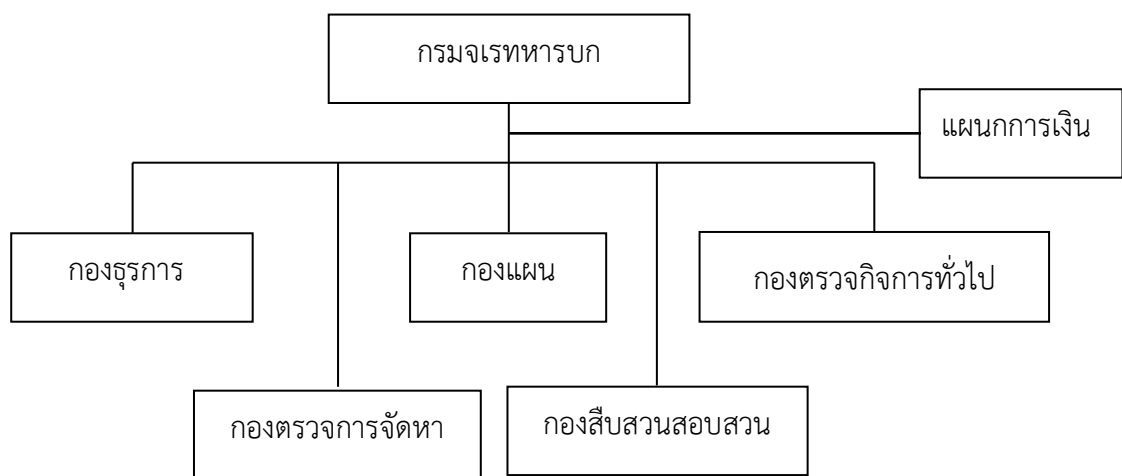
3. กรมจเรทหารบก (กรมจเรทหารบก, 2546 :83) กิจการจเรทหารบกได้เริ่มมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2446 โดยมีวิวัฒนาการตามสถานการณ์มาอย่างต่อเนื่อง สามารถแบ่งออกเป็น 4 สมัย คือ สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ช่วงปี พ.ศ.2446 – 2475 สมัยประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ.2476 – 2484 สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงปี พ.ศ.2489 – 2494 และสมัยตั้งแต่ ปี 2495 เป็นต้นมา โดยเมื่อ 6 สิงหาคม 2495 กระทรวงกลาโหมได้กำหนดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ ขึ้นตรงต่อ กองทัพบก มีจเรทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชา และต่อมากองทัพบกได้มีคำสั่ง ทบ.ลับ (เฉพาะ)ที่ 43/21

เรื่องแก้ตรากองทัพบก 2506 ลงวันที่ 4 เมษายน 2521 โดยการแก้ไขเฉพาะกิจหมายเลข 2300 ของกรมจเรทหารบก ให้มีภารกิจ ดังนี้

3.1 ดำเนินการตรวจราชการ สืบสวนและสอบสวน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ และราชการของหน่วยต่างๆ ของกองทัพบก

3.2 สืบสวนสอบสวนและพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ และการร้องเรียนที่เกี่ยวข้อง ราชการหรือทหาร หรือข้าราชการกองทัพบก

แผนภาพที่ 2 - 4 ผังการจัดกรมจเรทหารบก

ที่มา : กองทัพบก , คำสั่ง , 2521

4. กรมจเรทหารเรือ (กรมจเรทหารบก, 2546 :65) ได้รับการสถาปนาขึ้น เมื่อ 31 กรกฎาคม 2460 โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ นายพลเรือตรี พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เข้ารับราชการฉลองพระเดชพระคุณ เป็นจเรทหารเรือ เมื่อ 1 สิงหาคม 2460 ถือว่าทรงเป็นจเรทหารเรือพระองค์แรก และเมื่อปี พ.ศ.2498 กองทัพเรือได้จัดตั้งกรมจเรทหารเรือขึ้นอีกครั้ง หลังจากที่ได้ยุบเลิกหน่วยไป โดยให้เป็นกรมหนึ่งในส่วนบัญชาการกองทัพเรือ ซึ่งได้มีการปรับปรุงหน่วยงานมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีภารกิจ คือ ทำหน้าที่ตรวจ ประเมินค่า เสนอแนะ และติดตามผลการตรวจราชการของหน่วยต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ธรรมเนียมของทหาร และวิธีปฏิบัติทางเทคนิค รวมทั้ง ประสิทธิภาพความพร้อมรบของหน่วย ตลอดจนสืบสวนสอบสวนเรื่องที่ได้รับมอบหมาย มีเจ้ากรมจเรทหารเรือ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

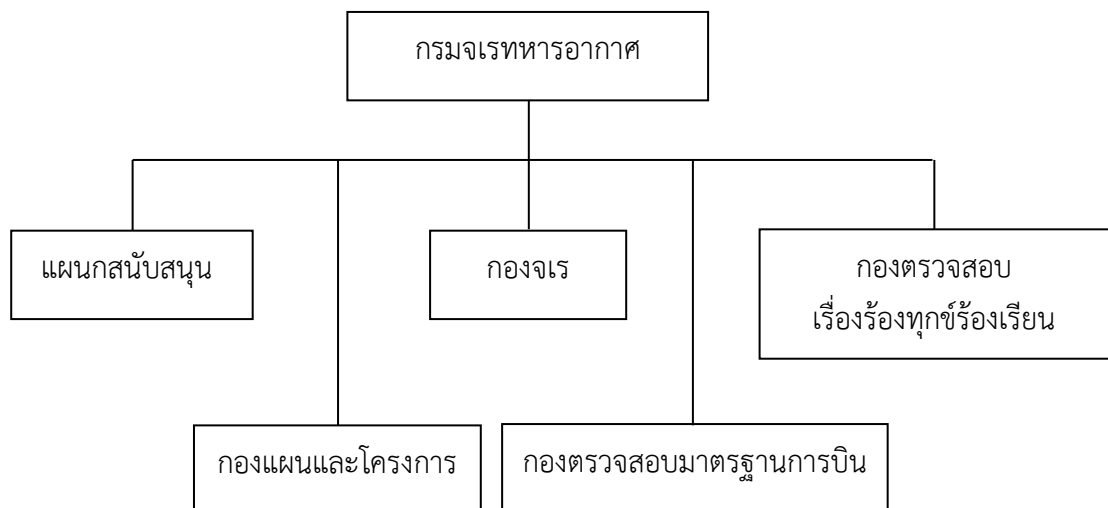
แผนภาพที่ 2 - 5 ผังการจ้ดกรมจเรทหารเรือ

ที่มา : กรมจเรทหารบก , คำสั่ง , 2546

5. กรมจเรทหารอากาศ (กรมจเรทหารบก, 2546 :68) กองทัพอากาศ ได้เริ่มนำกิจการจเรมาใช้เมื่อ 1 มกราคม 2491 โดยมี นาวาอากาศเอก หลวงเจริญ จรรย์พร เป็นจเรทหารอากาศ คนแรก และต่อมาในปี 2498 ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกรมจเรทหารอากาศ โดยมีภารกิจ คือ มีหน้าที่พิจารณา เสนอความเห็น วางแผน อำนวยการ ประสานงาน ควบคุม กำกับ การพัฒนา และดำเนินการด้านการตรวจสอบ ติดตามผลและประเมินผลการปฏิบัติราชการของกองทัพอากาศ ตามนโยบายและภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ให้เป็นไปตามระเบียบธรรมเนียมของทหาร การสอบสวนเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบมาตรฐานการบิน มีเจ้ากรมจเรทหารอากาศเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

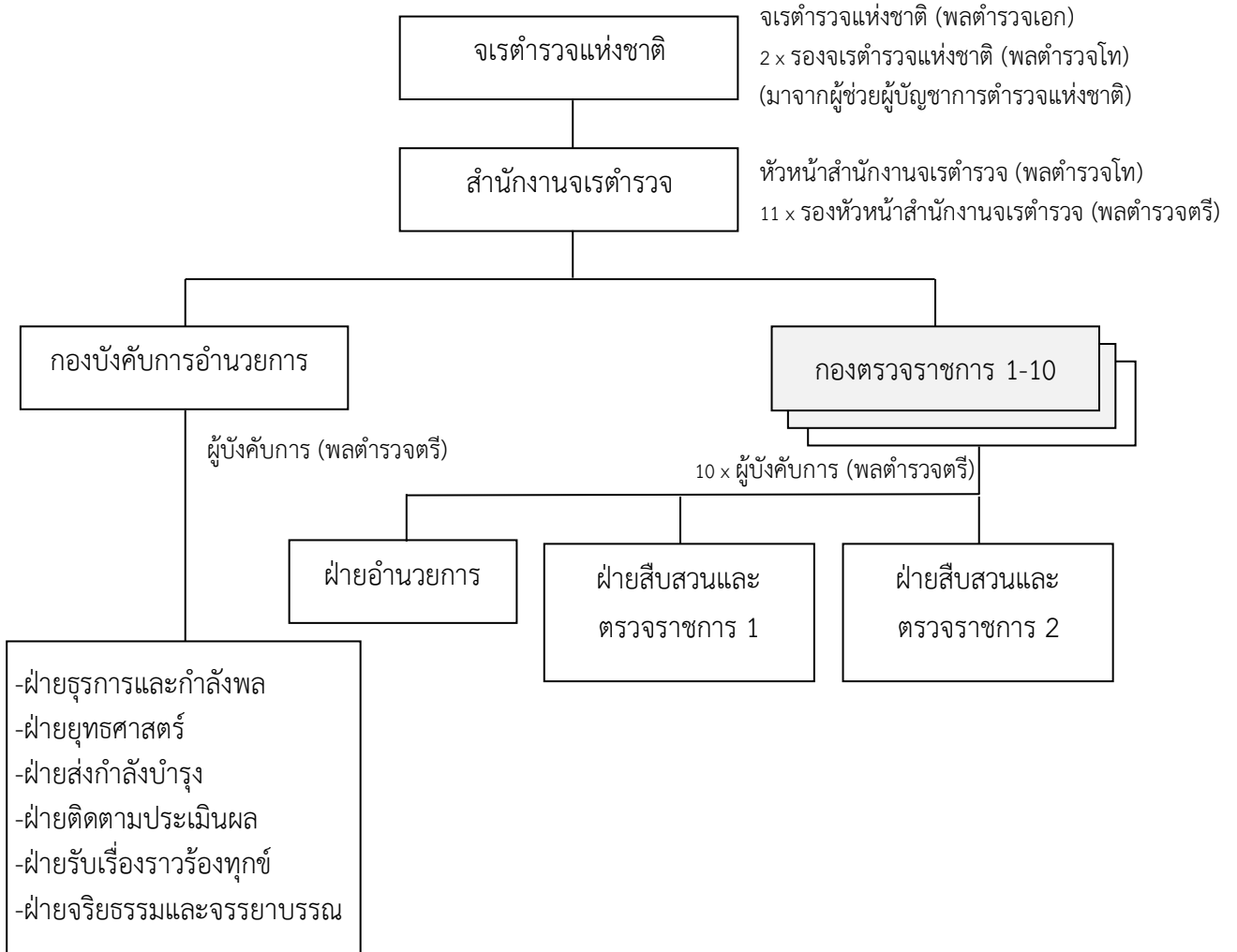
แผนภาพที่ 2 - 6 ผังการจ้ดกรมจเรทหารอากาศ

ที่มา : กรมจเรทหารบก , คำสั่ง , 2546

6. **สำนักงานจเรตำรวจ** (กรมจเรทหารบก, 2546 :70) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมกรมตำรวจภูธรกับกรมพลตระเวน เป็นกรมตำรวจพระนครบาลและกรมตำรวจภูธร และได้ทรงดำริว่ากรมนี้เป็นกรมใหญ่ มีหน้าที่ราชการในส่วนตระเวนท้องที่ทั่วพระราชอาณาจักร สมควรจะมีพนักงานจเรสำหรับตรวจการงานในกรมนี้ด้วย แผนกหนึ่ง จึงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เสนาบดีกระทรวงนครบาล ตรากฎเป็นข้อบังคับไว้สำหรับเจ้าพนักงานจเรตำรวจ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายพลตำรวจตรี พระยาศุภราชบดี สี่หาราชบาลเมือง ผู้ช่วยเสนาบดีกระทรวงนครบาล เป็นจเรใหญ่ ตั้งแต่ 8 มีนาคม 2458 จนในปี 2503 เห็นว่า กรมตำรวจมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย สมควรแบ่งท้องที่ออกเป็นเขตๆ เพื่อให้มีการประสานงานกันและปรับปรุงหน่วยงานที่ไม่จำเป็นออกเสีย จึงได้ยกเลิกกองบัญชาการจเรตำรวจ และจัดตั้งสำนักงานจเรตำรวจขึ้นแทน จนกระทั่งล่าสุดในปี 2534 ได้มีการกำหนดโครงสร้างของสำนักงานจเรตำรวจขึ้นใหม่ ให้มีหน้าที่ตรวจราชการทุกหน่วยงาน ในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การตรวจสืบสวนและแสวงหาข้อเท็จจริง ในเรื่องที่ได้รับการร้องเรียนเกี่ยวกับข้าราชการตำรวจและลูกจ้างทุจริตหรือประพฤติมิชอบ ตรวจตราให้คำทักท้วง แนะนำชี้แจงแก่ข้าราชการหน่วยต่างๆ เกี่ยวกับวินัยและการปฏิบัติราชการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ แบบแผน ข้อบังคับ คำสั่ง และแจ้งความ ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ตลอดจนปฏิบัติงานพิเศษตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมอบหมาย

แผนภาพที่ 2 - 7 โครงสร้างสำนักงานจเรตำรวจ

ที่มา : กรมจเรทหารบก , คำสั่ง , 2546

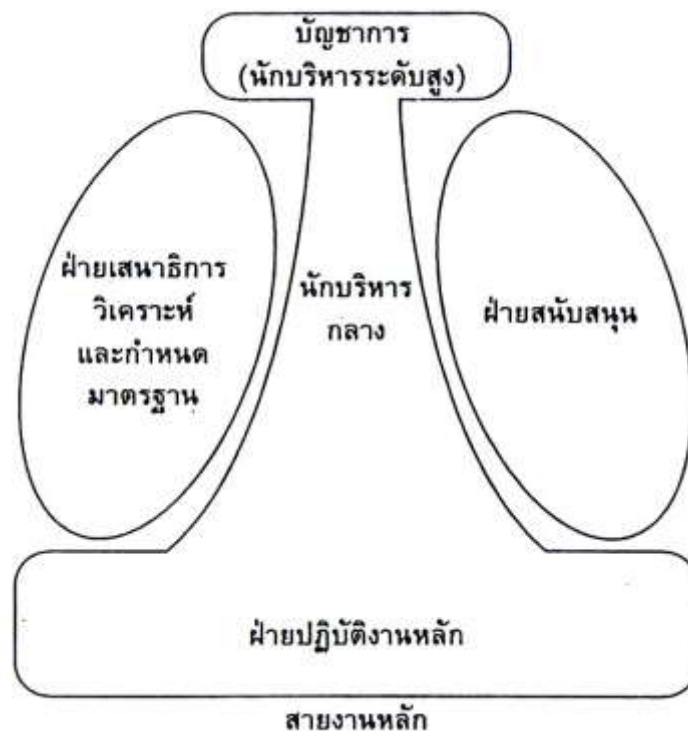
ทฤษฎีและตัวแบบขององค์การสาธารณะ

1. ทฤษฎีองค์การสาธารณะ ในความเห็นของ Mintzberg (พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :152) องค์การทั่วไปประกอบด้วยส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 5 ส่วน คือ

1.1 ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก (Operating core) หมายถึง สมาชิกขององค์การซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติงานหลักขององค์การ เป็นกลุ่มสมาชิกองค์การในระดับต่ำสุดที่ทำงานหลัก ขององค์การ สำหรับการดำเนินงานในระดับปฏิบัติการนี้ บางครั้งองค์การใช้วิธีการประสานงานการทำงานด้วยการสร้างมาตรฐาน (Standardization) เช่น กำหนดล่วงหน้าว่าขั้นตอนการทำงานควรประกอบไปด้วยกี่ขั้น และแต่ละขั้นคนงานมีหน้าที่อะไรบ้าง ฝ่ายปฏิบัติงานหลักนี้เป็นส่วนประกอบขององค์การที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่ง เพราะเป็นส่วนที่ทำหน้าที่ผลิตขององค์การโดยตรง เมื่อองค์การขยายตัว

มากขึ้น จะเกิดความจำเป็นที่จะต้องมีผู้ทำหน้าที่ประสานงานการทำงานของฝ่ายปฏิบัติงานหลัก คือ มีฝ่ายจัดการหรือนักบริหารงานขึ้น เกิดมีการแบ่งงานกันทำระหว่างฝ่ายมีหน้าที่ทำงานโดยตรงกับฝ่ายที่ทำหน้าที่ประสานงานควบคุมดูแลการทำงานของฝ่ายปฏิบัติงานหลัก ยิ่งองค์การขยายตัวมากขึ้นจำนวนนักบริหารงานจะมีมากขึ้นตามไปด้วย และทำให้เกิดลำดับชั้นของนักบริหารขึ้นมา โดย Mintzberg ได้แบ่งนักบริหารออกเป็นสองพวก คือ นักบริหารระดับสูง และนักบริหารระดับกลาง

แผนภาพที่ 2 - 8 ส่วนประกอบ 5 ส่วนขององค์การสาธารณะ

ที่มา : พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :152

1.2 นักบริหารระดับสูง (Strategic apex) ทำหน้าที่เป็นผู้บัญชาการสูงสุดขององค์การ และมีตำแหน่งอยู่ตรงยอดสูงสุดขององค์การ เป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบต่อความเป็นไปขององค์การโดยรวม นักบริหารระดับสูงมีหน้าที่สำคัญคือดูแลให้องค์การทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำหน้าที่โดยตรงในการอำนวยความสะดวก ตรวจสอบ ให้งานขององค์การดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรในองค์การ และยังทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายขององค์การเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

1.3 นักบริหารระดับกลาง (Middle line) ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างนักบริหารระดับสูงกับฝ่ายปฏิบัติงานหลักขององค์การ ในองค์การมักจะมีนักบริหารระดับกลางเหล่านี้เป็นจำนวนมาก และมีลักษณะถูกจัดเป็นลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชา ตั้งแต่อยู่ใกล้นักบริหารระดับสูงมากที่สุด จนถึงที่อยู่ใกล้ฝ่ายปฏิบัติงานหลักมากที่สุด นักบริหารระดับกลางจะมีหน้าที่สำคัญ

คือ ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างนักบริหารระดับสูงกับฝ่ายปฏิบัติงานหลัก และทำหน้าที่ส่งข้อมูล การทำงานของหน่วยงานของตนไปสู่เบื้องบน นอกจากนี้ นักบริหารระดับกลางยังทำหน้าที่ เสนอโครงการของตนให้นักบริหารระดับสูงอนุมัติ การกำหนดนโยบายของหน่วยงานเพื่อให้สอดคล้อง กับนโยบายหลักขององค์กร และทำหน้าที่นำเอานโยบายและคำสั่งจากเบื้องบนมาปฏิบัติด้วย

1.4 ฝ่ายเสนาธิการ (The Technostructure) จะทำหน้าที่วิเคราะห์และกำหนด มาตรฐานงาน จะทำหน้าที่คล้ายกับเป็นมันสมองขององค์กร คอยวิเคราะห์ ศึกษาหาวิธีปรับปรุง ให้คนในองค์กรทำงานได้ดีขึ้น ทั้งนี้ข้อเสนอการทำงานของฝ่ายเสนาธิการ เป็นการเสนอแนะเรื่องงาน ที่ตนไม่ได้เป็นผู้ลงมือทำเอง หากแต่เป็นการเสนอแนะปรับปรุงการทำงานของฝ่ายปฏิบัติงานหลัก นักบริหารระดับกลาง และนักบริหารระดับสูง โดยที่ฝ่ายเสนาธิการนั้นจะถูกแยกออกจากสายงานหลัก ขององค์กร

1.5 ฝ่ายสนับสนุน (Supporting staff) จะเป็นหน่วยงานย่อยที่อยู่นอกสายงานหลัก และทำหน้าที่สนับสนุนองค์กรในด้านต่างๆ ในแต่ละระดับชั้นในองค์กรจะมีหน่วยสนับสนุน ที่แตกต่างกัน เช่น ในส่วนของนักบริหารระดับสูงฝ่ายสนับสนุนมักได้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายและ ประชาสัมพันธ์ แต่ในส่วนของนักบริหารระดับกลางฝ่ายสนับสนุนได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัยพัฒนา และ ในระดับฝ่ายปฏิบัติงานหลักฝ่ายสนับสนุนได้แก่ ฝ่ายการเงิน และฝ่ายธุรการ เป็นต้น

2. รูปแบบองค์กรสาธารณะ (พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :161) องค์กรสาธารณะ มีรูปร่างหน้าตาได้หลายแบบ ขึ้นอยู่ว่าเราจะใช้หลักเกณฑ์ประการใดในการแบ่งแยกประเภทต่างๆ ขององค์กร อาทิเช่น การแบ่งแยกองค์กรออกเป็นองค์กรแบบโครงสร้างเป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ การแบ่งแยกองค์กรออกตามลักษณะกฎหมายที่จัดตั้งองค์กรเหล่านั้น เป็นต้น แต่ Mintzberg ได้แบ่งประเภทขององค์กรโดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาว่า ส่วนประกอบ (Parts) ต่างๆ ขององค์กรมีลักษณะและส่วนผสมประการใด โดยที่ Mintzberg ได้แยกองค์กรออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

2.1 องค์กรแบบเรียบง่าย (The Simple Structure) เป็นลักษณะขององค์กร ที่ประกอบด้วยสองส่วนเป็นสำคัญ คือ ส่วนนักบริหารงานระดับสูงหรือฝ่ายบัญชาการสูงสุด และ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก นักบริหารงานระดับสูงจะทำหน้าที่เป็นผู้นำที่เข้มแข็ง เข้าไปคุม การทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงานหลักอย่างใกล้ชิด และยังเป็นผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้ง การตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ ขององค์กร ส่วนนักบริหารงานระดับกลางอาจจะมีจำนวนน้อย หรือแทบไม่มีเลย องค์กรแบบเรียบง่ายนี้จะไม่มีการเสนาธิการทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานของงาน ไม่มีฝ่ายสนับสนุน นักบริหารงานระดับสูงจะมีบทบาทมาก โดยจะเป็นการรวมอำนาจไว้ที่นักบริหาร ระดับสูง และมีลักษณะเป็นโครงสร้าง ที่ปรับตัวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

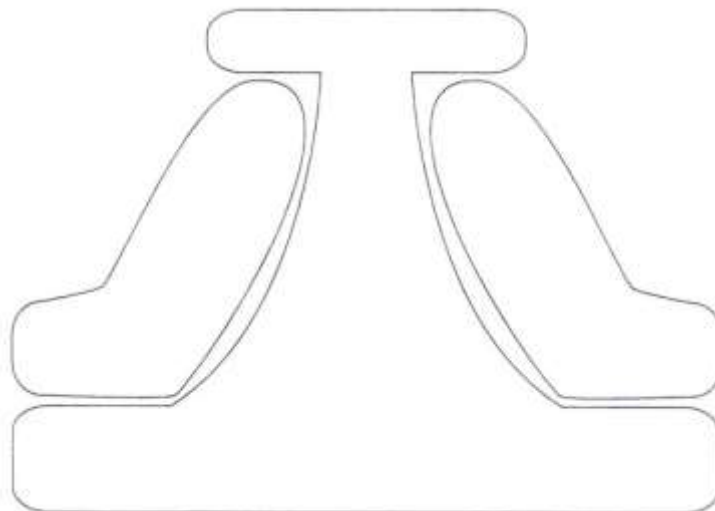
แผนภาพที่ 2 - 9 องค์การแบบเรียบง่าย

ที่มา : พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :161

2.2 องค์การระบบราชการแบบเครื่องจักรกล (The Machine Bureaucracy) ซึ่งจะตรงกับรูปแบบระบบราชการในอุดมคติของ Max Weber โดยที่ Mintzberg ได้สรุปลักษณะไว้ว่า เป็นองค์การที่มีการแบ่งแยกแจกแจงหน้าที่ตามความชำนาญพิเศษอย่างมาก ในระดับปฏิบัติงานหลัก จะมีลักษณะที่ซ้ำซากจำเจ มีความเป็นทางการสูง และถูกกำหนดโดยกฎระเบียบจำนวนมาก มีการรวมอำนาจในการตัดสินใจไว้อย่างค่อนข้างมาก มีการแบ่งแยกฝ่ายงานหลักออกจากฝ่ายเสนาธิการ และฝ่ายสนับสนุนอย่างเด็ดขาด ฝ่ายเสนาธิการจะเป็นหัวใจองค์การรูปแบบนี้ โดยจะทำหน้าที่คอยกำหนดมาตรฐานงานของฝ่ายอื่นๆ

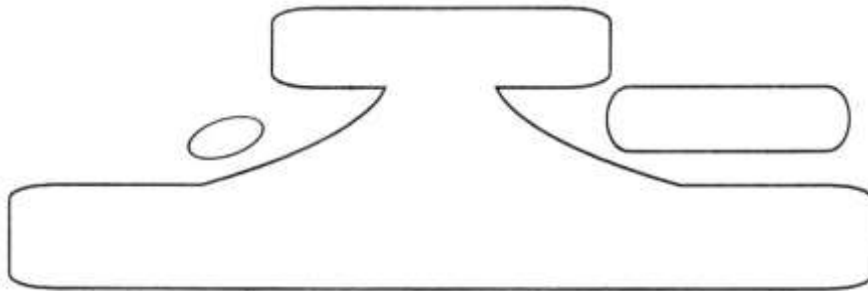
แผนภาพที่ 2 - 10 องค์การระบบราชการแบบเครื่องจักรกล

ที่มา : พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :161

2.3 องค์การระบบราชการแบบวิชาชีพ (The Professional Bureaucracy) มีลักษณะเหมือนแบบเครื่องจักรกล คือการทำงานภายในองค์การเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า แต่มีข้อแตกต่างคือ ลักษณะของงานในองค์การราชการแบบวิชาชีพมีความสลับซับซ้อนมาก ทำให้เกิดความจำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหลักที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นเวลานานเป็นผู้ปฏิบัติงาน และมีการกระจายอำนาจให้ผู้ที่ปฏิบัติงานหลักที่มีความเชี่ยวชาญสูง องค์การประเภทนี้สามารถมีฝ่ายปฏิบัติงานหลักที่มีขนาดใหญ่ ในขณะที่ส่วนของฝ่ายเสนาธิการ และฝ่ายนักบริหารงานกลางจะไม่ได้รับการพัฒนามากนัก

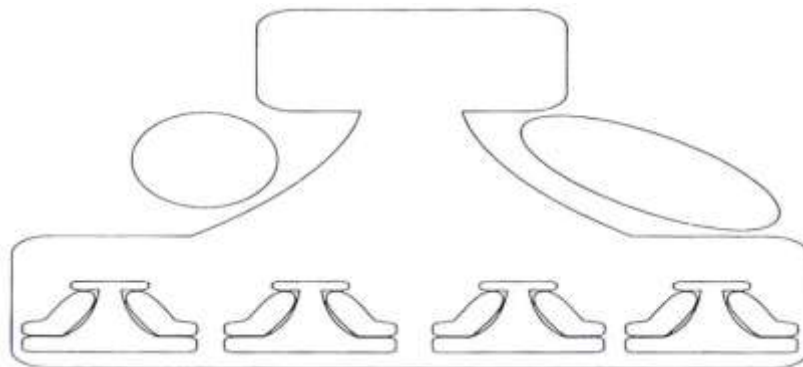
แผนภาพที่ 2 - 11 องค์การระบบราชการแบบวิชาชีพ

ที่มา : พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :161

2.4 องค์การแบบสาขา (The Divisionalized Form) เป็นองค์การที่มีการแบ่งแยกโครงสร้างในระดับกลาง (Middle Line) ออกเป็นองค์การย่อยๆ หลายองค์การ ซึ่งผูกโยงกันไว้อย่างหลวมๆ (“loosely-coupled”) กับสำนักงานใหญ่ (Headquarters) องค์การย่อยเหล่านี้ทำงานอย่างอิสระเป็นตัวของตัวเอง เหมือนกับที่นักปฏิบัติงานหลักผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในองค์การระบบราชการแบบวิชาชีพ ตัวอย่างองค์การแบบสาขา ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ที่มีสาขาอยู่ตามจังหวัดต่างๆ และบริษัทข้ามชาติ เช่น เป๊ปซี่ องค์การแบบสาขาหลายองค์การมีวิวัฒนาการมาจากองค์การระบบราชการแบบเครื่องจักรกล องค์การที่มีขนาดใหญ่และมีอายุมากขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะหันมาใช้การจัดตั้งองค์การแบบสาขา

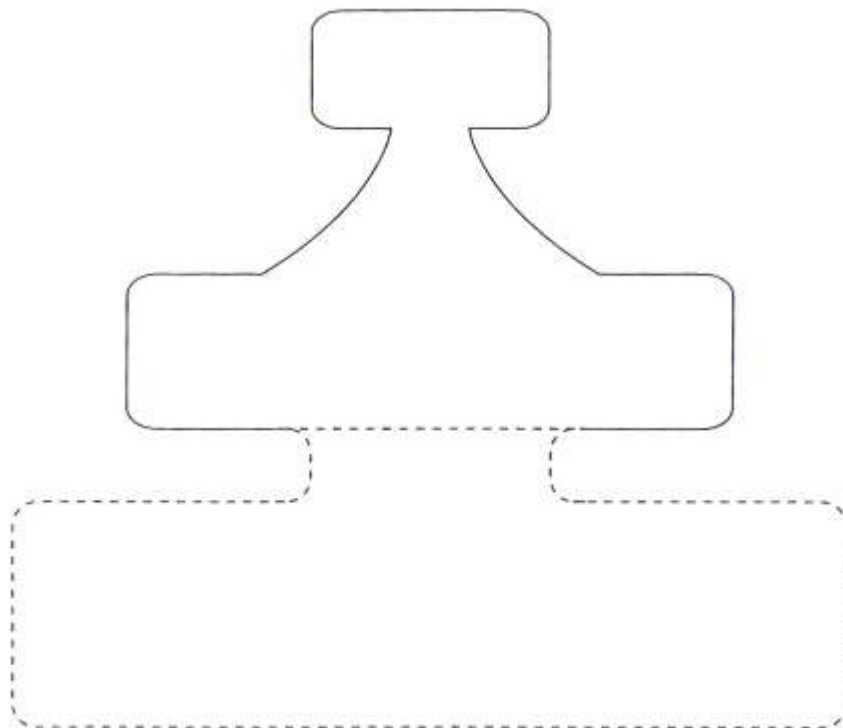
แผนภาพที่ 2 - 12 องค์การแบบสาขา

ที่มา : พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :161

2.5 องค์กรแบบโครงการ (The Adhocracy หรือ The Project Structure) องค์กรบางประเภทมีสภาพแวดล้อมที่สลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงมาก ทำให้ต้องมีวัตถุประสงค์ที่จะคิดค้นความรู้ใหม่และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่ต้องใช้คนมีความรู้เฉพาะด้านหลายๆ ด้าน มาปรึกษาทำงานร่วมกัน อาทิเช่น หน่วยงานค้นคิดประดิษฐ์อาวุธ, หน่วยงานสำรวจอวกาศ Mintzberg ได้แบ่งองค์กรแบบโครงการออกเป็น 2 ประเภท คือ องค์กรที่รวมเอาฝ่ายบริหารกับฝ่ายปฏิบัติงานหลักเข้าด้วยกัน ต่างฝ่ายต่างทำงานร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นักบริหารระดับกลาง เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก จะทำงานร่วมกันเป็นทีมของโครงการ และประเภทที่ 2 ซึ่งจะมีลักษณะเหมือนประเภทแรก แต่ฝ่ายปฏิบัติงานหลักขององค์กรจะถูกตัดออกไปจากส่วนอื่นขององค์กร และฝ่ายบริหารถูกจัดโครงสร้างเป็นโครงการๆ ไป บางครั้งองค์กรอาจจ้างบุคคลภายนอกมาเป็นฝ่ายปฏิบัติงานหลักของโครงการเฉพาะโครงการก็ได้

แผนภาพที่ 2 - 13 องค์กรแบบโครงการ

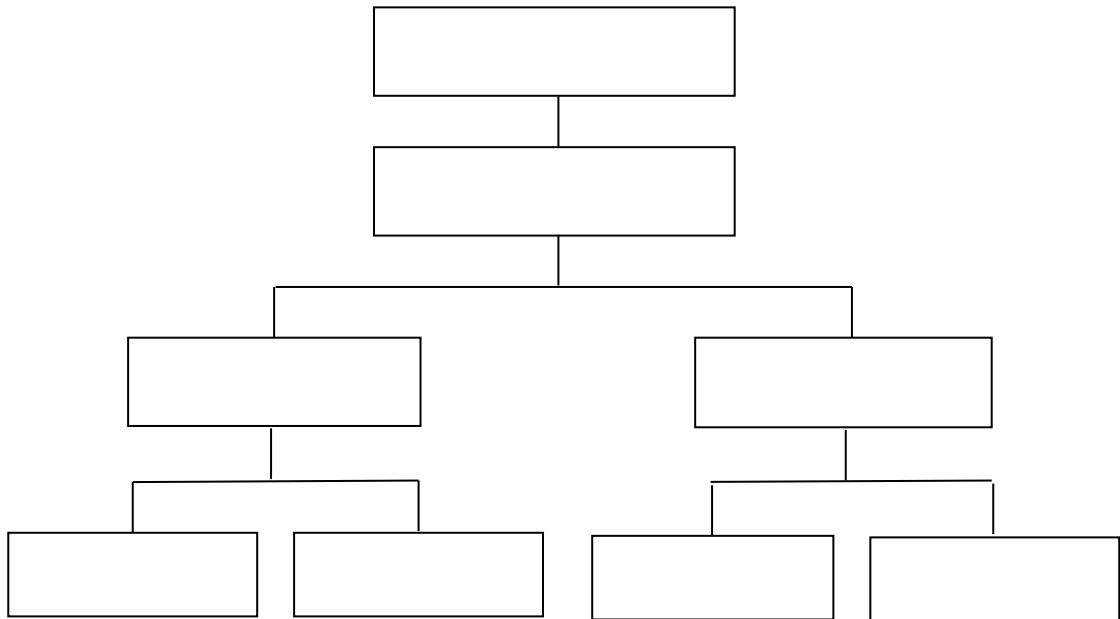
ที่มา : พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :161

3. การจัดโครงสร้างองค์กร (Organization structure) เป็นกระบวนการกำหนดความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างบุคคลและทรัพยากร เพื่อให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ แบ่งออกเป็นสองประเภท (ผจงศักดิ์ แสงแก้ว, 2549 :20) ประกอบด้วย

3.1 การจัดโครงสร้างองค์กรตามแนวตั้ง (Vertical organization) หากพิจารณาการแบ่งงานในองค์กรออกเป็นส่วนๆ จะพบว่าในลักษณะงานบางอย่างจะคล้ายกัน งานบางอย่างจะแตกต่างกัน ความสามารถในการตอบสนองต่อการทำงานของพนักงานแต่ละคนก็แตกต่างกันด้วย

เพราะฉะนั้นผู้บริหารต้องมีความสามารถในการประสาน และมอบหมายงานให้เหมาะสมกับพนักงานแต่ละคน ในยุคแรกทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการจะเน้นการจัดโครงสร้างองค์การตามแนวดิ่ง โดยมีการนำกิจกรรมต่างๆ มาประสานกันหรือเพื่อเชื่อมโยงกัน แล้วแบ่งระดับออกเป็นหลายๆ ระดับ โดยยึดองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ ก) สายการบังคับบัญชา ข) การมอบหมายอำนาจหน้าที่ ค) การรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ ง) ขนาดของการจัดการ

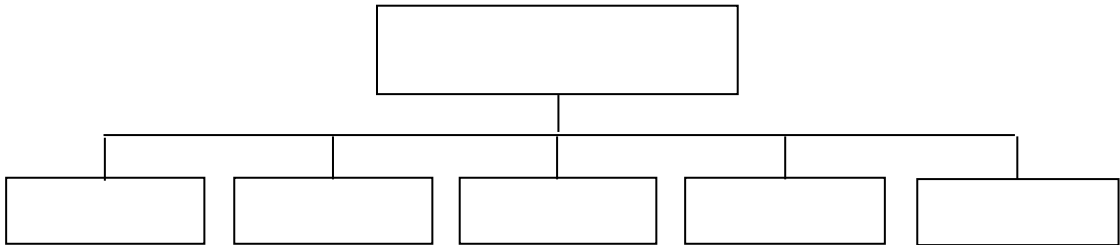
แผนภาพที่ 2 - 14 การจัดโครงสร้างองค์การตามแนวดิ่ง

ที่มา : ผงศักดิ์ แสงแก้ว, 2549 :20

3.2 การจัดโครงสร้างองค์การตามแนวนอน (Horizontal organization) เป็นการกำหนดหน่วยงานในแต่ละกรณีที่โครงสร้างองค์การเป็นแนวดิ่ง การที่จะเชื่อมโยงงานเข้าด้วยกันจะต้องกระทำในลักษณะเป็นลำดับขั้นตามสายการบังคับบัญชา (Hierarchy) และจะต้องมีการประสานกิจกรรมในแต่ละระดับจึงจะประสบผลสำเร็จ การที่จะทำให้โครงสร้างองค์การมีความสมบูรณ์ ผู้บริหารจะต้องมีการจัดแผนกและประสานความร่วมมือในแนวนอน หรือมีการจัดโครงสร้างองค์การตามแนวนอน โดยมีพื้นฐานสองส่วน ได้แก่ การออกแบบองค์การ (Organization design) และการประสานงานในแนวนอน (Horizontal coordination)

แผนภาพที่ 2 - 15 การจัดโครงสร้างองค์การตามแนวนอน

ที่มา : ผจกศกดี แสงแก้ว, 2549 :20

4. ลักษณะภายในขององค์การสาธารณะ ส่วนประกอบภายในขององค์การสาธารณะ (พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :18) ได้แก่

4.1 คน ความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มคน และภาวะผู้นำ ซึ่งคนเป็นส่วนประกอบพื้นฐานขององค์การทุกองค์การที่มาทำงานด้วยกัน คนแต่ละคนจะมีลักษณะที่เป็นเฉพาะของตนในด้าน อายุ เพศ การศึกษา ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ ความต้องการ ซึ่งจะทำให้สภาพจิตใจของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้คนซึ่งเข้ามาอยู่ในองค์การยังมีตำแหน่ง บทบาท หน้าที่ที่แตกต่างและไม่เท่ากันอีกด้วย คนในองค์การทุกคนต่างมีสถานะเป็นทั้งหัวหน้า เพื่อนร่วมงาน และลูกน้องของสมาชิกคนอื่นในองค์การ การศึกษาเรื่ององค์การสาธารณะจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงสภาพจิตใจของคนในองค์การ ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งขององค์การสาธารณะคือ บรรยากาศการเมืองภายในองค์การ องค์การสาธารณะเป็นเวทีการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างสมาชิกและกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วงชิงอำนาจในองค์การ สมาชิกองค์การและกลุ่มคนที่ครองอำนาจในองค์การสาธารณะจะได้รับประโยชน์มากที่สุด จากการดำเนินงานขององค์การนั้น นักวิชาการจึงให้ความสนใจศึกษาการเล่นพรรคเล่นพวก ระบบเส้นสายและการฉ้อราษฎร์บังหลวงในองค์การสาธารณะ ตลอดจนให้ความสนใจกับการเสนอระบบบริหารงานบุคคลแบบคุณธรรม และส่งเสริมให้คนในองค์การสาธารณะมีจริยธรรม

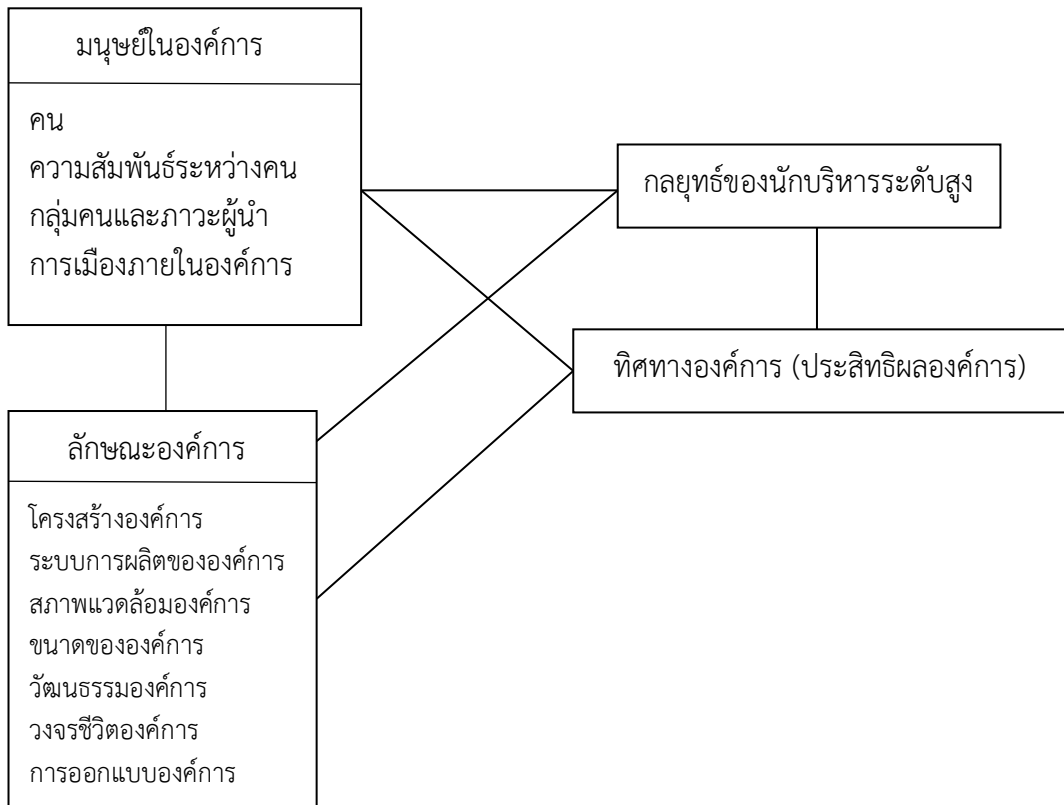
4.2 ลักษณะขององค์การ ตัวองค์การสาธารณะเองก็สามารถมีคุณลักษณะบางอย่างเฉพาะเป็นของตนเอง แยกต่างหากออกจากสมาชิกองค์การที่ส่งผลสำคัญในการทำงานขององค์การสาธารณะด้วย ลักษณะขององค์การที่นักวิชาการให้ความสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างองค์การ ระบบการผลิตขององค์การ ขนาดองค์การ วัฒนธรรมองค์การ วงจรชีวิตองค์การ และการออกแบบองค์การ

4.3 ทิศทางองค์การหรือประสิทธิผลขององค์การ เรื่องการประเมินผลการทำงานขององค์การสาธารณะนั้น ในทางทฤษฎีองค์การเรียกว่า การศึกษาเรื่องประสิทธิผลขององค์การ (Organization effectiveness) การทำความเข้าใจในเรื่องเกณฑ์การประเมินผลประสิทธิผลขององค์การจะทำให้ทราบว่าองค์การกำลังมุ่งสู่ทิศทางใด และจะทำให้ผู้บริหารงานได้ความคิดว่า ควรจะจัดการให้องค์การของตนหักเหทิศทางไปในทางใด เมื่อใด อย่างไร นักวิชาการได้เสนอวิธีการวัดประสิทธิผล

องค์การไว้แล้วหลายวิธีสิ่งสำคัญคือ องค์การสามารถหันเหทิศทางหลายทิศทางไปพร้อมกันได้หรือไม่ เป็นไปได้ไหมว่าองค์การ ที่บรรลุทิศทางใดแล้ว จะมีผลทำให้องค์การนั้นไม่สามารถบรรลุทิศทางอื่น บางทิศทางได้ และองค์การสามารถจัดลำดับความสำคัญของทิศทางองค์การทั้งหลายได้เพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อในทางปฏิบัตินั้นทิศทางองค์การเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

4.4 กลยุทธ์ของนักบริหารระดับสูง องค์การสาธารณะจะทำงานได้ดี ก็ต่อเมื่อ ฝ่ายบริหารได้เตรียมการวางแผนและกำหนดวิธีปฏิบัติไว้แล้วอย่างรอบคอบ นักรัฐประศาสนศาสตร์ จะให้ความสำคัญต่อเรื่องกลยุทธ์ (Strategy) ขององค์การด้วย

แผนภาพที่ 2 - 16 ลักษณะภายในขององค์การสาธารณะ

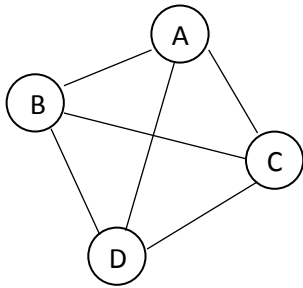
ที่มา : พิทยา บวรวัฒนา, 2541 :18

5. ลักษณะภายนอกขององค์การสาธารณะ องค์การสาธารณะทุกองค์การจะเป็นระบบเปิด (Opened system) ที่ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมขององค์การ สาธารณะในระบบนโยบาย ได้แก่ ตัวแสดงนโยบายอื่นๆที่อยู่ในระบบนโยบายนั้น หรือหมายถึง ประชากรขององค์การ (Organization population) ในระบบนโยบายนั่นเอง ส่วนสภาพแวดล้อมของนโยบายนั้น ได้แก่ ระบบนโยบายอื่นๆ ของสังคม หรืออาจเรียกว่าเป็นประชากรของระบบนโยบายในสังคม เป็นการมององค์การสาธารณะใน 2 ระดับ คือ ในระดับแรก เป็นการพิจารณา

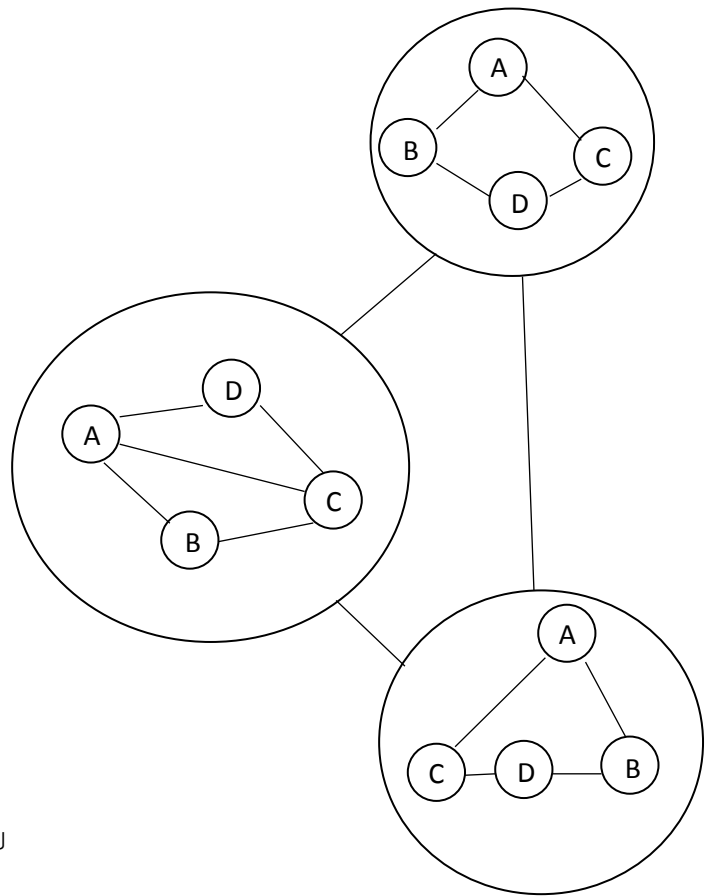
องค์การสาธารณะหลายๆ องค์การ หรืออาจเรียกว่ากลุ่มองค์การสาธารณะที่รวมประกอบกันเป็นตัวแสดงทั้งหลายในระบบนโยบายระบบหนึ่ง ในระดับสอง เป็นการมองนโยบายหลายๆ ระบบ หรืออาจเรียกว่า กลุ่มระบบนโยบายที่รวมประกอบกันเป็นระบบนโยบายทั้งหลายในสังคม

แผนภาพที่ 2 - 17 ลักษณะภายนอกขององค์การสาธารณะ

ระดับแรก (กลุ่มองค์การสาธารณะ)

ระดับสอง (กลุ่มระบบนโยบายสาธารณะ)

A, B, C, D = ตัวแสดงนโยบาย

สรุป

กิจการจเรของกระทรวงกลาโหม (เหล่าทัพ และกองบัญชาการกองทัพไทย) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ต่างก็มีความเป็นมาและมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน อย่างเช่นของกองทัพบก ที่เริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงจัดตั้ง “จเรทัพบก” ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ 6 พฤษภาคม 2446 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร รัชทายาท “จเรทัพบก” เป็นพระองค์แรก ให้มีหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแนะนำตักเตือนกรมและกองทหารทั่วไปต่างพระเนตร – พระกรรณ เพื่อช่วยเหลือและถวายคำปรึกษาให้กับพระมหากษัตริย์ เปรียบเสมือนเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) ของพระมหากษัตริย์ โดยมีการปรับการบังคับบัญชาไปตามการจัดหน่วยที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความทันสมัยแต่ยังคงให้รายงานตรงต่อผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วย ได้แก่ ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นอกจากนี้การจัดหน่วยในสายงานจเรของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา ที่กองทัพไทยได้นำมาใช้เป็นต้นแบบในการปรับปรุงและพัฒนา ก็มีโครงสร้างอำนาจหน้าที่และบทบาทที่ชัดเจน และถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) เช่นเดียวกับ จ่ากองพล (Commander Sergeant Major) อนุศาสนาจารย์ (Chaplain) นายทหารกิจการสาธารณะ (Public Affairs Officer) และ นายทหารพระธรรมนูญ (Staff Judge Advocate) เป็นต้น ทั้งในระดับกองทัพบกสหรัฐฯ และระดับหน่วยรอง (ระดับกองพล) ทำให้สามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ทฤษฎีและตัวแบบขององค์การสาธารณะก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้ยึดเอาทฤษฎีองค์การสาธารณะของ Henry Mintzberg มาเป็นตัวแบบในการอธิบาย เพื่อให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของสายงานจเรของกองทัพบก โดยในความเห็นของ Mintzberg องค์การสาธารณะ (Public organization) ประกอบด้วยพื้นฐานที่สำคัญ 5 ส่วน ประกอบด้วย นักบริหารระดับสูง (Strategic apex) นักบริหารระดับกลาง (Middle line) ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก (Operating core) ฝ่ายเสนาธิการ (The technostructure) และฝ่ายสนับสนุน (Supporting staff) ซึ่งองค์การแต่ละประเภทจะให้ความน้ำหนักของพื้นฐานแต่ละส่วนแตกต่างกัน กองทัพบกเป็นองค์การสาธารณะหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ และมีการจัดครบทั้ง 5 ส่วนที่จะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน จำเป็นจะต้องมีผู้ช่วยเหลือในการตรวจปัญหาและความเชื่อมโยงของปัญหา ที่เกิดขึ้นจากแต่ละส่วนโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core function) กรมจเรทหารบก คือ ผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก (Personal staff) ที่สามารถปฏิบัติงานเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้บัญชาการทหารบกพิจารณาสั่งให้มีการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีที่ใช้ในการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยเรื่อง “การปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง” เป็นการศึกษาว่า

1.1 กิจการจเรทหารบกที่ได้รับเริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ 6 พฤษภาคม 2446 ให้มีหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแนะนำ ตักเตือนกรมและกองทหารทั่วไป ให้กระทำตามระเบียบและการแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งยังบกพร่องอยู่ในกรมและกองทหารทั่วไปนั้น กับการที่ปัจจุบันกรมจเรทหารบกทำการตรวจ ในหน้าที่นายทหารจเรตามคำสั่งการตรวจประจำปีที่ทำขึ้นเอง ประกอบด้วย การตรวจกิจการทั่วไป การตรวจการจัดหา การตรวจสายงานสวัสดิและเรือนจำทหาร การตรวจสังเกตการณ์การตรวจรับพัสดุ การตรวจงานก่อสร้าง(งานสนาม) และการตรวจตามสั่งการของผู้บังคับบัญชา ซึ่งการทำหน้าที่ดังกล่าวจะเน้นหนักไปทางด้านการตรวจทางเทคนิค ซึ่งมีหน่วยอื่นของกองทัพที่มีความสามารถ เฉพาะด้านและมีความชำนาญมากกว่า ทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบอีกด้วย ดังนั้นงาน การตรวจของกรมจเรทหารบก ยังมีความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการกองทัพบก กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ที่ให้ไว้เมื่อ 27 มีนาคม พ.ศ.2552 หรือไม่

1.2 การที่กรมยุทธการทหารบก ได้จัดกลุ่มของส่วนราชการในกองทัพบก ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 (กองทัพบก, 2552 :ง) โดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้มีความเข้าใจไปใน แนวทางเดียวกัน เพื่อผลให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการประสานการปฏิบัติระหว่างส่วนราชการ ต่างๆ ตลอดจนเพื่อความสะดวกในการจัดและปรับปรุงโครงสร้างกำลังในอนาคตออกเป็น 7 ส่วน โดยในส่วนบัญชาการกำหนดให้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มฝ่ายอำนวยการประจำตัว กลุ่มฝ่ายอำนวยการประสานงาน กลุ่มฝ่ายกิจการพิเศษ และกลุ่มฝ่ายยุทธบริการ ยังสามารถใช้เป็น แนวทางที่เหมาะสมต่อการกำหนดกรอบให้กับกรมจเรทหารบก ยึดถือปฏิบัติต่อไปหรือไม่

2. ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยในช่วงเดือนตุลาคม 2559- พฤษภาคม 2560 และกำหนด แนวทางการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กรอบแนวคิดในการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงตรรกศาสตร์ (Logical Analysis) และเชิงพรรณนาความ (Descriptive Method) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งข้อมูลในเชิงคุณภาพ ดังนี้

2.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจาก หนังสือ และเอกสารต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

2.2 การศึกษาโดยวิธีการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ตามแบบสัมภาษณ์ซึ่งได้มีการกำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า แล้วผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลพร้อมแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะได้ตามความประสงค์ สามารถเพิ่มเติมในประเด็นที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการนำไป แก้ไขปัญหา การปรับปรุงและพัฒนา แล้วพรรณนาข้อมูลในเชิงคุณภาพเพื่อตอบคำถามในการวิจัย

3. กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายหลักในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 7 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย และบุคคลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนี้

3.1 กลุ่มผู้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย (Policy Formulation) ประกอบด้วย เจ้ากรมจเรทหารเรือ เจ้ากรมจเรทหารอากาศ จเรทหารกองบัญชาการกองทัพไทย และหัวหน้าสำนักงานจเรตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

3.2 กลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองแผน กรมจเรทหารบก หัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไป ชุดที่ 1 กรมจเรทหารบก และหัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไป ชุดที่ 2 กรมจเรทหารบก

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง” นั้น ผู้วิจัยได้รวบรวม ค้นคว้า จากกฎหมาย กฎ ระเบียบ ผลงานการวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกิจการจเรทหารบก ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการ ในกระทรวงกลาโหม และของเหล่าทัพ รวมทั้งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่สามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบให้ทราบถึงอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่กรมจเรทหารบกยังดำเนินการอยู่ ว่ายังมีความถูกต้อง เหมาะสมหรือไม่ ตลอดจนผู้วิจัยในฐานะที่ดำรงตำแหน่งรองเจ้ากรมจเรทหารบก และได้ปฏิบัติหน้าที่มาแล้ว เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ปี โดยมีความรับผิดชอบในเรื่องการตรวจการจัดหา การตรวจสายงานสวัสดิ และเรือนจำทหาร การตรวจสังเกตการณ์การตรวจรับพัสดุ การตรวจงานก่อสร้าง (งานสนาม) และการตรวจตามสั่งการของผู้บังคับบัญชา จึงสามารถทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย (Policy Formulation) และกลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็นที่สำคัญ มาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากประสบการณ์การปฏิบัติงานของผู้วิจัยเอง

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยพิจารณาจากประเภทข้อมูลและแหล่งของข้อมูล ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ

1.1 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าส่วนราชการที่เป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย จำนวน 4 คน และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ จำนวน 3 คน

1.2 บทสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจในหน้าที่นายทหารจเรตามคำสั่งการตรวจประจำปีที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย การตรวจกิจการทั่วไป การตรวจการจัดหา การตรวจสายงานสวัสดิและเรือนจำทหาร การตรวจสังเกตการณ์ การตรวจรับพัสดุ การตรวจงานก่อสร้าง (งานสนาม) และการตรวจตามสั่งการของผู้บังคับบัญชา โดยเฉพาะการตรวจทางเทคนิคที่มีหน่วยอื่นของกองทัพบก มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบดำเนินการอยู่แล้ว จะส่งผลให้การตรวจของกรมจเรทหารบกยังมีความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกองทัพบก กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 หรือไม่ และส่วนที่เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกลุ่มของส่วนราชการในกองทัพบก ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ที่แบ่งส่วนบัญชาการออกเป็น 4 กลุ่ม (ประกอบด้วย กลุ่มฝ่ายเสนาธิการประจำตัว กลุ่มฝ่ายเสนาธิการประสานงาน กลุ่มฝ่ายกิจการพิเศษ และกลุ่มฝ่ายยุทธบริการ) ยังมีความถูกต้องหรือไม่ ทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติงานและ/หรือ มีแนวทางที่เหมาะสมมากกว่าในการดำเนินการอย่างไร

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเชิงวิชาการ เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เพื่อนำมาดำเนินการวิธีในการตรวจสอบยืนยันความน่าเชื่อถือ รวมทั้งพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลในเชิงตรรกศาสตร์ ตามหลักการวิจัยแล้วเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากแหล่งปฐมภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากผู้วิจัยดำรงตำแหน่งรองเจ้ากรมจเรทหารบก และได้ปฏิบัติหน้าที่มาแล้วเป็นระยะเวลามากกว่า 2 ปี จึงสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง และการขอเข้าสัมภาษณ์ผู้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบเจาะลึกด้วยตนเอง

2. การประมวลผลและการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ ในการวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลที่ได้รับมาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมาย กฎ ระเบียบ และทฤษฎีองค์การสาธารณะ

โดยเฉพาะข้อมูลที่สำคัญจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้อย่างเต็มที่ ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า มาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของผู้วิจัย

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ และพรรณนาความในเชิงตรรกะ อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลต่อกัน

บทที่ 4

ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานของกรมจเรทหารบก และแนวทางแก้ไข

จากการทบทวนวรรณกรรม การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีองค์การสาธารณะ และข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้บังคับบัญชาที่เป็นกลุ่มกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) ประกอบด้วย เจ้ากรมจเรทหารเรือ เจ้ากรมจเรทหารอากาศ จเรทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย และหัวหน้าสำนักงานจเรตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) อันประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองแผน กรมจเรทหารบก หัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไป ชุดที่ 1 กรมจเรทหารบก และหัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไป ชุดที่ 2 กรมจเรทหารบก รวมทั้งสิ้น 7 คน โดยปรากฏผลการศึกษาดังจะได้พรรณนาข้อมูลในเชิงคุณภาพ เพื่อตอบคำถามของการวิจัย ประกอบด้วย ความคิดเห็นทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปัจจัยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ความคิดเห็นทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. รองเจ้ากรมจเรทหารเรือ เห็นว่า ถึงแม้สายงานจเรของเหล่าทัพจะมีวัฒนธรรมขององค์กรที่แตกต่างกัน แต่ผลของการปฏิบัติงานจะมีความถูกต้องและเที่ยงตรงเหมือนกัน และสายงานจเรของเหล่าทัพควรจะเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) เพื่อให้สามารถรายงานข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนไปยังผู้บังคับบัญชาสูงสุดได้โดยตรง เช่นเดียวกับกรมจเรทหารเรือ ที่ถูกจัดอยู่ในส่วนบัญชาการ และเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) โดยรายงานผ่านรองเสนาธิการทหารเรือ (รับผิดชอบสายงานกำลังพล) ไปยังผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารเรือ (ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการทหารเรือ ให้รับผิดชอบกำกับงานของกรมจเรทหารเรือ) เมื่อได้รับอนุมัติแล้วนั้นจึงไปเวียนให้เสนาธิการทหารเรือ รองผู้บัญชาการทหารเรือ และผู้บัญชาการทหารเรือ ทราบต่อไป

กองทัพเรือมีหน่วยต่างๆ จะต้องรับการตรวจประมาณ 400 หน่วย แต่กรมจเรทหารเรือสามารถตรวจได้เพียงปีละประมาณ 50 หน่วย จึงจำเป็นต้องใช้เวลาหลายปีกกว่าจะตรวจครบ แต่หลังจากที่ได้ทำการตรวจจนครบทุกหน่วยแล้ว จะจัดให้มีการปรับปรุงกระบวนการตรวจและหัวข้อการตรวจใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและเกิดประโยชน์ต่อกองทัพเรือมากที่สุด สำหรับการกำหนดเรื่องที่จะตรวจโดยกรมจเรทหารเรือ ประกอบด้วย การตรวจพิเศษตามนโยบายของผู้บัญชาการทหารเรือ การตรวจปกติตามนโยบายของเจ้ากรมจเรทหารเรือ การตรวจติดตามผลการปฏิบัติที่ผ่านมา และการตรวจอื่นๆ ซึ่งก่อนเริ่มออกทำการตรวจจะเชิญผู้แทนหน่วยรับตรวจมารับฟังคำชี้แจงเพื่อแนะนำแนวทางการตรวจ และการปฏิบัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. **รองเจ้ากรมจเรทหารอากาศ** เห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ในสายงานจเรของเหล่าทัพและกระทรวงกลาโหม เป็นบทบาทที่สำคัญมากในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา เพื่อทำการตรวจในเรื่องที่เกี่ยวกับงานหลัก (Core Function) ของกองทัพ เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาสามารถบริหารจัดการภาระหน้าที่ด้านความมั่นคงให้บรรลุภารกิจในการป้องกันประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องจัดเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาสั่งการได้โดยตรง และเป็นผู้ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาได้อย่างแท้จริง เช่นเดียวกับกรมจเรทหารอากาศที่เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) รับนโยบายโดยตรงจากผู้บัญชาการทหารอากาศ และผู้บัญชาการทหารอากาศจะมีคำสั่งถึงกรมจเรทหารอากาศเพื่อให้ตรวจเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะเสมอๆ ทำให้ผู้บังคับบัญชาได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรง สามารถนำไปแก้ไขและปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมจเรทหารอากาศมีหน้าที่ตรวจสอบทั้งมาตรฐานการบิน และการตรวจราชการทั่วไป รวมทั้งทำการตรวจเชิงระบบอีกด้วย อาทิ การตรวจระบบการซ่อมบำรุงของหน่วยบิน ซึ่งผลการตรวจจะนำไปประเมินค่าระดับหน่วยได้ด้วย ทำการตรวจทุกหน่วยบินอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อช่วยให้หัวหน้าหน่วย (ผู้บังคับหน่วย) ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ได้เป็นอย่างดี สำหรับการเขียนรายงานผลการตรวจจะมีลักษณะเป็นการบรรยายให้เห็นถึงการปฏิบัติว่าดีหรือไม่ ในส่วนของกองทัพบก ที่มีหน่วยรับตรวจเป็นจำนวนมาก และไม่สามารถตรวจให้ครบทุกหน่วยได้ภายใน ๑ ปี ย่อมส่งผลทำให้ขาดความต่อเนื่องและขาดข้อมูลสำคัญให้กับผู้บังคับบัญชา เพื่อใช้สำหรับการปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงาน จึงมีความเห็นว่าควรให้ฝ่ายยุทธบริการซึ่งมีความรู้ความชำนาญ และความสามารถทางเทคนิคมากกว่าผู้ตรวจในเรื่องเดียวกันของกรมจเรทหารบก ทำการตรวจในเรื่องที่เป็นความรับผิดชอบของฝ่ายยุทธบริการ แล้วให้กรมจเรทหารบกเน้นหนักไปทำการตรวจในเชิงระบบที่ยังไม่มีหน่วยใดรับผิดชอบ จะทำให้ผู้บังคับบัญชาได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเกิดประโยชน์มากกว่า และเห็นว่าควรปรับชั้นยศของเจ้ากรมจเรของเหล่าทัพให้เท่ากับหัวหน้าหน่วย (ผู้บังคับหน่วยที่รับการตรวจ)

3. **จเรทหาร** เห็นด้วยอย่างยิ่งในการจัดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) เช่นเดียวกับในอดีตเมื่อแรกจัดตั้งตำแหน่ง “จเรทัพบก” ให้ทำหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรมของพระมหากษัตริย์ หน้าที่ของสายงานจเรจะต้องเป็นผู้ตรวจกิจการต่างๆ รวมถึงการตรวจความพร้อมของหน่วย อาทิ การตรวจพัฒนาการของหน่วย การตรวจความสำเร็จภารกิจของหน่วย การตรวจแผนงาน การตรวจแผนการรบ และการตรวจแผนยุทธศาสตร์ เป็นต้น นั้นหมายถึงว่าจะต้องตรวจกรมฝ่ายเสนาธิการด้วย ต้องเน้นหนักไปทำการตรวจในเชิงระบบที่ยังไม่มีหน่วยใดรับผิดชอบให้มากขึ้นจึงจะเกิดประโยชน์มากกว่า อาทิเช่น การตรวจประสิทธิภาพของสิ่งอุปกรณ์ประเภทที่ 1 ที่ผลิตและแจกจ่ายว่าหน่วยและกำลังพลที่นำไปใช้มีความพึงพอใจหรือไม่ เปรียบเทียบอดีตเป็นอย่างไร/ปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อประเมินผลการปฏิบัติ/รับฟังข้อเสนอแนะ และตรวจดูความพร้อมของหน่วย

ในส่วนของเรื่องและหัวข้อที่ใช้สำหรับการตรวจราชการประจำปีนั้น ควรเน้นตรวจทางกายภาพโดยไม่ตรวจในรายละเอียด เนื่องจากการตรวจรายละเอียดจะเป็นหน้าที่ของผู้บังคับหน่วยนั้นๆ เช่น การตรวจดูสภาพโดยทั่วไปไม่ให้ชำรุดทรุดโทรม อาคารเรือนโรงสามารถใช้งานได้ และตรวจพัฒนาการของหน่วย ปัญหาสำคัญที่เกิดจากกรมจเรทหารบกไปตรวจในรายละเอียด ส่งผลทำให้

ผู้บังคับหน่วยละเลยหน้าที่ของตนเอง ที่มีระเบียบและข้อบังคับกำหนดไว้แล้ว เรื่องการตรวจ การจัดหาของกรมจเรทหารบกก็เช่นเดียวกัน ที่ทำการตรวจโดยผู้ตรวจการดำเนินการวิธีจัดซื้อจัดจ้าง และผู้ตรวจผลงาน ส่วนมากจะไม่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องที่ตรวจพบได้มากนัก ควรจะเน้น การตรวจเพื่อประเมินผลของงานที่หน่วยใช้ได้ว่าสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลดี ต่อการปฏิบัติภารกิจและการพัฒนาหน่วยหรือไม่ เป็นการตรวจ Out come – out put ที่หมายถึง การตรวจคุณภาพและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหน่วย แล้วเพิ่มเติมในเรื่องการตรวจตามสั่งการเฉพาะ ของผู้บังคับบัญชา การตรวจประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บังคับหน่วย การตรวจเรื่องการทุจริต และฉ้อโกง ที่ในปัจจุบันมีแนวโน้มถูกตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกกองทัพมากขึ้น จะเป็น ประโยชน์ต่อกองทัพมากกว่า

4. **รองผู้บังคับการอำนวยการ สำนักงานจเรตำรวจ** เห็นว่า สายงานจเรของเหล่าทัพ และกระทรวงกลาโหม เป็นงานที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา จึงควรจัดให้เป็นฝ่ายอำนวยการ ประจำตัว (Personal Staff) เช่นเดียวกับสำนักงานจเรตำรวจ ที่ชุดตรวจจะรายงานผลการปฏิบัติงาน ให้กับจเรตำรวจแห่งชาติ (อัตรพลตำรวจเอก เทียบเท่ารองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) ทราบโดยตรง ซึ่งจเรตำรวจแห่งชาติได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้รับผิดชอบกำกับงานสำนักงาน จเรตำรวจ แล้วสำเนารายงานผลดังกล่าวให้หัวหน้าสำนักงานจเรตำรวจ (อัตรพลตำรวจโท เป็น ผู้บังคับบัญชาของสำนักงานจเรตำรวจ) ทราบด้วย และถ้าหากชุดตรวจมีความเห็นว่าสมควรให้ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติทราบด้วย ก็จะมีความเห็นถึงจเรตำรวจแห่งชาติ ให้นำเรียนผู้บัญชาการ ตำรวจแห่งชาติด้วยเพื่ออนุมัติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติยังมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจ แห่งชาติ (อัตรพลตำรวจโท) อีก 2 นาย ทำหน้าที่รองจเรตำรวจแห่งชาติ และยังได้คัดเลือก ผู้บัญชาการประจำฯ (อัตรพลตำรวจโท) ที่สมัครใจ จำนวน 9 นาย มาปฏิบัติหน้าที่เป็นจเรตำรวจ เพื่อปฏิบัติงานร่วมกับกองบังคับการตรวจราชการที่ 1 ถึง 10 ของสำนักงานจเรตำรวจ (รับผิดชอบพื้นที่ ของตำรวจนครบาล และตำรวจภูธรภาค 1 ถึง 9) เพื่อช่วยงานตรวจราชการที่มีเป็นจำนวนมาก และมีหน่วยงานเป้าหมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ

วงรอบการปฏิบัติงานของสำนักงานจเรตำรวจจะเริ่มตามปีงบประมาณ โดย จะรอการ แต่งตั้งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (ท่านใหม่) และ/หรือ จเรตำรวจแห่งชาติ (ท่านใหม่) หลังจากนั้น จึงจัดคณะผู้บังคับบัญชาไปรับนโยบายการตรวจราชการจากผู้บังคับบัญชาทั้งสองท่าน แล้วจัดให้มีการ ประชุมผู้ตรวจของสำนักงานจเรตำรวจ เพื่อพิจารณาถึงแนวนโยบายที่ได้รับมา รวมทั้งจัดให้มีการ ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อพิจารณาจัดทำคำสั่งการตรวจราชการประจำปีในรายละเอียดต่อไป (คำสั่ง การตรวจฯ ลงนามโดยจเรตำรวจแห่งชาติ ปฏิบัติราชการแทนผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) ชุดตรวจของ สำนักงานจเรตำรวจจะเริ่มออกตรวจราชการตั้งแต่เดือนมกราคมเป็นต้นไป ซึ่งโดยหลักการแล้วจะต้อง ตรวจให้ครบทุกหน่วย แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากมีเรื่องเน้นเฉพาะจากผู้บังคับบัญชา ก็อาจปรับลด หน่วยงานเป้าหมายในการรับตรวจลงได้ แต่ต้องคงเรื่องหลัก 5 เรื่องที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจไว้เสมอ

เรื่องที่สำนักงานจเรตำรวจใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจหน่วยงาน ของสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ มี 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 ประกอบด้วย 5 เรื่องหลักคือ การบริหารทั่วไป การอำนวยการความยุติธรรม

การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การจราจร และการปรับปรุงพัฒนาหน่วยงาน (ในขณะออกตรวจ จะสุ่มประชาชนที่เป็นผู้เสียหายในทางคดีให้ทำแบบสอบถามด้วย) และส่วนที่ 2 คือ การตรวจการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงจากการร้องเรียนหรือร้องทุกข์ต่อข้าราชการตำรวจ พนักงานราชการ และลูกจ้างของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งนี้แบบประเมินผลการตรวจจะระบุเฉพาะว่าดำเนินการหรือไม่ได้ดำเนินการ และมีความเห็นว่าการที่กรมจเรทหารบกทำการตรวจในรายละเอียดมากเกินไปย่อมส่งผลทำให้ไม่สามารถตรวจได้ครบทุกหน่วย จึงควรเน้นหนักไปทำการตรวจในเชิงระบบเพื่อหาความเชื่อมโยงของปัญหาซึ่งยังไม่มีหน่วยใดรับผิดชอบ จะเป็นประโยชน์ต่อกองทัพบกมากกว่า

5. **ผู้อำนวยการกองแผน กรมจเรทหารบก** มีความเห็นว่า สายงานจเรของเหล่าทัพและกระทรวงกลาโหม ยังเป็นงานที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา เช่นเดียวกับเมื่อแรกจัดตั้งตำแหน่ง “จเรทัพบก” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ให้ทำหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรณ โดยมีหน้าที่ทรงตรวจราชการทหารทั่วไป ดังนั้นกรมจเรทหารบกซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้ถือกำเนิดมาตั้งแต่อดีต และยังคงปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์มาจนถึงปัจจุบัน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 จึงสมควรจัดให้เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) ของผู้บัญชาการทหารบก เพื่อให้สามารถสั่งการได้โดยตรงและให้ผู้บังคับบัญชาได้รับข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เทียบตรงด้วยความรวดเร็ว มากกว่าที่จัดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ แล้วรายงานผลการปฏิบัติงานผ่านกรมกำลังพลทหารบก มีผลให้บางครั้งข้อเท็จจริงจากการตรวจของผู้ตรวจได้ถูกข้อพิจารณาของฝ่ายเสนาธิการปรับแก้จนขาดความเที่ยงตรง นอกจากนี้ฝ่ายเสนาธิการบางนายที่ขาดความรู้ความเข้าใจส่งเรื่องกลับคืนกรมจเรทหารบก เพื่อให้ไปรายงานผ่านกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก โดยไม่ถูกต้องตามสายงานที่ได้แบ่งมอบกันไว้ในปัจจุบัน ซึ่งรายงานสรุปผลการตรวจการซ่อมปรับปรุงบ้านพักของหน่วยต่างๆ ที่เป็นสั่งการของผู้บัญชาการทหารบกเนื่องจากการได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมระหว่างปี ดังนั้นหากผู้บัญชาการทหารบกได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรงและรวดเร็ว จะสามารถพิจารณาตัดสินใจและสั่งการได้ทันที นำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานของกองทัพบกได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

การตรวจของกรมจเรทหารบก ที่มีความซ้ำซ้อนกับการตรวจของผู้บังคับบัญชาของหน่วยต่างๆ ที่ต้องตรวจทุกเรื่องตามระเบียบและคำสั่ง และยังซ้ำซ้อนกับการตรวจในหน้าที่ของฝ่ายอำนวยการตามสายงานของหน่วยอีกด้วย การที่กรมจเรทหารบกทำการตรวจตามหน้าที่ ตามคำสั่งประจำปีนั้น ต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี จึงจะตรวจครบทุกหน่วยเป้าหมายเนื่องจากมีเรื่องและหัวข้อการตรวจในรายละเอียดเป็นจำนวนมาก จึงเห็นว่าหากจะเน้นเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core Function) การตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาในแต่ละสายงานที่เป็นช่องว่างและยังไม่มีหน่วยใดรับผิดชอบจะเกิดประโยชน์มากกว่า และเป็นไปตามกำหนดหน้าที่ในพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของกองทัพบก พ.ศ.2552 มาตรา 14 ที่ระบุให้มีหน้าที่ตรวจราชการ การสืบสวนและสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ และราชการของหน่วยต่างๆ ของกองทัพบก

6. **หัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไปชุดที่ 1 กรมจเรทหารบก** มีความเห็นว่า การตรวจราชการของกรมจเรทหารบกเป็นงานที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา เพื่อให้หน่วยรับตรวจปฏิบัติตามที่ระเบียบกำหนดไว้อย่างถูกต้อง การที่ผู้ตรวจของชุดตรวจกิจการทั่วไป มีความรู้และความชำนาญ เรื่องการตรวจสายงานทางเทคนิคไม่ดีไปกว่าเจ้าหน้าที่ของกรมฝ่ายยุทธบริการที่เกี่ยวข้อง และการที่ไม่สามารถตรวจได้ครบทุกหน่วย ดังนั้นหากผู้ตรวจไปทำการตรวจเรื่องทางเทคนิค ในรายละเอียด อาจจะไม่ตรงกับภาระหน้าที่ของกรมจเรทหารบกเช่นในอดีต จึงสมควรที่จะต้องมีการแก้ไขและปรับปรุงเกี่ยวกับเรื่องและหัวข้อการตรวจให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

การที่กรมจเรทหารบกไปตรวจในเรื่องที่ยังไม่ตรงกับภาระหน้าที่ ย่อมไม่สามารถตรวจสอบให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อจัดทำเป็น ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานต่อผู้บัญชาการทหารบกได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นว่ากรมจเรทหารบกจะต้องปรับปรุงเรื่องและหัวข้อการตรวจ เพื่อเน้นไปตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาในแต่ละสายงาน รวมทั้งการตรวจเชิงระบบที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจของกองทัพ

7. **หัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไปชุดที่ 2 กรมจเรทหารบก** มีความเห็นว่า การตรวจราชการของกรมจเรทหารบกเป็นงานที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา เพื่อให้หน่วยรับตรวจเรื่องกิจการทั่วไปปฏิบัติตามที่ระเบียบกำหนดไว้ได้อย่างถูกต้อง และเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาสั่งการได้โดยตรง สามารถรับรายงานข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เที่ยงตรง รวดเร็ว จึงควรจัดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) ของผู้บัญชาการทหารบก จะเหมาะสมมากกว่าการจัดให้เป็นฝ่ายกิจการพิเศษ

การตรวจของชุดตรวจกิจการทั่วไปในปัจจุบัน ที่ยังตรวจในรายละเอียดโดยเฉพาะเรื่องสายงานทางเทคนิคของกรมฝ่ายยุทธบริการ มีความเห็นว่า ควรปรับลดเรื่องและหัวข้อการตรวจลง เพื่อให้ตรวจได้ครบทุกหน่วยภายในระยะเวลา 1 ปี อีกทั้งการที่ผู้ตรวจของกรมจเรทหารบก มีความรู้และความชำนาญเรื่องทางเทคนิคไม่ดีไปกว่าเจ้าหน้าที่ของกรมฝ่ายยุทธบริการที่เกี่ยวข้อง และยังมี ความซ้ำซ้อนอีกด้วย นอกจากนี้การตรวจของชุดตรวจกิจการทั่วไปยังซ้ำซ้อนกับการตรวจของผู้บังคับบัญชาของหน่วย ที่ตรวจรายละเอียดของการปฏิบัติงานประจำ และการตรวจของฝ่ายอำนวยการแต่ละสายงานที่ตรวจเฉพาะเรื่อง จึงควรจะต้องปรับแก้และปรับปรุงการตรวจประจำปีของกรมจเรทหารบก โดยไม่ทำการตรวจเรื่องทางเทคนิคในรายละเอียดเช่นเดิม แต่ปรับปรุงเพื่อไปตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาในแต่ละสายงาน และการตรวจเชิงระบบที่ยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานต่อผู้บัญชาการทหารบก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

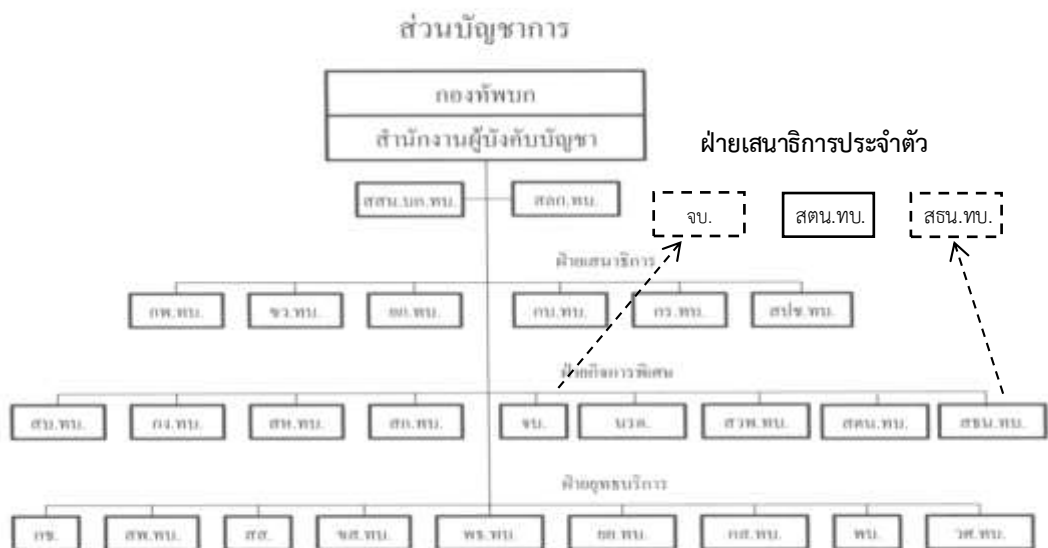
สรุปประเด็นปัญหาที่ได้จากการสัมภาษณ์

1. ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Roles)

1.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านเห็นว่า สายงานจเรของกองทัพ (กระทรวงกลาโหมและเหล่าทัพ) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สมควรที่จะต้องขึ้นตรงกับผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วย (Personal Staff) หรือผู้บังคับบัญชาชั้นสูงที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบกำกับงาน ดังเช่นแผนภาพที่ 4-1 เพื่อให้รับรายงานผลการปฏิบัติงานต่างๆ ได้โดยตรง ตามบทบาทที่สำคัญของสายงานจเรในการ

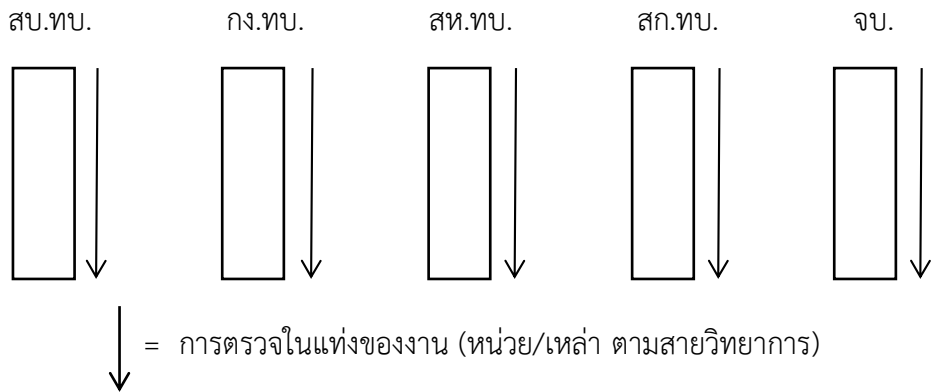
ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาทุกระดับ ซึ่งเห็นได้จากเมื่อแรกจัดตั้งตำแหน่งจเรทัพบกที่กำหนดให้ทำหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรณ เพื่อช่วยเหลือและถวายคำปรึกษาให้กับพระมหากษัตริย์ และยังให้จเรทัพบกที่เป็นหัวหน้าในกรมยุทธนาธิการ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีประกาศตั้ง “กระทรวงกลาโหม” ขึ้น ก็ยังกำหนดให้จเรทัพบกขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหมอยู่เช่นเดิม ปัจจุบันระเบียบปฏิบัติของหน่วยในสายงานจเรของกองทัพและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แยกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ หน่วยที่ต้องขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชา (Personal Staff) ประกอบด้วย 1) จเรทหารทั่วไป กำหนดอัตราไว้ในสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรายงานผลการดำเนินงานต่อรัฐมนตรีฯ โดยตรง 2) จเรทหาร เป็นผู้บังคับบัญชาของสำนักงานจเรทหาร เป็นหน่วยขึ้นตรงต่อสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว รายงานตรงต่อผู้บัญชาการทหารสูงสุด 3) เจ้ากรมจเรทหารเรือ เป็นผู้บังคับบัญชาของกรมจเรทหารเรือ เป็นหน่วยในส่วนบัญชาการกองทัพเรือ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว รายงานตรงต่อผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารเรือ (ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบกำกับงานแทนผู้บัญชาการทหารเรือ) 4) เจ้ากรมจเรทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชาของกรมจเรทหารอากาศ เป็นหน่วยในส่วนบัญชาการกองทัพอากาศ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว รายงานตรงต่อผู้บัญชาการทหารอากาศ 5) หัวหน้าสำนักงานจเรตำรวจ เป็นผู้บังคับบัญชาของสำนักงานจเรตำรวจ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว โดยรายงานตรงต่อจเรตำรวจแห่งชาติ (ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบกำกับงานแทนผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) และลักษณะที่ 2 ได้แก่หน่วยที่ไม่รายงานตรงต่อผู้บังคับบัญชา มีเพียงหน่วยเดียว คือ เจ้ากรมจเรทหารบก ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของกรมจเรทหารบก จัดเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ ต้องรายงานผ่านกรมกำลังพลทหารบก ในส่วนของกองทัพต่างประเทศที่กองทัพไทยได้ยึดถือเป็นต้นแบบ คือ กองทัพบกสหรัฐอเมริกา มีกรมจเรทหารบก (Department of the Army Inspector General) และมีจเรทหารบก (The Inspector General, TIG) เป็นผู้บังคับบัญชา ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีทบวงทหารบก (Secretary of the Army, SA) พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่ให้กับผู้บัญชาการทหารบก (Chief of Staff of the United State Army, CSA) ตามความรับผิดชอบอีกด้วย

แผนภาพที่ 4 – 1 การจัดส่วนบัญชาการ กองทัพบก

1.2 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า กรมจเรทหารบกซึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก ในการตรวจราชการ ยังมีข้อจำกัดในเรื่องการตรวจเกี่ยวกับงานหลัก (Core Function) ของกองทัพบก ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่กรมจเรทหารบกถูกจัดอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ ทำให้สามารถตรวจได้เฉพาะในแง่ของสายงานที่ตนเองรับผิดชอบเท่านั้น เช่นเดียวกับฝ่ายกิจการพิเศษอื่นๆ คือ กรมสารบรรณทหารบก กรมการเงินทหารบก กรมการสารวัตรทหารบก และกรมสวัสดิการทหารบก ซึ่งแต่ละหน่วย/เหล่า จะตรวจตามสายวิทยาการของตนเท่านั้น ตั้งแต่ระดับกองทัพบกลงไปจนถึงระดับกองพัน/กองร้อยอิสระ ไม่สามารถตรวจนอกเหนือจากสายงานที่รับผิดชอบได้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 4-2 ดังนั้นจำเป็นต้องปรับปรุงให้กรมจเรทหารบกทำการตรวจตามอำนาจหน้าที่และบทบาทที่ถูกต้องอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการตรวจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core Function) ตามภารกิจของกองทัพบก

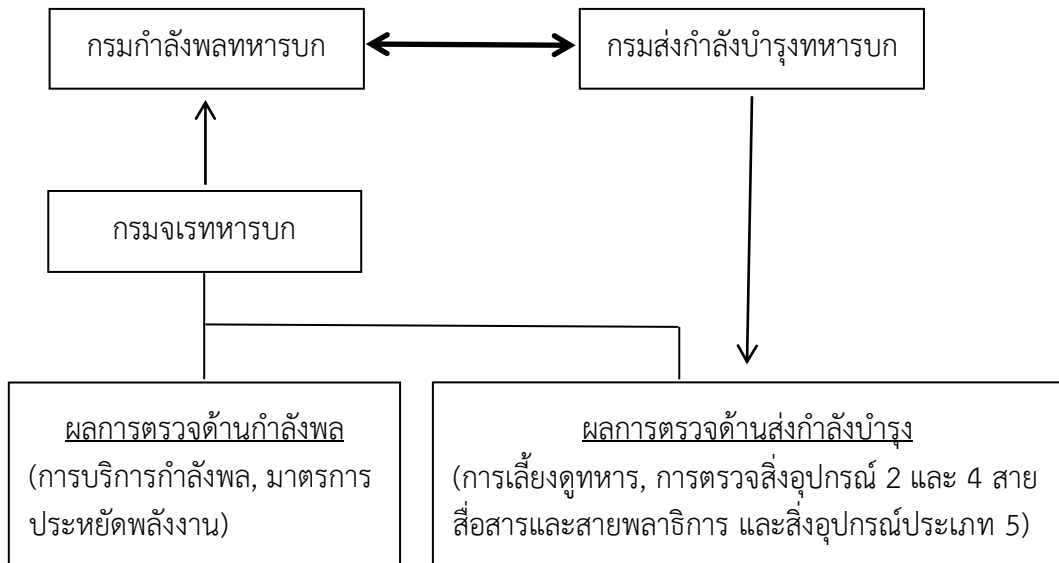
แผนภาพที่ 4 - 2 แสดงงานของฝ่ายกิจการพิเศษที่ตรวจเฉพาะในสายวิทยาการ

ที่มา : ผลการศึกษาวิจัย

1.3 ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านเห็นว่า การกำหนดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ เป็นสาเหตุทำให้การตรวจราชการ ไม่สามารถตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาในแต่ละสายงานได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในอำนาจหน้าที่ในฐานะฝ่ายกิจการพิเศษ อาทิเช่น กรณีที่กรมจเรทหารบกทำการตรวจกิจการสายงานส่งกำลังบำรุง (การปฏิบัติงานของชุดตรวจกิจการทั่วไปในปัจจุบัน) แต่กลับต้องไปรายงานผลผ่านกรมกำลังพลทหารบก ตามแผนภาพที่ 4 - 3 รวมถึงการตรวจด้านส่งกำลังบำรุงของสายงานจเรทุกระดับหน่วย ก็ต้องรายงานผ่านสายงานกำลังพลเช่นกัน เพื่อนำเรียนให้ผู้บังคับบัญชาทราบ อาจทำให้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญที่ตรวจพบอย่างตรงไปตรงมา ต้องถูกข้อพิจารณาของฝ่ายอำนวยการ (สายงานกำลังพล) ปรับแก้โดยขาดประสบการณ์และความรู้ในเรื่องที่ตรวจอย่างครบถ้วน จนไม่สามารถบ่งชี้ประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการตามภารกิจของหน่วยรับตรวจได้ ดังนั้นการกำหนดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษต่อไปจึงไม่มีความเหมาะสม ควรปรับให้เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) เช่นเดียวกับจเรทหารทั่วไป ที่ตรวจสอบการปฏิบัติราชการของกระทรวงกลาโหม และตรวจสอบการปฏิบัติราชการอื่นใดตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมอบหมาย แล้วรายงานผลต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยตรง และเช่นเดียวกับสำนักงานจเรทหารกองบัญชาการกองทัพบกไทย กรมจเรทหารเรือ กรมจเรทหารอากาศ และสำนักงานจเรตำรวจ

แผนภาพที่ 4 – 3 สายงานของหน่วยตรวจ ของกรมจเรทหารบก

ที่มา : ผลการศึกษาวิจัย

1.4 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า กรมจเรทหารบกซึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบกในการตรวจราชการ โดยเฉพาะการตรวจเรื่องที่หน่วยต้องรับผิดชอบต่อการปฏิบัติตามนโยบาย และ/หรือ หลักเกณฑ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีความประสงค์ให้หน่วยต่างๆ เอาใจใส่เป็นพิเศษ แต่กลับไม่สามารถทำการตรวจได้ทุกหน่วย สาเหตุหลักประการหนึ่งมาจากการไปตรวจในเรื่องสายงานทางเทคนิคที่เป็นรายละเอียดมากเกินไป ทำให้มีหน่วยเข้ารับการตรวจเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี จึงจะตรวจครบทุกหน่วย ซึ่งการตรวจทางสายงานเทคนิคนั้นไม่ตรงกับภาระหน้าที่ของกรมจเรทหารบก เนื่องจากเป็นงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายยุทธบริการทั้ง 9 กรม ที่มีเจ้าหน้าที่เฉพาะสายงานทางเทคนิคโดยตรง มีความรู้และความชำนาญมากกว่าชุดตรวจของกรมจเรทหารบก ตามตารางที่ 4 – 4 ดังนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้กรมจเรทหารบกจึงไม่สามารถนำสรุปผลการตรวจไปใช้จัดทำข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานต่อผู้บัญชาการทหารบกได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือหากจะให้นายทหารจเรฯ ไปศึกษาเพิ่มเติมให้มีความรู้และความชำนาญในเรื่องที่ตรวจเท่ากับเจ้าหน้าที่ของกรมฝ่ายยุทธบริการ ก็จะสิ้นเปลืองงบประมาณและเกิดความซ้ำซ้อน ดังนั้นเมื่อมิได้มีระเบียบและคำสั่งกำหนดให้ทำการตรวจเฉพาะเรื่องใดหรือให้งดการตรวจสายงานใด กรมจเรทหารบกจะต้องตรวจให้ครอบคลุมทุกสายงานและทุกหน่วย เพื่อให้สามารถนำผลการตรวจไปวิเคราะห์และประเมินผลได้ โดยกรมจเรทหารบกต้องแก้ไขปรับปรุงเรื่องและหัวข้อที่ตรวจให้ถูกต้อง เพื่อไปทำการตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาในแต่ละสายงาน รวมถึงการตรวจในเชิงระบบที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานตามภารกิจของกองทัพบกมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

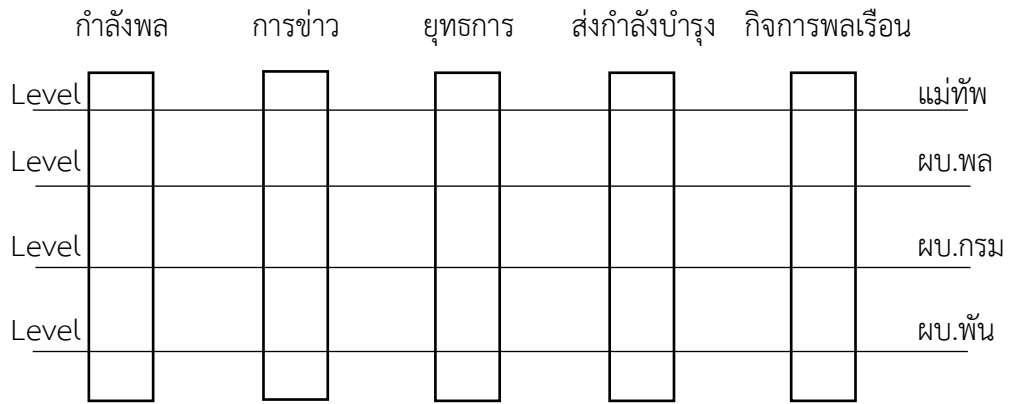
ตารางที่ 4 – 1 เปรียบเทียบสายงานจเรของ ทบ.ไทย - ทบ.สหรัฐฯ

	กองทัพไทย	กองทัพสหรัฐฯ	วิเคราะห์ตามหลักการจัดของ ทบ.และ ทฤษฎีองค์การ
สถานะของ สายงานจเร	ฝ่ายกิจการพิเศษ	ฝ่ายอำนวยการ ประจำตัว	- ฝ่ายกิจการพิเศษไม่สามารถตรวจงาน ฝ่ายอำนวยการประสานงาน ในระดับ เดียวกันได้
ระดับ การตรวจ	ตรวจลงใน รายละเอียด	- ตรวจลงในราย ละเอียด และตรวจ เชิงระบบด้วย	- การตรวจในรายละเอียด เป็นหน้าที่ ของผู้บังคับหน่วย และฝ่ายอำนวยการ ตามสายงาน
ความมุ่งหมาย ของการตรวจ	- เรียบร้อย - ประสิทธิภาพ	- ความพร้อมรบ ในยามสงคราม	- หน่วยทหารจัดตั้งเพื่อความพร้อมรบ ในยามสงคราม
ขอบเขต การตรวจ	- ตรวจเฉพาะสาย งานกำลังพล และ สายงานส่งกำลัง บำรุง	ตรวจทุก สายงาน	ตามหลักการจัด ทบ.ต้องกำหนด แนวทาง โดย 1.ให้กรมจเรทหารบกตรวจทุกสายงาน 2.ให้ส่งการตรวจของกรมจเรทหารบก
วิธีตรวจ	ใช้ Check list	- ไม่ใช่ Check list หรือใช้เมื่อจำเป็น	- การใช้ Check list ในการตรวจ จะทำ ให้ไม่เห็นปัญหาระดับภาพรวมของระบบ

ที่มา : ผลการศึกษาวิจัย

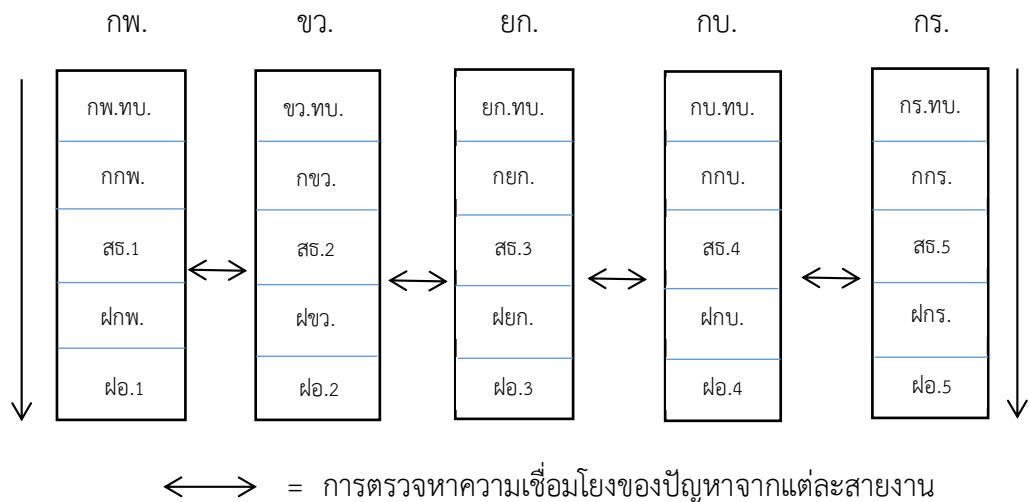
1.5 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า การตรวจของกรมจเรทหารบกมีความซ้ำซ้อนกับการตรวจโดยผู้บังคับบัญชาของหน่วย ที่ต้องทำการตรวจทุกสายงานและตรวจลงในรายละเอียด ซึ่งเป็นการตรวจในทางระดับ (Level) โดยผู้บังคับกองพันมีอำนาจสั่งการตรวจหน่วยขึ้นตรงภายในกองพัน ผู้บังคับการกรมมีอำนาจสั่งการตรวจหน่วยขึ้นตรงภายในกรม ผู้บัญชาการกองพลมีอำนาจสั่งการตรวจหน่วยขึ้นตรงภายในกองพล และแม่ทัพภาคมีอำนาจสั่งการตรวจหน่วยขึ้นตรงภายในกองทัพภาค ดังแสดงในแผนภาพที่ 4 – 4 และยังซ้ำซ้อนกับการตรวจของฝ่ายอำนวยการ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมฝ่ายเสนาธิการ ที่ตรวจเฉพาะตามสายงานซึ่งเป็นการตรวจในทางตั้ง ดังแสดงในแผนภาพที่ 4 – 5 ดังนั้นจึงสมควรปรับปรุงบทบาทของกรมจเรทหารบก ให้ไปตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาต่างๆ อาทิการตรวจข้ามสายงานของฝ่ายอำนวยการที่ยังเป็นช่องว่างและไม่มีหน่วยงานได้รับผิดชอบ ต้องให้กรมจเรทหารบกตรวจได้ทุกสายงาน โดยไม่ตรวจในรายละเอียดที่มีความซ้ำซ้อนกับความรับผิดชอบของผู้บังคับหน่วยและฝ่ายอำนวยการ เพื่อให้สามารถตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาซึ่งมีผลทำให้ขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

แผนภาพที่ 4 – 4 การตรวจที่เป็นความรับผิดชอบของผู้บังคับหน่วย

ที่มา : ผลการศึกษาวิจัย

แผนภาพที่ 4 – 5 การตรวจที่เป็นความรับผิดชอบฝ่ายอำนวยการ

ที่มา : ผลการศึกษาวิจัย

2. ปัจจัยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Rules)

2.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของสายงานจเรเริ่มประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน และมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา ตั้งแต่เมื่อได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นครั้งแรกใน 6 พฤษภาคม 2446 (รศ.122) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องมีผู้ช่วยเหลือ ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแนะนำตักเตือนกรมและกองทหารทั่วไป ให้กระทำตามแบบธรรมเนียม รวมทั้งการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ซึ่งเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ **สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร** เป็น “จเรทัพบก” เพื่อทำหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรณ ในเรื่องการทหารทั้งปวง ซึ่งพระองค์ได้ทรงดำรงตำแหน่งนี้ตลอดมาจนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ในปี พ.ศ.2453 (รศ.129) และเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ พระองค์จึงมีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการทหารเป็นอย่างดี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังได้ทรงประกาศยุบเลิกกรมยุทธนาธิการ แล้วจัดตั้งกระทรวงกลาโหมขึ้นแทนอีกด้วย

2.2 ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านเห็นว่า การจัดกลุ่มหน่วยในส่วนบัญชาการของกองทัพบก ให้กรมจเรทหารบกอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ เช่นเดียวกับกรมสารบรรณทหารบก กรมการเงินทหารบก กรมการสารวัตรทหารบก และกรมสวัสดิการทหารบก มีผลทำให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่สอดคล้องกับภาระหน้าที่ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่กองทัพบก กองทัพบกไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ในมาตรา 14 ที่กำหนดให้กรมจเรทหารบกมีหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจราชการ การสืบสวนและสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ และราชการของหน่วยต่างๆ ของกองทัพบก การสืบสวน สอบสวน และพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์และการร้องเรียนที่เกี่ยวกับราชการหรือทหาร หรือข้าราชการของกองทัพบก ซึ่งมีสาเหตุจากการจัดสายงานฝ่ายอำนวยการที่ไม่ชัดเจน ดังกล่าวข้างต้นนั่นเอง ส่งผลให้กรมจเรทหารบกขาดบทบาทที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาทุกระดับให้สามารถบริหารจัดการภาระหน้าที่ทางด้านความมั่นคงในการป้องกันประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 ในมาตรา 19 ที่กำหนดให้กองทัพบกมีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพบก การป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังกองทัพบก ตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม โดยมีผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์และแนวทางการแก้ไข

1. ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Roles)

1.1 ต้องปรับปรุงการจัดกลุ่มหน่วยของกองทัพบก ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กองทัพบกไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ที่กรมยุทธการทหารบกได้จัดกลุ่มหน่วยไว้ด้วยวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้มีความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกัน เกิดความสะดวกและง่ายต่อการประสานการปฏิบัติระหว่างส่วนราชการต่างๆ ออกเป็น 7 ส่วน โดยให้แบ่งส่วนบัญชาการออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) กลุ่มฝ่ายอำนวยการประสานงาน กลุ่มฝ่ายกิจการพิเศษ และกลุ่มฝ่ายยุทธบริการ โดยจัดกรมจเรทหารบกอยู่ในกลุ่มฝ่ายกิจการพิเศษเสียใหม่ โดยการแก้ไขและปรับเปลี่ยนให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) เช่นเดียวกับรูปแบบโครงสร้างการจัดสายงานจเรของ ทบ.สหรัฐฯ ที่จัดให้เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) ในทุกระดับหน่วย

1.2 ต้องเน้นทำการตรวจความเชื่อมโยงในเชิงระบบให้มาก อาทิ ระบบการส่งกำลังและระบบการซ่อมบำรุงของหน่วยในฝ่ายยุทธบริการทั้ง 9 กรม ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของกองทัพบกที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และใช้เวลานานกว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จ ระบบการฝึกที่มีความ

เชื่อมโยงกับระบบอื่นๆ ของกองทัพบกด้วย ซึ่งกรมยุทธศึกษาทหารบกเองก็ไม่สามารถไปทำการตรวจหาความเชื่อมโยงที่ส่งผลกระทบต่อระบบการฝึกได้ ดังนั้นเพื่อให้สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานได้ เนื่องจากระบบการส่งกำลังและการซ่อมบำรุง ตลอดจนระบบการฝึกจะมีผลโดยตรงต่อความพร้อมรบของทุกหน่วย และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติภารกิจของกองทัพบก จึงมีความจำเป็นต้องเน้นให้กรมจเรทหารบกตรวจความเชื่อมโยงของปัญหาในเชิงระบบให้มาก

1.3 ต้องเน้นตรวจในเรื่องที่เกี่ยวกับงานหลัก (Core Function) ของกองทัพบก โดยเฉพาะการตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาของแต่ละสายงานฝ่ายอำนาจการ และการตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาในเชิงระบบที่ยังไม่มีหน่วยใดรับผิดชอบ ตามอำนาจหน้าที่และบทบาทที่ถูกต้องของกรมจเรทหารบก เพื่อให้กองทัพบกสามารถบริหารจัดการภาระหน้าที่ทางด้านความมั่นคงในการป้องกันประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ควรปรับปรุงเรื่องและหัวข้อที่ทำการตรวจ โดยเฉพาะการตรวจเรื่องสายงานทางเทคนิคที่เป็นความรับผิดชอบของฝ่ายยุทธบริการ ทำให้มีหน่วยต้องเข้ารับการตรวจจำนวนมาก ส่งผลให้ใช้เวลาตรวจมากกว่า 1 ปี จึงครบทุกหน่วย โดยการปรับเปลี่ยนไปตรวจทางกายภาพ เช่น การตรวจคุณภาพโดยทั่วไปของหน่วยรับตรวจไม่ให้ความซำรุดทรวดุทโธรม และเน้นการตรวจเรื่องที่ต้องรับผิดชอบต่อปฏิบัติตามนโยบายของผู้บัญชาการทหารบกและ/หรือ หลักเกณฑ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ผู้บังคับบัญชามีความประสงค์ให้หน่วยต่างๆ ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ

1.5 ควรให้ความสำคัญกับการตรวจของผู้บังคับหน่วยทุกระดับ (การตรวจทางระดับ) และการตรวจตามสายงานของฝ่ายอำนาจการที่ตรวจเฉพาะเรื่อง (การตรวจในทางตั้ง) ที่เป็นการรับผิดชอบโดยตรง ผู้บังคับหน่วยสามารถตรวจได้ทุกสายงานทุกเวลาที่ต้องการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วย ต่างจากกรมจเรทหารบกที่จัดชุดไปทำการตรวจตามคำสั่งประจำปีได้เพียงปีละครั้ง การตรวจของผู้บังคับหน่วยและฝ่ายอำนาจการเป็นต้นธารของการตรวจที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติภารกิจของกองทัพบก

2. ปัจจัยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Rules)

2.1 จะต้องยึดถือ และปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ และกำหนดหน้าที่กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ที่ระบุหน้าที่ของหน่วยต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนแล้ว ดังนั้นการจัดแบ่งกลุ่มหน่วยด้วยวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้มีความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกันของกรมยุทธการทหารบก ที่จัดให้กรมจเรทหารบกอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ จึงไม่เหมาะสมและขาดความถูกต้อง

2.2 การทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาของกองทัพบกของสายงานจเร เพื่อตรวจราชการเรื่องต่างๆ จะต้องเน้นตรวจการปฏิบัติตามนโยบายเฉพาะ และเรื่องที่มีความประสงค์ให้หน่วยต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ มากกว่าการตรวจตามหน้าที่นายทหารจเรประจำป้อย่างที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

2.3 ต้องกำหนดบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของสายงานจเรของกองทัพให้ชัดเจน ตามวัตถุประสงค์ที่เมื่อแรกจัดตั้งขึ้น โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ให้จเรทัพบก เป็นผู้ตรวจแนะนำตักเตือน และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมสิ่งที่เห็นว่ายังบกพร่อง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่าเรื่องใดเป็นงานในหน้าที่ตรวจราชการของกรมจเรทหารบก เรื่องใดเป็นความรับผิดชอบของฝ่ายยุทธบริการ และเรื่องใดเป็นงานประจำในความรับผิดชอบของหน่วย แล้วเน้นตรวจเฉพาะเป็นเรื่องๆ ไป

2.4 กองทัพบกมีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพบกการป้องกันราชอาณาจักร โดยมีผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ จึงมีความจำเป็นจะต้องมีผู้ช่วยเหลือในการตรวจราชการทุกสายงานและทุกหน่วยในกองทัพบก กรมจเรทหารบกมีหน้าที่และบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ให้สามารถนำไปแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสูงกว่าหน่วยงานอื่น

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

จากการศึกษาผลกระทบของการปรับปรุงกองทัพปกก่อนหน้าปี พ.ศ.2495 ที่มีการจัดแบบกองทัพในยุโรป และหลังจากปี พ.ศ.2495 กองทัพปกได้มีการปรับปรุงการจัดใหม่ตามแบบของกองทัพสหรัฐอเมริกา (ทบ.สหรัฐ) ซึ่งเป็นการนำเอาการจัดแบบของ ทบ.สหรัฐ มาผสมกับของเดิม ทำให้สายงานจรเขตความชัดเจนในเรื่องบทบาทภาระหน้าที่แต่ก็ยึดถือกันเรื่อยมา โดยไม่เคยได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้สามารถปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาวการณ์ โดยเฉพาะการจัดประเภทฝ่ายอำนาจการที่เดิมสายงานจรเขตจะขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชา แต่กลับกลายเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ ในขณะที่พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพปก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กำหนดไว้เพียงหน้าที่การดำเนินงานของหน่วยต่างๆ เท่านั้น ตามที่นำเสนอในบทที่ 4 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลและนำเสนอข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการประมวลความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา กลุ่มที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย(Policy Formulation) และกลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ที่ให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ไว้ โดยเรียบเรียงเป็น 2 หัวข้อหลัก ประกอบด้วย สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

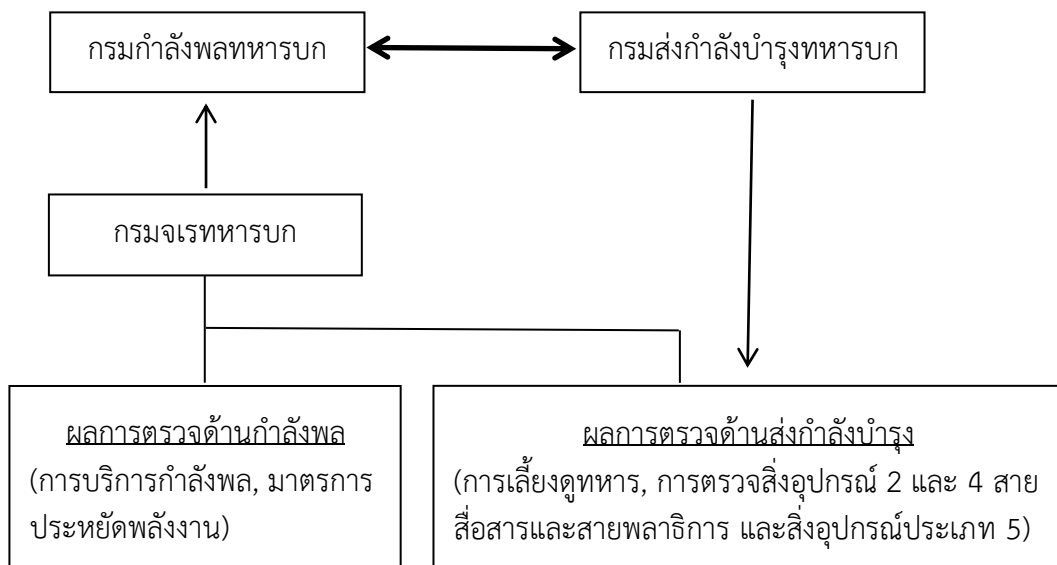
จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าโครงสร้างการจัดกลุ่มของส่วนราชการในกองทัพปก ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพปก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ที่กรมยุทธการทหารบกได้แบ่งส่วนบัญชาการออกเป็น 4 กลุ่ม โดยจัดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ ยังขาดความเหมาะสมในการปฏิบัติงานตรวจราชการ โดยแยกออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 สายงานจรเขตของกระทรวงกลาโหมและเหล่าทัพ ที่ถือกำเนิดมาจากการตำแหน่ง “จเรทัพปก” ซึ่งทำหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรณ เพื่อช่วยเหลือและถวายคำปรึกษาทางทหารให้กับพระมหากษัตริย์ (Personal Staff) ได้มีวิวัฒนาการในเรื่องสายการบังคับบัญชาตามสภาวการณ์ จากที่ต้องรายงานตรงต่อพระมหากษัตริย์ ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม จนเปลี่ยนมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยเมื่อ 6 สิงหาคม 2495 กระทรวงกลาโหมได้จัดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษขึ้นตรงกองทัพปก จนกระทั่งได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ส่วนราชการของกองทัพปก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 กรมยุทธการทหารบกได้จัดกลุ่มหน่วยในส่วนบัญชาการของกองทัพปกใหม่ โดยกรมจเรทหารบกถูกจัดเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ ส่งผลให้บทบาทที่สำคัญของสายงานจรเขตในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาทุกระดับ ไม่สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

1.2 การจัดการกรมจเรทหารบกให้เป็นฝ่ายกิจการพิเศษของกองทัพบก เป็นสาเหตุให้ไม่สามารถตรวจระบบงานระหว่างฝ่ายอำนวยการประสานงานและฝ่ายกิจการพิเศษในระดับหน่วยได้ เนื่องจากฝ่ายอำนวยการประสานงานจะกำกับดูแลเฉพาะในสายงานของตนเองเท่านั้น ตั้งแต่ระดับกองทัพบกจนถึงในระดับหน่วย การตรวจความเชื่อมโยงของปัญหาในระหว่างสายงานยังไม่มีหน่วยใดรับผิดชอบดำเนินการ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ กรมจเรทหารบกที่มีหน้าที่ตรวจหลายสายงาน อาทิเช่น การตรวจเรื่องการบริการกำลังพล เรื่องมาตรการประหยัดพลังงาน เรื่องการเลี้ยงดูทหาร เรื่องการตรวจสิ่งอุปกรณ์ 2 และ 4 สายสื่อสารและสายพลาธิการ และสิ่งอุปกรณ์ประเภท 5 ไม่สามารถนำไปขึ้นอยู่กับสายงานฝ่ายอำนวยการสายใดสายงานหนึ่งได้ เนื่องจากจะทำให้สายงานนั้นไปขึ้นกับสายงานของหน่วยตรวจคือกรมจเรทหารบก ดังที่แสดงในแผนภาพที่ 5 – 1 กล่าวคือ กรมจเรทหารบกจะรายงานผลการตรวจด้านการส่งกำลังบำรุงผ่านไปยังกรมกำลังพลทหารบก ทำให้อาจถูกข้อพิจารณาของฝ่ายอำนวยการ (สายงานกำลังพล) ปรับแก้โดยขาดประสบการณ์และความรู้ในเรื่องที่ตรวจอย่างครบถ้วน จนไม่สามารถบ่งชี้ประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการตามภารกิจของหน่วยรับตรวจได้ และไม่สามารถนำผลจากการตรวจไปเป็นข้อมูลเพื่อการแก้ไขและปรับปรุงพัฒนาได้

แผนภาพที่ 5 – 1 สายงานของหน่วยตรวจ ของกรมจเรทหารบก

ที่มา : ผลการศึกษาวิจัย

1.3 กรมจเรทหารบกซึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บังคับบัญชาในการตรวจราชการ แต่กลับไม่สามารถทำการตรวจได้ทุกหน่วย สาเหตุมาจากการไปตรวจในเรื่องสายงานทางเทคนิคที่เป็นรายละเอียดมากเกินไป และอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายยุทธบริการ ทำให้มีหน่วยรับการตรวจจำนวนมากและต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี จึงจะครบทุกหน่วย ซึ่งเป็นการตรวจที่ยังไม่ตรงกับภาระหน้าที่ของกรมจเรทหารบก ส่งผลให้การจัดทำข้อมูลและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานต่อผู้บัญชาการทหารบกขาดความถูกต้อง

1.4 กรมจเรทหารบกยังมีข้อจำกัดในเรื่องการตรวจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core Function) ของกองทัพบก สาเหตุหนึ่งมาจากถูกจัดให้อยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ เช่นเดียวกับกรมสารบรรณ ทหารบก กรมการเงินทหารบก กรมการสารวัตรทหารบก และกรมสวัสดิการทหารบก ที่ตรวจได้ เฉพาะในสายวิทยาการที่ตนเองรับผิดชอบเท่านั้น ไม่สามารถตรวจนอกเหนือจากตนเองรับผิดชอบ ดังนั้นจำเป็นต้องปรับปรุงให้กรมจเรทหารบก ทำการตรวจตามอำนาจหน้าที่และบทบาทที่ถูกต้อง โดยเฉพาะการตรวจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core Function) ตามภารกิจของกองทัพบก

1.5 การตรวจของกรมจเรทหารบก มีความซ้ำซ้อนกับการตรวจโดยผู้บังคับบัญชาของหน่วย ซึ่งจะต้องทำการตรวจทุกสายงาน และยังซ้ำซ้อนกับการตรวจตามสายงานของฝ่ายอำนวยการ ที่ทำการตรวจเฉพาะเรื่อง และที่สำคัญคือผู้บังคับหน่วยและฝ่ายอำนวยการสามารถทำการตรวจได้ ทุกเวลาที่ต้องการ ต่างจากชุดตรวจของกรมจเรทหารบกที่จะเข้าตรวจหน่วยตามคำสั่งประจำปี เพียงปีละครั้ง

1.6 กองทัพบกเป็นองค์การสาธารณะขนาดใหญ่ ที่ประกอบด้วยส่วนพื้นฐานสำคัญ 5 ส่วน คือ นักบริหารระดับสูง (Strategic apex) นักบริหารระดับกลาง (Middle line) ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก (Operating core) ฝ่ายเสนาธิการ (The technostructure) และฝ่ายสนับสนุน (Supporting staff) ที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งการที่จะทำให้ทุกส่วนทำงานอย่างประสานสอดคล้องจนบรรลุภารกิจขององค์การ สามารถแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว เพื่อจัดทำข้อมูลและข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนา ผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีผู้ช่วยเหลือในการตรวจราชการ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ช่วยตรวจความเชื่อมโยงของปัญหาจากแต่ละส่วน ที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core function) ด้วย การทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือให้กับผู้บริหารระดับสูงของกองทัพเป็นบทบาทที่สำคัญของสายงานจเร ซึ่งตามหลักทฤษฎีองค์การ จเรจะต้องมีหน้าที่ไม่ซ้ำกับส่วนอำนวยการอื่นๆ ดังนั้นกรมจเรทหารบกจึงเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก ในการตรวจปัญหาและความเชื่อมโยงของปัญหาจากหน่วยต่างๆ ของกองทัพบกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.1 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ “จเรทัพบก” เป็นผู้ตรวจ แนะนำตักเตือน และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมสิ่งที่เห็นว่ายังบกพร่อง ดังนั้นจึงต้องกำหนดบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของสายงานจเรให้ชัดเจน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์เมื่อแรกจัดตั้งให้ทำหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ เพื่อช่วยเหลือและถวายคำปรึกษาให้กับพระมหากษัตริย์

2.2 พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ได้ระบุหน้าที่ของหน่วยต่างๆ เป็นมาตราไว้อย่างชัดเจนแล้ว โดยในมาตรา 14 กำหนดให้กรมจเรทหารบกมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาของกองทัพบก ในการตรวจราชการ การสืบสวนและสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพและราชการ ทุกสายงานและทุกหน่วย ดังนั้นการจัดแบ่งกลุ่มหน่วยของกรมยุทธการทหารบก ที่ให้กรมจเรทหารบกอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ จึงส่งผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่และบทบาทที่ถูกต้องโดยเฉพาะการตรวจที่เกี่ยวกับงานหลัก (Core Function) ของกองทัพบก

2.3 พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 ในมาตรา 19 กำหนดให้กองทัพบกมีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพบก การป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังกองทัพบกตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม โดยมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ จึงจำเป็นจะต้องมีผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการตรวจราชการ เพื่อตรวจปัญหาและความเชื่อมโยงของปัญหาที่เกิดขึ้น สำหรับให้ผู้บัญชาการทหารบกตกลงใจในการบริหารจัดการภาระหน้าที่ด้านความมั่นคง ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. สายงานจเรของกระทรวงกลาโหมและเหล่าทัพ ที่กำเนิดมาจากการตำแหน่ง “จเรทัพบก” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจ แนะนำตักเตือน และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมสิ่งที่เห็นว่ายังบกพร่อง ต่างพระเนตรพระกรรณ เพื่อช่วยเหลือและถวายคำปรึกษาทางทหารโดยรายงานตรงต่อพระมหากษัตริย์ (Personal Staff) ดังนั้นจึงต้องกำหนดบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของสายงานจเรให้ชัดเจน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์เมื่อแรกจัดตั้ง กรมจเรทหารบกมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก และผู้บังคับบัญชาทุกระดับ ต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal staff) ขึ้นตรงกับผู้บัญชาการทหารบก หรือผู้บังคับบัญชาชั้นสูงที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบกำกับงาน เพื่อให้สายงานจเรยังคงปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

2. กรมจเรทหารบกที่มีหน้าที่ตรวจทุกหน่วย และตรวจหลายสายงาน จึงไม่สามารถจัดให้เป็นฝ่ายกิจการพิเศษ แล้วนำไปขึ้นอยู่กับสายงานฝ่ายอำนวยการสายใดสายงานหนึ่งได้ เนื่องจากจะทำให้สายงานนั้นไปขึ้นกับสายงานของหน่วยตรวจ อาทิเช่น การรายงานผลการตรวจด้านการส่งกำลังบำรุงที่ต้องผ่านกรมกำลังพลทหารบก ดังนั้นจำเป็นต้องให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal staff)

3. กรมจเรทหารบกจะต้องกำหนดเรื่องที่จะทำการตรวจได้ทุกหน่วย ให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปี เพื่อให้สามารถนำผลการตรวจไปสรุป วิเคราะห์ และประเมินผล สำหรับจัดทำข้อมูลและข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานในเรื่องต่างๆ ต่อผู้บัญชาการทหารบก ได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง ดังนั้นจำเป็นต้องปรับปรุงเรื่องและหัวข้อตรวจเสียใหม่ โดยลดการตรวจในเรื่องสายงานทางเทคนิคที่เป็นความรับผิดชอบของฝ่ายยุทธบริการ ที่มีเจ้าหน้าที่จำนวนมากและมีความชำนาญมากกว่า

4. การจัดให้กรมจเรทหารบกอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ เช่นเดียวกับกรมสารบรรณทหารบก กรมการเงินทหารบก กรมการสารวัตรทหารบก และกรมสวัสดิการทหารบก ทำให้มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถตรวจนอกเหนือจากสายวิทยาการที่ตนเองรับผิดชอบได้ คงทำการตรวจได้เฉพาะส่วนที่รับผิดชอบเท่านั้น แต่การตรวจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core Function) ตามภารกิจของกองทัพบก โดยเฉพาะการตรวจเชิงระบบที่มีความสำคัญมาก อาทิ การตรวจระบบการส่งกำลังและระบบการซ่อมบำรุง ยังไม่มีหน่วยได้รับผิดชอบดำเนินการ ดังนั้นจำเป็นต้องปรับปรุงให้กรมจเรทหารบกทำการตรวจตามอำนาจหน้าที่และบทบาทที่ถูกต้อง โดยเน้นการตรวจงานหลัก (Core Function) ของกองทัพบก

5. การตรวจของกรมจเรทหารบก มีความซ้ำซ้อนกับการตรวจโดยผู้บังคับบัญชาของหน่วยที่จะต้องทำการตรวจทุกสายงาน และยังซ้ำซ้อนกับการตรวจของฝ่ายอำนวยการที่ทำการตรวจเฉพาะ

เรื่องตามสายงาน สิ่งสำคัญคือผู้บังคับหน่วยและฝ่ายอำนวยการสามารถทำการตรวจได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ต่างจากชุดตรวจของกรมจเรทหารบกที่จะเข้าตรวจหน่วยตามคำสั่งประจำปีเพียงปีละครั้ง จึงสมควรปรับปรุงบทบาทของกรมจเรทหารบก ให้เน้นการตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาของหน่วยต่างๆ อาทิเช่น การตรวจข้ามสายงานของฝ่ายอำนวยการที่ยังไม่มีหน่วยได้รับผิดชอบ

6. กองทัพบกเป็นองค์การสาธารณะขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยส่วนพื้นฐานสำคัญ 5 ส่วน คือ นักบริหารระดับสูง (Strategic apex) นักบริหารระดับกลาง (Middle line) ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก (Operating core) ฝ่ายเสนาธิการ (The technostructure) และฝ่ายสนับสนุน (Supporting staff) โดยที่ทุกส่วนจะต้องปฏิบัติงานร่วมเพื่อให้บรรลุภารกิจขององค์การ ผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องมีผู้ช่วยเหลือในการตรวจราชการให้สามารถแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและรวดเร็ว โดยหน้าที่ดังกล่าวเป็นบทบาทที่สำคัญของสายงานจเร ซึ่งเป็นไปตามหลักทฤษฎีองค์การที่สายงานจเรจะต้องมีหน้าที่ไม่ซ้ำกับส่วนอำนวยการอื่นๆ ดังนั้นกรมจเรทหารบกจึงเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก ในการตรวจปัญหาและความเชื่อมโยงของปัญหาในหน่วยต่างๆ เพื่อจัดทำข้อมูลและข้อเสนอแนะ ให้มีการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความสมบูรณ์และถูกต้อง

7. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ได้ระบุหน้าที่ของหน่วยต่างๆ เป็นมาตราไว้อย่างชัดเจนแล้ว โดยในมาตรา 14 กำหนดให้กรมจเรทหารบกมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาของกองทัพบก ในการตรวจราชการทุกสายงานและทุกหน่วย ดังนั้นต้องจัดแบ่งกลุ่มให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal staff) เพื่อให้ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่และบทบาทที่ถูกต้อง

8. พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 ในมาตรา 19 กำหนดให้กองทัพบกมีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพบก การป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังกองทัพบกตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม โดยมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ จำเป็นจะต้องมีผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการตรวจราชการ เพื่อตรวจปัญหาและความเชื่อมโยงของปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้บัญชาการทหารบกสามารถตกลงใจในการบริหารจัดการภาระหน้าที่ด้านความมั่นคงได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

เอกสารที่มีชั้นความลับ

กองทัพบก. “คำสั่ง ทบ.ลับ (เฉพาะ) ที่ 43/21”. ลงวันที่ 4 เมษายน 2521.

เอกสารที่ไม่มีชั้นความลับ

หนังสือ

ผจงศักดิ์ แสงแก้ว, พลเรือตรี. การจัดโครงสร้างองค์การ. กรุงเทพฯ, 2549.

พิทยา บวรวัฒนา. ทฤษฎีองค์การสาธารณะ. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2545.

เอกสารวิจัย

เผด็จการ จันท์เสวก, พลโท. “โครงสร้างองค์กรด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ของกองทัพไทย”.
เอกสารวิจัย, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2550.

กฎหมาย

“พระราชกฤษฎีกาจัดวางราชการในกระทรวงมหาดไทย”, (ฉบับที่ 9), ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2481.

“พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพบก ในกระทรวงกลาโหม”, ลงวันที่ 3 กันยายน 2491.

“พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพบก ในกระทรวงกลาโหม”, ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2495.

“พระราชกฤษฎีกาจัดวางราชการกรมตำรวจ ในกระทรวงมหาดไทย”, ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2495.

“พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกองทัพอากาศ ในกระทรวงกลาโหม”, ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์
2498.

“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กระทรวงกลาโหม”,
ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2500.

“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพเรือ กระทรวงกลาโหม”,
ลงวันที่ 24 เมษายน 2501.

“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กองทัพไทย กระทรวง
กลาโหม”, ลงวันที่ 27 มีนาคม 2552.

“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพเรือ กองทัพไทย
กระทรวงกลาโหม”, ลงวันที่ 27 มีนาคม 2552.

“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพอากาศ กองทัพไทย
กระทรวงกลาโหม”, ลงวันที่ 27 มีนาคม 2552.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

กองบัญชาการทหารสูงสุด. “คำสั่ง บก.ทหารสูงสุด (เฉพาะ) ที่ 496/34”. ลงวันที่ 24 เมษายน 2534.
กลาโหม, กระทรวง. “คำสั่ง กท. (เฉพาะ) ที่ 155/41”, ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2541.
จเรทหารบก, กรม. “100 ปี กรมจเรทหารบก”, หนังสือที่ระลึก. 2546.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พันเอก อรชัย บุญสุขจิตเสรี
วัน เดือน ปี เกิด	13 พฤษภาคม 2505
การศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ 3 พ.ศ.2522 โรงเรียนมัธยมสาธิตวัดพระศรีมหาธาตุ สถาบัน ราชภัฏพระนคร มัธยมศึกษาปีที่ 5 พ.ศ.2525 โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ 23 วิทยาศาสตร์บัณฑิต พ.ศ.2530 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 34 เสนาธิการทหารบก พ.ศ.2539 โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ชุดที่ 74 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การทหาร) พ.ศ.2554 โรงเรียนเสนาธิการทหารบก Regimental Officer Advanced Course (Amour), AUSTRALIA Intermediate Staff Course, Land Warfare Centre, AUSTRALIA
ประวัติการทำงานโดยย่อ	ผู้บังคับหมวด กองร้อยรถถัง กองพันทหารม้าที่ 5 รักษาพระองค์ ผู้บังคับกองร้อยรถถัง กองพันทหารม้าที่ 5 รักษาพระองค์ นายทหารยุทธการและการฝึก กองพันทหารม้าที่ 5 รักษาพระองค์ ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายยุทธการ กองพลทหารม้าที่ 2 รักษาพระองค์ รองผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ 25 รักษาพระองค์ หัวหน้าฝ่ายยุทธการ กองพลทหารม้าที่ 2 รักษาพระองค์ ผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ 11 รักษาพระองค์ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกไทย/สิงคโปร์
ตำแหน่งปัจจุบัน	รองเจ้ากรมจเรทหารบก

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การทหาร

เรื่อง การปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

ผู้วิจัย พ.อ.อรชัย บุญสุขจิตเสรี หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ตำแหน่ง รอง จก.จบ.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กิจการจเรทหารบกเริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์ทรงจัดตั้ง “จเรทัพบก” ขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ 6 พฤษภาคม 2446 (รศ.112) และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร รับตำแหน่ง “จเรทัพบก” มีหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแนะนำตักเตือนกรมและกองทหารทั่วไป ให้กระทำตามระเบียบซึ่งกรมยุทธนาธิการได้ออกไว้ ทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทรงเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ โดยทรงดำรงตำแหน่งนี้มาตลอดมาจนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระองค์ทรงเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ โดยทรงดำรงตำแหน่งนี้มาตลอดมาจนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระองค์ทรงเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ โดยทรงดำรงตำแหน่งนี้มาตลอดมาจนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร

เมื่อ 6 เมษายน 2451 (รศ.127) กรมยุทธนาธิการได้จัดตั้งจเรเหล่าต่างๆ เพิ่มขึ้นอีก 5 เหล่า คือ แผนกจเรทหารราบ แผนกจเรทหารม้า แผนกจเรทหารปืนใหญ่ แผนกจเรทหารช่าง และแผนกจเรพัสดุ มีหน้าที่ตรวจกิจการในเหล่าของตนโดยเฉพาะ พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่จเรของแต่ละเหล่า และจเรทัพบกให้ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ แล้วให้เรียกชื่อเป็นส่วนรวมว่า “จเรทัพบก” มีหน้าที่ตรวจราชการทหารทั่วไปในแบบธรรมเนียมทหาร การปกครองกรมและกองทหาร การรักษาการณ์และการรักษาอาวุธสิ่งของต่างๆ การฝึกหัดทหารทุกเหล่า กับทั้งการตรวจตระเตรียมสำหรับราชการสนาม การแนะนำตักเตือนกรมและกองทหารให้เป็นไปตามข้อบังคับและระเบียบของกรมยุทธนาธิการ รวมทั้งมีอำนาจเรียกจเรทั้งปวงมาประชุมปรึกษาราชการในหน้าที่จเรนั้นได้ โดยทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม เป็นการทำหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรมของพระมหากษัตริย์

ต่อมาเมื่อ 11 ธันวาคม 2453 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประกาศยุบเลิกกรมยุทธนาธิการ และประกาศตั้ง “กระทรวงกลาโหม” ขึ้นแทน แต่ยังคงให้จเรทัพบกขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม กับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จอมพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงดำรงตำแหน่งจเรทัพบกสืบแทนพระองค์ กระทรวงกลาโหมได้เปลี่ยนชื่อสำนักงานจเรเหล่าต่างๆ เสียใหม่ดังนี้คือ แผนกจเรทหารบก เป็นกรมจเรทหารบก แผนกจเรทหารม้าเป็นกรมจเรทหารม้า แผนกจเรทหารปืนใหญ่เป็นกรมจเรทหารปืนใหญ่ แผนกจเรทหารช่างเป็นกรมจเรทหารช่าง และแผนกจเรพัสดุเป็นกรมจเรทหารพัสดุ

กิจการจเรทหารบกที่เริ่มจัดตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2446 ได้มีวิวัฒนาการตามสถานการณ์มาอย่างต่อเนื่อง สามารถแบ่งออกเป็น ๔ สมัย คือ

1. สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ช่วงปี พ.ศ.2446 – 2475 กระทรวงกลาโหมได้มีการปรับปรุงหน้าที่และเปลี่ยนชื่อจเรทัพบกเป็น “จเรทัพบกและการปืนเล็กปืนกล” มีหน้าที่ 2 ประเภท คือ ประเภท 1 การตรวจราชการในกรมกองทหารทุกๆ แห่ง ไม่จำกัดเหล่าหรือชนิด ประการใด เพื่อให้ทราบการที่ทหารทั่วไปต้องรักษาหรือกระทำ ส่วนประเภท 2 เป็นการตรวจการฝึกหัดสั่งสอน พลทหาร การฝึกฝนนายทหารสัญญาบัตรและนายทหารประทวน การปกครองการรักษาขุทวินัยและแบบธรรมเนียม การสุขาภิบาล การรักษาสัตว์ของเฉพาะที่ประจำตัวทหาร การช่วยกรมเสนาธิการทหารบกเรียบเรียงแก้ไขเพิ่มเติมตำราทั้งปวง ต่อมาเมื่อ 27 ธันวาคม 2469 ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากกรมจเรทัพบกและการปืนเล็กปืนกล เป็น**กรมจเรทหารบก** ส่วนตำแหน่งจเรทัพบกและการปืนเล็กปืนกล เปลี่ยนเป็น **จเรทหารบก**

2. สมัยประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ.2476 – 2484 กระทรวงกลาโหมได้ริเริ่มจัดตั้งกรมจเรทหารบกขึ้นใหม่ (เมื่อ 16 ธันวาคม 2476) และได้โอนกิจการจเรเหล่าต่างๆ มาขึ้นการบังคับบัญชากับกรมจเรทหารบก มีจเรทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชา และให้ขึ้นตรงต่อกรมเสนาธิการทหารบก

3. สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงปี พ.ศ.2489 – 2494 กระทรวงกลาโหมได้รวมอัตราเจ้าหน้าที่ของกองทัพบกขึ้นใหม่ เรียกว่า ข้อบังคับทหารว่าด้วยการกำหนดกำลังเจ้าหน้าที่กองทัพบกปกติ 89 แล้วเรียกโดยย่อว่า “อัตรากองทัพบก 89” ซึ่งมีอัตรากกรมจเรทหารบกรวมอยู่ด้วย มีหน่วยขึ้นตรงคือ กรมจเรทหารราบ กรมจเรทหารม้า กรมจเรทหารปืนใหญ่ กรมจเรทหารช่าง และกรมจเรทหารสื่อสาร

4. สมัยช่วงตั้งแต่ ปี 2495 เป็นต้นมา กระทรวงกลาโหมได้แบ่งหน้าที่ของกรมจเรทหารบก และกรมยุทธศึกษาทหารบก โดยให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษขึ้นตรงต่อกองทัพบก มีจเรทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชา และต่อมากองทัพบกได้ออกคำสั่ง ทบ.ลับ (เฉพาะ) ที่ 43/21 เรื่อง แก้้อัตรากองทัพบก 2506 ลงวันที่ 4 เมษายน 2521 โดยแก้ไขอัตราเฉพาะกิจหมายเลข 2300 (กรมจเรทหารบก) ถือเป็นการเริ่มจัดวางระเบียบราชการของกองทัพบกใหม่โดยจัดตามแบบกองทัพบกสหรัฐฯ มีการแบ่งส่วนอำนาจการออกเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย 1) ฝ่ายเสนาธิการ 2) ฝ่ายธุรการ 3) ฝ่ายเทคนิค และ 4) ฝ่ายกิจการพิเศษ กรมจเรทหารบกถูกจัดอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ พร้อมกับมีการจัดตั้งกรมยุทธศึกษาทหารบกขึ้น มีหน่วยขึ้นตรง ประกอบด้วย กรมทหารราบ กรมทหารม้า และกรมทหารปืนใหญ่ มีผลทำให้กรมจเรทหารบกถูกปรับลดบทบาทลงนับแต่นั้นมา การจัดส่วนราชการของกระทรวงกลาโหมดังกล่าว เป็นการนำแนวความคิดการจัดหน่วยตามแบบกองทัพบกสหรัฐฯ มาผสมกับการจัดหน่วยทหารที่มีมาแต่เดิม มีผลให้บางหน่วยมีการจัดที่ยังขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทภาระหน้าที่ และขาดการปรับปรุงและพัฒนา มาจนถึงปัจจุบัน อาทิเช่น การจัดให้กรมจเรทหารบกอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ เช่นเดียวกับ กรมการเงินทหารบก กรมสารบรรณทหารบก กรมสารวัตรทหารบก และกรมสวัสดิการทหารบก ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพบก กระทรวงกลาโหม ปี 2500 ในมาตรา 3 (การแบ่งส่วนราชการกองทัพบก)

ผลกระทบจากการปรับปรุงกองทัพบก กระทรวงกลาโหม ในช่วง ปี 2495 – 2510 ที่บางหน่วยยังขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทภาระหน้าที่ บางหน่วยขาดการปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็ยังยึดถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่อง การจัดประเภทของส่วนอำนวยการ ที่ประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการประจำตัว ฝ่ายอำนวยการ ประสานงาน ฝ่ายกิจการพิเศษ และฝ่ายยุทธบริการ ตลอดจนเรื่องบทบาทภาระหน้าที่ของกรมจเรทหารบก ที่เมื่อแรกจัดตั้งให้มีหน้าที่ตรวจและแนะนำตักเตือนกรมและกองทหารทั่วไป และแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งยังบกพร่องอยู่ ต่างพระเนตร-พระกรรณ แล้วรายงานตรงต่อผู้บัญชาการ กรมยุทธนาธิการ (เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว : Personnel Staff) และให้รายงานตรงต่อเสนาบดี กระทรวงกลาโหม(เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว : Personnel Staff) เมื่อได้มีประกาศตั้งกระทรวง กลาโหมขึ้น แต่ปัจจุบันกลับจัดให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายกิจการพิเศษ มีหน้าที่ตรวจราชการและ สืบสวนสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพและราชการของหน่วยต่างๆ ของกองทัพบก สืบสวน สอบสวนและพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์และการร้องเรียน โดยทำการตรวจตามคำสั่งการตรวจประจำปี ที่จัดทำขึ้นเอง อาทิ การตรวจกิจการทั่วไป การตรวจการจัดหา การตรวจสายงานสัสดีและเรือนจำทหาร การตรวจสังเกตการณ์การตรวจรับพัสดุ การตรวจงานก่อสร้าง(งานสนาม) และการตรวจตามสั่งการ ของผู้บังคับบัญชา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องการตรวจทางเทคนิค ที่หน่วยอื่นของกองทัพบกมีความสามารถ เฉพาะและมีความชำนาญมากกว่า และมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่แล้ว ทำให้กรมจเรทหารบก ทำหน้าที่ไม่สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกองทัพบก กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม จึงกล่าวได้ว่าทำหน้าที่ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์เมื่อแรกเริ่มจัดตั้ง ซึ่งเป็นหน้าที่ช่วยเหลือ ผู้บังคับบัญชาที่มีความสำคัญยิ่ง ให้สามารถบริหารจัดการภาระหน้าที่ด้านความมั่นคงให้บรรลุภารกิจ ในการป้องกันประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการ กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2511 มาตรา 19 ที่ให้กองทัพบกมีหน้าที่เตรียมกำลังทางบก การป้องกัน ราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังกองทัพบก ตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม โดยมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับโครงสร้างและบทบาทของกรมจเรทหารบก ให้สามารถปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่และ บทบาทได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมแล้วเสนอแนะการแก้ไขการจัดประเภทของ ส่วนอำนวยการ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของกรมจเรทหารบกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของกรมจเรทหารบกและปัญหาข้อขัดข้องที่เกิดขึ้น
2. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดประเภทของส่วนอำนวยการและบทบาท หน้าที่ของกรมจเรทหารบก ให้เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัวของผู้บัญชาการทหารบก ที่สามารถ ปฏิบัติงานตามกำหนดหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการศึกษาประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้บังคับบัญชาของหน่วยที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการตรวจราชการ และหัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไปซึ่งทำหน้าที่ตรวจราชการของกรมจเรทหารบก ในปีงบประมาณ 2560 ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2559 – พฤษภาคม 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยจะเน้นการวิเคราะห์วัตถุประสงค์แรกเริ่มในการจัดตั้ง “จเรทัพบก” ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตร-พระกรรณ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการทหารทั้งปวง กับที่ในเวลาต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงการจัดกองทัพใหม่ ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของกรมจเรทหารบกบทบาทที่ชัดเจน จนไม่สามารถเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบกได้อย่างถูกต้อง และเกิดประโยชน์ต่อกองทัพ โดยต้องเปลี่ยนแปลงการจัดกลุ่มและประเภทของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกตามหลักการจัดองค์การสาธารณะ เพื่อให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะรวบรวมจาก

1. ข้อมูลทุติยภูมิ : รวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ จากการค้นคว้า อาทิ ข้อมูลเรื่อง 100 ปี กรมจเรทหารบก ข้อมูลเรื่องแนวความคิดในการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม ข้อมูลเรื่องแนวทางการปรับปรุงการบริหารงานการตรวจราชการของสำนักงานจเรทหาร
2. ข้อมูลปฐมภูมิ : รวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ประกอบด้วย เจ้ากรมจเรทหารเรือ เจ้ากรมจเรทหารอากาศ จเรทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย หัวหน้าสำนักงานจเรตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้อำนวยการกองแผน กรมจเรทหารบก หัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไป ชุดที่ 1 กรมจเรทหารบก และหัวหน้าชุดตรวจกิจการทั่วไป ชุดที่ 2 กรมจเรทหารบก

ข้อเสนอแนะ

1. สายงานจเรของกระทรวงกลาโหมและเหล่าทัพ ที่กำเนิดมาจากการตำแหน่ง “จเรทัพบก” ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจ แนะนำตักเตือน และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมสิ่งที่เห็นว่ายังบกพร่อง ต่างพระเนตร-พระกรรณ โดยรายงานตรงต่อพระมหากษัตริย์ (Personal Staff) ดังนั้นจึงต้องกำหนดบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของสายงานจเรให้ชัดเจนและเป็นไปตามวัตถุประสงค์เมื่อแรกจัดตั้ง กรมจเรทหารบกมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้ช่วยเหลือของผู้บัญชาการทหารบก จึงต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff) และให้ขึ้นตรงกับผู้บัญชาการทหารบก หรือผู้บังคับบัญชาชั้นสูงที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบกำกับงาน

2. กรมจเรทหารบกที่มีหน้าที่ตรวจทุกหน่วย และตรวจหลายสายงาน จึงไม่สามารถจัดให้เป็นฝ่ายกิจการพิเศษ แล้วนำไปขึ้นอยู่กับสายงานฝ่ายอำนวยการสายใดสายงานหนึ่งได้ เนื่องจาก

จะทำให้สายงานนั้นไปขึ้นกับสายงานของหน่วยตรวจ อาทิเช่น การรายงานผลการตรวจด้านการส่งกำลังบำรุงที่ต้องผ่านกรมกำลังพลทหารบก ดังนั้นจำเป็นต้องให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว (Personal Staff)

3. กรมจเรทหารบกต้องกำหนดเรื่องทำการตรวจได้ทุกหน่วย ให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปี เพื่อให้สามารถนำผลการตรวจไปสรุป วิเคราะห์ และประเมินผล สำหรับจัดทำข้อมูลและข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานในเรื่องต่างๆ ต่อผู้บัญชาการทหารบก ได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง จำเป็นต้องปรับปรุงเรื่องและหัวข้อตรวจเสียใหม่ โดยลดการตรวจในเรื่องสายงานทางเทคนิคให้น้อยลง

4. การจัดให้กรมจเรทหารบกอยู่ในฝ่ายกิจการพิเศษ เช่นเดียวกับกรมสารบรรณทหารบก และกรมการเงินทหารบก ทำให้มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถตรวจนอกเหนือจากสายวิทยาการที่ตนเองรับผิดชอบได้ โดยเฉพาะการตรวจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานหลัก (Core Function) ตามภารกิจของกองทัพบกที่มีความสำคัญมาก อาทิ การตรวจระบบการส่งกำลังและระบบการซ่อมบำรุง ที่ยังไม่มีหน่วยใดรับผิดชอบดำเนินการ

5. การตรวจของกรมจเรทหารบก มีความซ้ำซ้อนกับการตรวจโดยผู้บังคับบัญชาของหน่วยที่ตรวจทุกสายงาน และยังซ้ำซ้อนกับการตรวจของฝ่ายอำนวยการที่ทำการตรวจเฉพาะเรื่องตามสายงานที่สำคัญคือผู้บังคับหน่วยและฝ่ายอำนวยการสามารถทำการตรวจได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ต่างจากชุดตรวจของกรมจเรทหารบก ที่จะตรวจหน่วยตามคำสั่งเพียงปีละครั้ง จึงสมควรให้เน้นการตรวจหาความเชื่อมโยงของปัญหาของหน่วยต่างๆ และการตรวจข้ามสายงานฝ่ายอำนวยการที่ยังไม่มีหน่วยใดรับผิดชอบ

6. กองทัพบกเป็นองค์การสาธารณะขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยส่วนพื้นฐานสำคัญ 5 ส่วน คือ นักบริหารระดับสูง (Strategic Apex) นักบริหารระดับกลาง (Middle Line) ฝ่ายปฏิบัติการหลัก (Operating Core) ฝ่ายเสนาธิการ (The Technostructure) และฝ่ายสนับสนุน (Supporting Staff) โดยต้องปฏิบัติงานร่วมเพื่อให้บรรลุภารกิจขององค์การ ผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องมีผู้ช่วยเหลือในการตรวจราชการให้สามารถแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆ หน้าที่ดังกล่าวเป็นบทบาทที่สำคัญของสายงานจเร ซึ่งเป็นไปตามหลักทฤษฎีองค์การที่สายงานจเรต้องมีหน้าที่ไม่ซ้ำกับส่วนอำนวยการอื่นๆ

7. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2552 ได้ระบุหน้าที่ของหน่วยต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนแล้ว โดยในมาตรา 14 กำหนดให้กรมจเรทหารบกมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาของกองทัพบก ในการตรวจราชการทุกสายงานและทุกหน่วย ดังนั้นต้องจัดแบ่งกลุ่มให้กรมจเรทหารบกเป็นฝ่ายอำนวยการประจำตัว

8. พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 ในมาตรา 19 กำหนดให้กองทัพบกมีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพบก การป้องกันราชอาณาจักร โดยมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ จำเป็นจะต้องมีผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการตรวจราชการ เพื่อตรวจปัญหาและความเชื่อมโยงของปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้บัญชาการทหารบกสามารถตกลงใจในการบริหารจัดการภาระหน้าที่ด้านความมั่นคงได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

